

The Project Gutenberg eBook of Maalaiskuvia 2: Kokoelma novelleja, by Väinö Kataja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Maalaiskuvia 2: Kokoelma novelleja

Author: Väinö Kataja

Release date: March 19, 2016 [EBook #51506]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAALAIKUVIA 2: KOKOELMA NOVELLEJA ***

Produced by Tapio Riikonen

MAALAIKUVIA II

Kokoelma novelleja

Kirj.

VÄINÖ KATAJA

Arvi A. Karisto, Hämeenlinna, 1908.

SISÄLLYS:

Niittymatoja hävittämässä.
Kuva Juukujärven rannalta.
Känsä-Topias tullikavaltajana.

Kiusaus.
Anttilan vanhan lisakin parakraahvi.
Vanhan isännän puhetta.
Punanaamaisen rahtimiehen mielipide.
"Tösseli".
Eräs Amerikan kirje.
Frans Tuiran joulukertomus.
Mökistä mökkiin.
Sovintoa hieromassa.
Laura parka.
Raitikosken Antti.
Uusi oikeus.
Kun Savinaista vangittiin.
Kihloissa.
Tilausaikana eli Kansamme hyvinvointia.

NIITYMATOJA HÄVITTÄMÄSSÄ

Kauas Pohjan puoleenkin ilmestyi viime kesänä niitymatoja, täyttäen maarunsa maamiesten parhaalla tavarella: peltoketojen kauniilla mannulla.

Niitä ilmestyi Ylirannan kyläänkin, jossa ei tämän polven aikana tietty mokomia syöpäläisiä olleen. Oli luettu lehdistä, kuinka ne etelämpänä suuria vahinkoja tekivät, kuinka oli kaikkia konsteja koetettu, että saataisiin ne hävitetyksi. Mutta ei ollut vielä mikään keino auttanut. Olivat maanviljelysoppineetkin kaiken ymmärryksensä yrittäneet, mutta eivät hävinneet madot. Oli sanottu lehdistä, että kun oikein kovasti sataa, niin siitä häviävät, kuolevat ja lahoavat sinne heinän juureen eivätkä enää sikiä ainakaan sinä kesänä.

Ylirannan Niemelän kedoille, Lompalonrannalle, niitä ensiksi ilmestyi. Ne olivat laihaista keto- ja lyhyttä maaheinää kasvavia. Niihin ensiksi ilmestyivät. Nousivatko maasta vai taivaastako tipahtivat, ei tietty, mutta pelottavasti alkoivat kedot kulottua.

Lompalonrannan niitty oli aivan tien varrella, niin että kaikki ohikulkijat huomasivat niissä kedoissa niitymatojen tuhotöitä. Näkyihän niitty selvästi taloonkin, kun pirtin peräakkunasta katseli etelään päin; näkyi sekin selvästi, kun sivukulkijat, olivatpa sitten jalan kulkijoita tai hevosella ajajia, osoittivat sormellaan ketoja ja sanoivat... niin, mitä lienevät sanoneet... Oli sellaisiakin menijöitä, että siinä pysäyttivät hevosensa, laskeusivat alas rattailtaan ja menivät niitylle katselemaan ja tonkimaan, luultavasti nähdäkseen, minkälaisia ne niitymadot oikeastaan olivat.

Niemelän isäntä, ylpeä ja kiivasverinen Aukusti Joakim, oli pirtin peräakkunasta monta kertaa nähnyt, kuinka siinä Lompalonrannan niityn kohdalla kulkijat pysäyttivät hevosensa ja kävivät kedoille kuin jotakin hakeakseen. Ensin hän ei ymmärtänyt mistä oli kysymys, mutta ihmetteli hän itsekseen, mitä noilla kulkijoilla oli tekemistä hänen niityllään, heinikkoa polkemassa. Ja nekin, jotka eivät kedoille menneet, ne kuitenkin sivu mennessään viittoivat sinnepäin käsillään ja tuntuivat selittelevän toinen toiselleen jotakin asiaa.

Jo eräänä päivänä Aukusti Joakimkin lähti Lompalonrannalle päin kävelemään... Ja nyt hänkin näki mitä hävitystyötä täällä madot tekivät. Koko Lompalonranta näytti kulolta, siellä täällä piipatti pystyssä jokunen juhannuksen kukka ja vankempi pilliheinä, mutta mantu oli kaikki hävinnyt...

Jopa oli tämä kummaa! Ja mistä olivat madot tännekin osanneet? — Sen vuoksi ne ovat ohikulkijat tässä pysähtyneet ja katselleet ja tutkineet ja nuuskineet — puheli hän itsekseen matojen hävitystyötä katsellen. — Jo ovat osanneet, kirotut, tännekin... Kyllä tässä taitaa tulla keho heinävuosi, jos noita alkaa laajemmalla levetä... Mikä ne tähän juuri minun niityyni opasti ensiksi... Onkohan muiden niityissä näkynyt?

Hän kumartui katselemaan, minkälaisia nuo itikat oikein olivat, sillä Aukusti Joakim ei ollut niitä ennen luonnossa nähnyt, kirjoitettavan oli kyllä nähnyt ja puhuttavan kuullut. Tuossa niitä näkyi olevan... hyi minkä näköisiä... mustia, limaskaisia lieroja, tuumanpituisia... tuossa muuan kiipesi mantuheinän latvaan, ja yksi kaksi oli heinä kadonnut sen nälkäiseen maaruun... Ja voi penteleitä, kuinka paljon niitä oli... Aivan mustanaan koko heinikko... Tämäpä vasta kesää on!

— Eikö niitä sitten muualla ole kuin minun niityssäni, ajatteli hän mieli karvaana. — Kun tätä pitävät kuin mitäkin kometiapaikkaa... juuri kuin tämä olisi isännän syy... Minkä minä noille tekisin!

Hänelle juolahti yhtäkkiä paha ajatus mieleen. Hän kokoaa niitä isoon saaviin ja viepi yön aikana Herralan kedoille ja kaataa keskelle parasta heinikkoa. Herrala se aina kehui ketojaan ja maanviljelystaitoaan. Mitähän se, möhömaha, tämmöisestä apulannasta arvelisi...

Sen hän tekeekin ja aivan ensi yönä. Siinä saapi samalla kostaa Herralalle siitakin, kun mennä syksynä haukkui hänen varsaansa, ettei saanut palkintoa varsanäyttelyssä.

Aukusti Joakim oli siinä pyllyllään, matojen vehkeitä katsellen ja kostontuumia hautoen, unhottanut, että oli sunnuntaipäivä ja että ihmisiä oli liikkeellä... Kesken mietteitensä kuuli hän rykimistä ja askeleita takanaan ja huomasi naapurinsa Järvelän tulevan luokseen... Häntä vähän harmitti ja koski kunniaan, kun naapurikin nyt näki, minkälaista hävitystyötä madot täällä tekivät... Tuo Järvelä oli muutenkin semmoinen joutava irvihammas ja viisastelija.

"Mutta olisitpa nähnyt tuolla Mokon kylässä, minkälaista hävitystyötä siellä madot tekevät!" alkoi Järvelä selittää. "Siellä oli aivan joka talon kedot ihan kuin keväällä lumen lähtiessä. Koko kylän kedot pohottivat aivan harmaalta kuin kulo. Siellä surkeaa on. Ei tämä vielä mitään ole."

Aukusti Joakimista tuntui hyvältä, että oli muuallakin matoja eikä yksin hänen kedoissaan.

"Liekö noita tässä kylässä muiden niityissä kuin meidän?" kysäisi hän naapuriltaan.

"No melkein joka talossa, vaikkeivät ole ymmärtäneet tarkastaa... Herralan Jaakonvainion kedotkin..."

"Vai on Herralankin kedoissa!"

"Onpa tiettenkin. Jaakonvainion ovat syöneet, ettei ole kuin jokunen pilli pystyssä."

"No, mitä ne tästä minun niitystäni sitten syynäävät kuin mitäkin kometiaa! — Pitäköön kukin huolen omastaan."

Niin naapurit keskustelivat. Tiesi Järvelä kertoa matojen tuhotöistä muuallakin, jossa jo olivat tehneet niin suuria vahinkoja, että varma heinäkato oli tiedossa.

"Sanomalehdissä on joka numerossa tietoja, kuinka ne hävittävät heinikoita", selitteli hän. "Monessa paikassa oli koetettu ajaa virtsaakin, että eivätkö häviäisi, mutta eivät olleet hävinneet. Agronomitkin kuuluvat sanoneen, etteivät häviä ennenkun tulee oikein kova, monta päivää kestävä sade, niin sitten kuolevat."

"Vai jo tuli semmonen pykälä agronoomeillekin, etteivät ymmärrä niitä viisaita neuvojaan antaa!" ilostui Aukusti Joakim, sillä hänellä oli kova vastenmielisyys kaikkia agronoomeja kohtaan, jotka aina talossa käydessään pyrkivät neuvomaan ja muistuttelemaan.

"Jo tuli semmonen pykälä, ettei auta oppikaan", myönsi Järveläkin, mutta lisäsi sitten:

"Vaan se näkyy olevan varmaa, että lihavaan, timoteitä kasvavaan peltoketoon ei se ryhdy. Siinä kun on vankkaa heinää, niin ei voi mitään. Minä näin Mokon kylässä selvän esimerkin... Ja sama näkyy olevan muuallakin."

Aukusti Joakim ei ollut kuulevinaan Järvelän viimeistä puhetta, sillä hänellä ei ollut yhtään timoteikettoa, arveli vain:

"Mutta kyllä tästä tulee niin huono heinävuosi, että saapi tappaa puolet elukoistaan."

"Epäilemättä. Jos sentään sateet tulisivat, niin..."

"Eivät ne enää ehtisi kasvaa..."

Siihen jäi naapureilta keskustelu, sillä he huomasivat herrasmiehen ajavan polkupyörällä aika kyytiä tietä pitkin. Mutta kun pyöräilijä ehti heidän kohdalleen, pysähtyi hän, laski pyöränsä tienpientareelle kyljelleen ja kävi heidän luokseen. Aukusti Joakim ja Järvelä jäivät vierekkäin outoa tulijaa katsomaan, sanaa sanomatta, kumpikin mieltien, että mikähän tuo on, joka tänne...

Se oli nuori agronomi, joka maamiesseuran lähettämänä oli matkalla. Niitymatojen tuhotyötä oli hänen määrä tarkastella ja antaa neuvoja niiden hävittämiseksi. Aivan sitä varten oli hänet maamiesseura lähettänyt tännekin, kun kuulunut oli, että täälläkin olivat madot alkaneet lisääntyä. Muualla oli hän jo kulkenut, useimmat naapuripitäjät käynyt.

"Paljon näkyy täälläkin matojen syömiä ketoja, vaan vielä enemmän niitä on muualla", sanoi hän. "Ei täällä toki ole vielä muualla näkynyt kuin laihimmilla kedoilla... kuten tässäkin... — Teidänpö nämä kedot ovat?" kysäisi hän sitten Järvelään päin kääntyen.

"Eivät nämä minun ole. Nämä ovat tuon Aukusti Joakimin, tuon Niemelän", vastasi Järvelä ja katseli syrjäsilmillä agronoomiin.

"Eivät nämät minun ketoni ole ainoat täälläkään, jossa matoja on", sanoi Aukusti Joakim. "Herralankin Jaakonvainion ovat syöneet, ettei ole kun korsia pystyssä."

"Jaha... jaha... Eikö täällä ole koitettu mitään niiden hävittämiseksi?" kysyi agronoomi.

"Minkäpä niille on ymmärtänyt. Ovat ne jotkut koettaneet ajaa virtsaa, vaan ei ole auttanut sekään", selitti Järvelä.

Mutta nyt innostui agronoomi selittämään.

"Kaikkia keinoja on koitettu etelämpänäkin, mutta eivät ole auttaneet. Mutta minä olen keksinyt keinoja, jolla häviävät ja jonka keinoja avulla vielä tänä kesänä saa vankan rehusadon noista alastomista kedoista."

"Sitäpä minä en usko, kun juhannuksestakin on jo viikko kulunut", epäili Aukusti Joakim.

"Kummalta tuo kyllä tuntuu", arveli Järveläkin.

"Niinpä niin", sanoi agronoomi voitonvarmana. "Epäilleet ovat muutkin ensiksi. Mutta oletteko ajatelleet, että kun nämä kedot auraa ja kylvää rehukauraa, niin silloin häviävät madot ja syyspuoleen saapi vankan kauralahon. Sellaisen keinoja minä olen keksinyt mokomille."

Hän katsoi voittoaasti Aukusti Joakimiin ja Järvelään, eivätkö hämmästy ja sano, että sepä nyt on, kun ei tuota itse ole hoksannut. Mutta eivät hämmästyneet eivätkä kummastelleet. Melkein päinvastoin. Sillä Aukusti Joakim sanoi:

"Olisi se sekin. Vaa minkäs niille sitten tekee, kun ne ovat auratut ja kaura kylvetty?"

"Tietysti niitetään kaura ja kuivataan haasioilla eläinten rehuksi, ja se onkin voimakasta rehua, tiedänmä", sanoi agronoomi kuin että jopa sekin on kysymystä.

"Niinpä tietenkin. Sen minäkin tiedän", jatkoi Aukusti Joakim. "Vaa mitäs sitten tehdään, kun on kaura korjattu?"

"Sitten tietysti kynnetään heti ja annetaan viilloksilla olla talven yli..."

"Niin vain. Entä sitten?"

"Sittenkö? Sitten lannoitetaan ja pannaan ohran kasvuun."

"Jopahan tullaan yhteen. Vaa mistäpä riittää lanta kaikkiin matojen syömiin ketoihin?"

"Niin... tuota... tuota... Voipihan niitä jättää levähtämään", arveli agronoomi ja katseli taivaalle.

"Saattaa siitä tulla sadekin", sanoi hän sitten.

"Se on kyllä täälläkin ymmärretty, että se niille paras kuri olisi, kun auraisi ne maahan, mutta se lannan asia..." tuumaili Aukusti Joakim.

"Suo siellä, vetelä täällä", arveli Järveläkin.

He olivat keskustellessaan saapuneet tien viereen, jossa agronoomilla oli pyöränsä. Siihen oli kokoontunut ohikulkijoita, jääneet siihen odottamaan, että mitä miehiä nuo olivat, jotka Niemelän niittymaata tarkastelivat. Oli joukossa kirkosta palaaviakin.

"Puhuttiin kirkolla, että häviävät kyllä, kun virtsaa ajaa..."

"Rukoilihan se rovestikin, että säästyisivät niityt madoilta, pellot hallalta..."

"Eivätpä taida rukoukset auttaa."

"Eivät ainakaan ennen... mutta jos sateen jälkeen", sanoi agronoomi kuin vastaukseksi kaikille kirkosta tulijoille.

Niemelään, kotiinsa, oli Aukusti Joakim käsenyt agronominkin tulla levähtämään, että saataisiin keskustella yhtä ja toista, mitä noille madoille oikeastaan tekisi. Vaikka Aukusti Joakimia eivät herrat miellyttäneet, oli hänestä tämä agronomi sentään aika hauska mies. Ja kun kylällä kuului, että oli Niemelään tullut agronomi — matoagronomi, — joka neuvoi niittymatoja tappamaan, kokoontui iltopäiväksi paljon kansalaisia sinne neuvoja kysymään. Tuli rovastikin, sillä pappilankin kedoille oli matoja ilmaantunut.

Kova oli poru Niemelässä. Jokainen sai puhua kokemuksiaan ja havaintojaan. Mokon kylän Silvonen kertoi:

"Meillekin ilmausi siihen rantariihen luo, alimmaisen kedon mäkipäähän. Minä ajattelin, että odottakaa, vietävät, kyllä minä teidät höystät... Ja kun tuli ilta ja kaste lankesi maahan, niin minä tomahutin kylvää koko hehdon suoloja siihen... niin kahden päivän perästä ei näkynyt yhtään elävää matoa... Ja kokoontuivat siihen sitten kaiken maailman varekset ja söivät kaikki matovainajat suihinsa..."

"Vai tottelivat suoloja!"

"Entä minä! Kuulkaapa kuinka minä..." alkoi Kauppi selitellä. "Koko Naattolan vainio oli matojen vallassa, ettei paljon pilliä pystyssä... Silloin minä..."

"Minkäpä teit?" kysyttiin monella suulla.

"Minä koko karjan kedolle... lehmät, hevoset, lampaat, kaikki. Kun viikon päivät siinä polkivat ja pehnasivat... niin alkoivat madotkin moittia, että tosi tässä taitaa olla... Ja, uskokaa jos tahdotte, nyt on jo Naattolan vainiossa hyvä heinän alku eikä näy yhtään elävää matoa..."

"Sitäpä pitää meidänkin koettaa", aikoivat useat.

Oli Niemelän Aukusti Joakim niitä miehiä, jotka viinaa "takanaan" pitivät ja silloin tällöin maistelivat hienoon humalaankin, hauskimilleen. Ja huomattiin nytkin, että punotteli Aukusti Joakimin naama tavallista enemmän ja tavallista puheliaampi hän oli. Ja kun keskustelut olivat vilkkaimmillaan, huomattiin, että isäntä iski hyvin merkitsevästi silmää jollekin tuttavalleen, iski silmää ja piipun varrella viittasi kamaria kohden... josta toinen heti ymmärsi, mistä oli kysymys... ja sitä poistuttiin vakavina, arvelen: joo, joo... niin on...

Mutta kun Aukusti Joakim oli päässyt vähä hutikkaan, teki hänellä mieli tarjota agronomillekin, joka istui tuolla pöydän päässä ja näytti olevan ikävissään... Jo iski agronomillekin silmää ja viittasi piipunvarrella niinkuin muillekin. Ja heti ymmärsi agronomikin, mistä oli kysymys, ja ulos silmäten ja koettaen näyttää vakavalta käveli hän Aukusti Joakimin perässä kamariin...

* * * * *

Illalla oli agronomilla, Aukusti Joakimilla ja kahdella muulla isännällä johtunut mieleen sama ajatus, kun hauskimillaan humalassa olivat. Jos olisi koettaa kaataa noille madoille vähän viinaa niskaan...

Menivät miehissä Lompalonrannalle, Aukusti Joakimilla täysi pullo taskussa.

"Nyt se taitaa tulla se kieltolakikin kaiken muun hyvän lisäksi", puhkesi Aukusti Joakim sanomaan.

"Eikö mitä. Ei se meidän aikana tule. Vaan eiköhän ole viisaampaa, ettemme anna noille matorakkareille viinaa, — vaan juomme itse", arveli agronomi.

"Niin taitaa olla. Vaan menemme tuonne Lompalonrannan latoon ja otamme ryyppyn. Madot kyllä häviävät itsestään."

"Aivan oikein. Madot kyllä häviävät itsestään. Ei niille muuta ymmärrä."

Ja sinne kävelivät ja ladon kynnykselle istuivat.

Ja sen havainnon tekivät kaikki muutkin, että omia aikojaan ne häviävät niittymadot, ilman ihmisten apua ja rukouksia. Joutavaa on niiden vuoksi mieltään pahentaa.

KUVA JUUKUJÄRVEN RANNALTA

Laajan, asumattoman erämaan syrjässä on Juukujärvi, jonka pohjoisenpuolisella rannalla, etelään päin viettävällä törmällä, on Iikka Oinaan torppa.

Kruununtorppa nimittäin. Metsiä kulkiessaan on hän tämän pienen järven rannalle kerran eksyksissään joutunut pimeänä syysyönä. Silloin hän päätti tähän ruveta kruunulta torppaa pyytämään ja asettua tänne asumaan. Kaukana oli seutu kyllä muista ihmisasunnoista, — oli ensimmäiseen naapuriin, Kivinivan uudistaloon, rapea puoli penikulmaa, — ja kirkonkylään oli kolmatta penikulmaa.

Mutta Iikka Oinaan mielestä oli Juukujärven ympärillä hyvää viljelysmaata, ja niittyä saisi perkaamalla jänkille ja meheville ojanvarsille.

Tuumasta toimeen. Iikka ryhtyi hommiin ja niin sai kun saikin torpan oikeudet. Metsä järven ympärillä ja laajoissa saajoissa loitompanakin oli verrattoman hyvää männikköä kuin humalamaata; se viekoitteli Iikkaakin siihen torppaa perustamaan, että jos hyvinkin pian saisi taloksi ja pääsisi sitten tuon verrattoman pulskan metsän omistajaksi.

Satuin tässä takavuonna kerran kulkemaan Juukujärven kautta, kun matkani piti erämaata halki toiseen pitäjääseen.

Kivinivan uudistalossa opasti isäntä minua polulle ja neuvoi:

"Tästä kun kuljet ja tämä männikkökangas loppuu, niin tulee jänkä vastaan. Sitä elä lähde oikasemaan, vaan kulje sen vasemmanpuolista rantaa... ja pitäisi siinä tuntua pilkat puissa... niin tulet meidän heinäladolle, jossa on lehtiauma ikkunan edessä. Siitä ladolta sitten lähtee pilkottu polku ja kun sitä avosilmin seurannet, niin kyllä koidut Juukujärvelle..."

Niin neuvoi Kivinivan vanha, vaivaantunut ja kovaa kokenut isäntä, ja minä läksin neuvottua polkua kulkemaan...

Äärettömiä, liikkumattomia metsiä läpi polku vei, halki nukkuvaa kivieliötä, jossa tukkilaisen kirves ei koskaan ollut tuhoa tehnyt. Oli syksyn herttainen päivä, jolloin aurinko vielä lämmittää kuin kesällä ainakin. Männikön keskellä kulki kuin pylvässalissa, soman, miellyttävän hämärän ympäröimänä...

Tuli taipaleessa vastaan melkoisia metsäpuroja, joiden yli oli asetettu veistetyt telat, kaksi vierekkäin. Purojen varsilla kasvoi pitkää, mehevää heinää, pihlajia ja tuomia...

Olisi täällä mökin paikkoja, olisi maata viljeltäväksi tuhansille...
Mutta tulleeeko koskaan asutetuksi tämäkään kivieliö?

Niin kävellessäni itseltäni kysyn, mutta ei vastaa kukaan. Äänetön kuin hauta on ympäristöni, ja vakavan totisilta näyttävät satavuotiset petäjät ja vanhat partaiset kuuset.

Jo näkyy viimein yhden puron varrella, metsän peitossa, pienoinen laukkupuoli lato, joka on aivan polun vieressä. Se näyttää olevan heiniä täynnä, ja ikkuna on tukittu ristiinrastiin koivun oksilla ja vesoilla. Taitaa olla tässä puron varrella Iikka Oinaan niitty!

Siitä nousee polku kovemmalle maalle ja näkyy siellä täällä kalliotakin ja niiden välissä rotkoja, mutta metsä on vieläkin yhtä sakeaa, kookasta ja komeaa...

Silloin yhtäkkiä kuuluu korvaani kuin airojen kitinää, ikäänkuin venettä soudettaessa; kun hetken vielä kävelen, vilahtaa vettä puiden välitse... Ja siinä samassa saavunkin pienen järven rannalle, josta valkoinen hiekka pohottaa kauas veden alta. Keskellä järveä on vene ja soutaja siinä, vanhannäköinen mies. Kalanpyyntihommissa lienee...

Toiselta puolen järven näkyy pienoinen talonalku: uusi pirtti, navettarakennus ja sauna, joka on kivikon päällä, aivan veden rajassa. Näkyy olevan vähä pellonviljelystä talon ympärillä, kellertävä pellonsänki paistaa ilta-auringon valossa tänne toiselle puolen somalta ja miellyttävältä, ja vähäinen elohaasia pirtin takana... siinä olivat varmaan talon lyhteet... tuskin riihellistä... Venheessä oleva mies huomaa minut rannalla, soutaa maihin sinne, jossa seison, ja hyvää iltaa toivottaa. Hän on vankka valkoverinen mies. Kasvot ovat kyllä jo ryppyiset, mutta varressa näyttää vielä olevan nuoruuden voimaa ja joustavuutta. Ja koko olennessa, äänessä ja liikkeessä ilmaantuu katkeruutta ja tyytymättömyyttä.

"Mihinkä se on matka?" kysyy hän, kun astun veneeseen, ja katselee epäluuloisesti minua. "Eipä tämän kautta monta kulkijaa ole sattunut... taitaa kolmas olla sitten kun tähän tulin asumaan..."

"Kauanko olette tässä asunut?"

"Viidestoista kesä kulumassa", vastaa hän vitkaan ja semmoisella äänellä, josta minä ymmärrän, että

sama se olisi, jos olisi jo viideskymmeneskin kesä... ei tämä sen parempaa olisi...

Siitä pääsemme puheen alkuun. Hän se nyt juuri on Iikka Oinas, ja tämä järvi on Juukujärvi.

Kun hän saa tietää kuka olen ja mille asialle olen menossa, tulee hän kuin ilosemmaksi ja niinkuin leppyisi itselleen ja muille.

"Vai sinne matka! No kuinka te tämän kautta tulitte kulkeneeksi?" tiedustelee hän.

"No, tiesin tämänkin järven rannalla asukkaan olevan, niin ajattelin, että kuljenpahan senkin Juukujärven kautta, että näen Oinas-Iikankin asunnon."

"Jo tässä katselemista onkin", hymähtää hän kuin pilkaton.

Nousemme maihin mökin rantaan. Hän tempaa venheen käsipuolella teloilleen ja arvelee:

"Jos olisikin tuossa järvessä kaloja, niin olisi se sekään..."

Talon vainio-aita on pantu paksuista kuusirangoista kuin hirsistä, ja aivan pirtin takaa alkaa hongikko kuin kynttilöitä...

"No puuta täällä kuitenkin on, jos ei muuta!"

"No sitä tässä on", vastaa hän välinpitämättömästi.

Olen päättänyt yöpyä Oinas-Iikan asunnolle, ja pakostakin se on. Syyspäivä on loppumaisillaan ja ensimmäiseen asuntoon on penikulman taival ja enimmäkseen leväisiä jänkkiä, — maisia maita ei kuin selkärankana soiden välillä.

Pimeään tullen sytyttää Iikka iloisen tervasnuotion piisiin ja sen ympärille kokoontuvat kaikki perheenjäsenet tarinoimaan ja uutisia kirkonkylästä kuulemaan.

Iikan vaimo on kivuloinen ja vaivaisennäköinen. Lapsia on vielä viisi nuorinta kotona, vanhemmat ovat maailmalla. Iikka alkaa vähitellen selittää omaa elämäänsä ja vaimokin ottaa keskusteluun osaa, lisäämällä Iikan kertomukseen jonkun erityisemmän asianhaaran...

Kun hän tähän alkoi taloa tehdä, uskoi hän varmaan, että sitten kun saisi tämän kuntoon, tekisi peltoa ja niittyä raivaisi, niin saisi metsääkin, josta kertyisi rahaa, että kykenisi vankemmasti maantyötä tekemään. Mutta sitten kun tulikin tieto, ettei metsää annetakaan... että kruunu hakkaa ensin parhaat puut pois... ja loput näreiköt jätetään sitten talolle polttopuiksi...

"Ensi vuosina minäkin tässä koetin työtä tehdä, vaikka ruoka oli muualta ansaittava ja perhe oli suuri. Ja valmista tässä olisi tullutkin, sillä meillä oli kaksi vankkaa poikaa, jotka nytkin ovat tukkitöissä, missä lienevätkään. Varsinkin koetimme saada niittyä raivatuksi, sillä niitty se on pellon äiti, ja lannatta tämäkään maa ei mitään kasva. Kolmantena vuonna jo saatoimme elättää viisi lehmää, vaikka ensi vuonna hädintuskin yhden saimme elätetyksi yli talven... Mutta kun pojat kuulivat, ettei metsää saada, että hukkaan menee heidänkin työntekonsa, niin heittivät työnteon pois ja läksivät tukkitöihin", selitti Iikka.

"Kyllä tässä paikassa sentään tuo Iikka on niin kovan päivän nähnyt, ettei sitä kukaan usko. Kun muuriakin alettiin hommata, niin savi piti kontissa kantaa monen virstan päästä ja elintarpeet kirkonkylästä... Jo sen tietää omakseen, kun jauhosäkin tänne asti saapi."

"Vallesmanni ja forstmestari kun käyvät, niin hokevat, että peltoa pitäisi olla enempi, rakennuksia isontaa, niittyä raivata, niittylatoja tehdä ja vaikka mitä hommata... Eivät ne, pöllöt, kysy millä keuhvetillä (sano paremmin) tässä työtä tekee, kun lujalla pitää, että ehtii jokapäiväisen leivän muualta ansaita... Talo tässä pitäisi minun vaan vähillä varoillani tehdä, ja kun valmiiksi saisin, niin kruunu viepi metsän..."

Hän sanoi sen kylläntyneellä, tyytymättömällä äänellä. Eikä se minusta kumma ollutkaan.

"Olisin tämän jo myynyt, vaan eihän tämmöiseen kivelioön kukaan tahdo asumaan..."

"Onko tämä hallanarka?" kysäisin.

"No ei kertaakaan ole vielä oikeaa leipää kasvanut... lentäviä kaunoja on tullut milloin tynnyri, milloin puolitoista, mutta aina vähempi kuin mitä kylvänyt olen... Forstmestari se hokee, että pitäisi ojittaa tuo takasuo, että sieltä se pakkaneen aina nousee vainioon, vaan jo minä nyt kesällä sanoin, että ojittakoon se, joka metsänkin ottaa. Kyllä minä jo tässä olen ilmanedestä osaltani työtä tehnyt..."

"Mutta eipähän ollut siihen mitään virkkamista forstmestarillakaan", muisteli vaimo taas siihen.

Minä tarjosin Iikalle kotelostani sikaarin. Kun oli sytyttänyt sen, niin arveli:

"Siksipä minä en enää ole näinä vuosina viitsinyt mitään yrittää. Eihän tätä kykene omaksi saamaan kuitenkaan ikipäivänä semmoisilla ehdoilla kuin kruunulla on... ja vanhenen minäkin, eikä ole halua tehdäkään, kun toivo on niin peräti pieni..."

"Pois tästä on meillä ollutkin aikomus muuttaa", lisäsi taas vaimo siihen.

"Onhan sitä koettu ja kuuluu siitä olleen lehdisäkkin, että siitä tulee herrainpäivillä puhe kruununmaan asukkaistakin — ja senvuoksi minä tässä olen odotellut, että jos rupeaisi hallitus auttamaan köyhimpiä kruununmaan asukkaita, että hekin pääsisivät elämän alkuun... Vaan ei ole kuulunut sen kummempaa vielä... ja tuskin siitä minun eläessäni tuleekaan", puheli Iikka taas. Mitä minulla siihen olikaan vastaan sanomista. "Koettaisivat kerran herratkin kylmään metsään taloa tehdä, eikä olisi alkua mitään muuta kuin paljaat kämmenet, niin eiköhän alkaisi haluttaa, että saisi nuo puut omikseen, niin kyllä täällä sitten alkaisi elää", naurahti hän.

"Kyllähän niin taitaisi olla", puolustelin minäkin.

"Kiertelin minä silloin Iikkaa, ettemme lähtisi tänne asumattomaan kiveleöön, vaan alkaisimme torppariksi... vaan eihän se ole, tuo Iikka, minua milloinkaan kuunnellut", muisteli vaimo.

"Mielipä tuota teki sinunkin pois ihmisten jaloista", muistutti Iikka vuorostaan. Hän lisäsi tervaksia takkaan ja virkkoi: "Tätä täällä kyllä on... ei olekaan muuta hauskaa kuin lämmintä."

"Mutta sitäkään ei ole kaikilla", sanoin.

Pitkän aikaa olimme äänettöminä.

"Kuuluu nyt ensi talveksi tulevan paljon tukinajoja... Sinne pitää pyrkiä... Hevonenkin käy jo vanhaksi, mutta siivolla hoidolla se vielä on hevosten parhaita", lohdutti Iikka sitten itseään.

Minä innostuin Iikalle pitämään esitelmää. Koetin hänelle teroittaa, että kun hän jo näin paljon oli työtä tehnyt... niin koettaisi jatkaa... Jos tuntuisikin ikävältä työnteko, kun tulevaisuus oli epävarma, niin eihän vielä tiennyt, vaikka hallituskin rupeaisi kruununmaan asukkaita auttamaan. Kun jo oli siksikin hyvä elämisen alku, — kun kuusi lehmänlukua jo — ja hevonen, — niin hullutustahan olisi jättää tähän... ja lähteä kylä kiertämään... Ja ehkäpä se hallakin pakenee, kun viljelykset enenevät... kun on näin hyvä pirttikin, jossa on lämmintä talvipakkasellakin — ja oma koto... ja rakennuspuutahan saapi ottaa mielensä mukaan...

Siihen ei Iikka eikä emäntäkään mitään virkkaneet. Katselivat vain toisiaan, ja näytti niinkuin olisivat kammoissaan äskeisistä puheistaan.

"Paljonhan tässä kyllä on työtä tehty", virkkoi vihdoon emäntä.

Mutta Iikka tuumasi, jakkaraltaan nousten:

"Pitäisipä tästä lähteä ruunaakin illastamaan."

Hän kurkotti orrelta kourallisen kuivia päreitä ja aikoi lähteä.

"Minäkin lähden teidän ruunaanne katselemaan."

Pihalla sytytti hän jo päreen, jonka kellertävässä valossa sitten menimme talliin päin.

Olihan siellä vankka ruuna, ja kun kesän oli laitumella ollut, oli lihavakin ja täyteläinen kuin säkki.

"Kyllä se nuorena oli semmoinen hevonen, ettei sille tukkihommassa vertaa löytynyt", kehuskeli hän, heiniä ruunalleen antaessaan.

Poikkesimme navettaankin. Lihavat olivat lehmätkin, valkoisia kallipäitä kaikki. Oven pielessä oli sonnikin, sarveton sekin, ja kohtaloonsa ja onneensa tyytyväiseltä näytti, vilpittömine naamoineen ja jukuripäineen.

"Mahtaa olla hyvä laidun, kun lehmänne ovat noin lihavia", arvelin.

"Kyllä niillä siellä on sijaa olla ja ruokaa syödä", tuumasi Iikka.

Minä aloin Iikalle taas selittää, että hullutusta olisi hajoittaa nyt elämäänsä ja lähteä muualle parempaan hakemaan...

"Olen minä sitä itsekin ajatellut... ja jos sattuisi kuolema tulemaan ennenkuin ehtisi kovin vanhaksi ja saamattomaksi, niin eiköhän tuota elää kituuttelisi... tässäkin..."

Heillä oli kamarikin, johon minulle oli vuode valmistettu.

Kun haastelin emännälle, että olihan heillä jo "maanpäällistäkin" minkä mitäkin, kun vain noin hyviä makuuvaatteitakin, virkkoi hän:

"Minun ne ovat. Palvelusajallani jo olen laittanut nämä kaikki, mitä tässä näkyy... ja oli sitä puhdasta rahaakin, kun yhteen menimme..."

"Vai oli rahaakin!..."

"Oli... eikä sitä nyt vieläkään niin hätää ole, vaikka se tuo Iikka välistä lörpöttelee..."

"No näkeehän tämän, että hyvähän teillä on elämä."

"Tässä tuota on menty ja kyllä minun se täytyy sanoa, että ei ole vielä hätäpäivää ollut... ei ruuan eikä juoman puutetta... ei ole, Jumalan kiitos..."

Aamulla varhain, kun syyskuun aurinko teki nousuaan, valmistelin minä jo taipaleelle.

Iikka sanoi lähtevänsä Karhujoelle asti saattamaan. Siellä oli hänellä muutamien latojen edessä pieleksiä, joista aikoi heinät käydä latoihin hankoamassa ennenkun porot ja hirvet ehtivät niitä polkemaan ja sotkemaan. Sopi sama matka kuin minullakin.

"Ja siitä lähtee sitten hyvä polku ja pilkottu tie eteenpäin", sanoi hän.

Ja niin läksimme. Polku johti navetan päitse ja vei riihen sivu hongikkoon.

Kun pääsimme taipaleelle, alkoi hän tiedustella kaikenlaisia maailman asioita, mutta varsinkin piti minun kertoa minkä tiesin kruununmaan asutuksesta entisinä ja nykyisinä aikoina...

Tuosta käynnistäni Juukujärvellä on jo useita vuosia kulunut.

Ja sen olen kuullut, että Iikka on kovasti työtä tehnyt ja nyt viime kesänä kuuluu saaneen hyvän vuodenkin. Lehmiäkin kuuluu olevan jo kahdeksan ja neljä lammasta.

Vieläkö sitten odottanevat parempia aikoja?

KÄNSÄ-TOPIAS TULLIKAVALTAJANA

(Kuva Ruotsin rajalta)

Hänet tunsivat sekä Ruotsin- että Suomenpuolen rajavartijat.

Satoja kertoja oli hän ollut joutumassa tullimiesten käsiin Ruotsin puolella, kun salaa kuljetti milloin mitäkin tullinalaista tavaraa. Mutta aina oli hän onnistunut livistämään pakoon kuormineen tai aivan viimeisellä hetkellä ehtinyt palata takaisin ennenkun tullimiehet saivat kiinni. Välisti pukeusi hän naisen vaatteisiin, laajan villahuivin päähänsä köyttäen, niin etteivät häntä tunteneet muutkaan, jopa sitten tullimiehet.

Sellaista hommaa oli Topias pitänyt jo monet vuodet siitä saakka kun uusi tulliasetus Ruotsissa astui voimaan.

Topiaksella oli mökki Suomen puolella vastapäätä Piippuliinin pulskaa kauppakartanoa. Ja Piippuliinin patruunin kanssa oli Topias hyvä ystävä ja hänen nerokas toverinsa. Tuhansia ja sukkelia olivat ne keinot, joilla patruuni ja Topias pettivät tullimiehiä, eivätkä vain onnistuneet tullimiehet Topiasta saamaan käsiinsä, vaikka hyvin tiesivät ja kylältä kuulivat, että Topias "luntreijaa" Piippuliiniin kaikenlaista tullinalaista tavaraa.

Ei ollut kuuluvissakaan niin nerokasta eikä niin rohkeaa tullikavaltajaa kuin Känsä-Topias. Hän onnistui aina. Jos joku muu yritti viemään hyvinkin vähää, vaikkapa vain paperossikassia, niin heti hän joutui tullimiesten käsiin tai häätyi jättämään kuljettamansa tavarat huiskeelle, kun näki tullimiesten

juoksevan kohti.

Mutta eipäs hätäillyt Käsä-Topias. Hän vaani aina sen ajan, jona tullimiehet olivat nukkumassa, sillä eivät hekään aina jaksaneet rajalla "ratsastaa".

Topias oli Suomen puolelaisillekin aivan välttämätön henkilö, sillä mitä pikkutarvettakin osui Ruotsin puolen kauppiaseen olemaan, niin parasta oli kääntyä Topiaan puoleen ja pyytää häntä toimittamaan... Ja yks' kaks' toimitti Topias, eikä ollut kallis vaivoilleenkaan.

Sillä tullikavallus oli Topiaksesta hauskaa hommaa, helppoa, ja siitä maksettiin runsas palkka. Varsinkin kun sattui sopivia viinamiehiä, jotka tarvitsivat "karvasta" eikä Suomen puolelta mistään muualta saanut kuin kaupungista, joka oli kaukana, oli Topiaksesta hyvää ansiota. Eikä hänen puoleensa turhalla toivolla tarvinnut kenenkään kääntyäkään. Topias tiesi Ruotsin puolen kaikki salakapakat ja oli tervetullut vieras kaikkialle.

Mutta nyt näinä viimeksi kuluneina vuosina on Topiaksenkin täytynyt varovaisemmin ammattiaan harjoittaa. Sillä Bobrikoffin hallituksen aikana on Suomen puolen rajavartijain joukkoa lisätty, ja muutenkin on vartioiminen käynyt tiukemmaksi samalla kun se on tullut paljoa säännöllisemmäksi. Nyt varsinkin, kun huhutaan kieltolaista ja siitä ettei Suomeen saa enää tuoda minkäänmakuista "karvasta", vaikka hengenhätä olisi. Ovat tietenkin viranomaiset arvelleet, että taitavat juopot sentään ryypyn näin rajamaalla hakea vaikka kuinka lujan takaa, sittenkin vielä, vaikka kieltolakikin on voimassa.

Tiesivät Suomen puolenkin rajavartijat hyvin, että Käsä-Topias oli nerokas ja näppärä toimittamaan kansalaisten asioita Ruotsin kauppiasten luona, tiesivät, että kuljetti ukko välisti laukussaan, välisti kelkassaan milloin mitäkin tullinalaista tavaraa, sokeria, kahvia, vaatteita, pikanelirullia ja hyvin usein pullon punssia tai konjakkia.

Mutta tässä tuonnottain oli Topiaksesta merkillinen seikkailu rajalla.

Oli aivan Topiaksen naapuriin asetettu ylimääräinen rajavartija, jolle erityisesti mainittiin, että Topiaksen toimista oli huolta pidettävä, koska epäiltiin hänen öisin "luntreijaavan". Mutta älysi Topiaskin sen, minkä vuoksi rajavartija niin lähelle hänen asuntoansa asetettiin, ja päätti hänkin puolestaan olla varovainen.

Oikeastaan oli heitä, rajavartijoita, kaksi, jotka Yrjänälle, Topiaksen naapuriin, tulivat asumaan. He olivat Etelä-Suomesta kotoisin, valppaita, nuoria miehiä, mutta ei ollut heillä tietona, millaisia konsteja täällä Ruotsin rajalla tullikavaltajat pitivät. Usein he kohtasivat Topiaksen tiellä hiihdellen laukku selässä ja hyvä tuuli naamallaan.

"No, mihin Topias nyt hiihtelee?" tiedustelivat he tuttavallisesti Topiakselta.

"Tässä aivan naapurissa oli aije käydä", vastasi Topias.

Kun he sitten iltahämyssä seurasivat salaa Topiaksen perässä, näkivätkin he Topiaksen poikkeavan joelle ja aika vauhtia hiihtävän Ruotsin puolelle suoraan Piippuliinin valaistua kauppakartanoa kohden.

Nyt oli Topias varmaan taaskin mennyt jotakin luntreijaamaan! Ja rajavartijat hiihtelivät pitkin rantaa pensaiden suojassa, odotellen Topiaksen takaisintuloa.

Tietä pitkin, joka oli tikoitettu suomenpuoliselta rannalta poikki joen suoraan Piippuliiniin, tulla hölkkäsi tuon tuostakin hevonen ja reki, mutta kun heillä ei ollut minkäänlaista tullinalaista tavaraa, saivat vapaasti mennä. Tuli jokunen hiihtomieskin, mutta ei ollut heilläkään mitään "luvatonta", olivat käyneet vain muilla asioilla Ruotsin puolella.

Mutta jo hiihteli viho viimein Topiaskin. Hiihdännästä ja rykimisestä tunsivat rajavartijat heti, että jo tulee Topias.

Kahden puolen tietä asettuivat he vahtiin ja koettivat olla pajupensaiden suojassa, ettei Topias havaitsisi ennenkun ehti kohdalle. Eikä näyttäneenkään Topias mitään pahaa aavistavan, hiihteli rennosti ja ryki tapansa mukaan väliin. Ja laukku näkyi olevan selässä ja pullollaan kalua.

Mutta kun Topias juuri ehti rantaan ja aikoi nousta törmän päälle, karahtivat rajavartijat hänen niskaansa, toinen toiselta puolen tien...

"Ahaa, Topias... Jopa satuttiin yhteen... Mitä naapuriin kuului", sanoivat he ja alkoivat repostella Topiaksen laukkuja.

Topias oli pelästyvinään.

"Herra isä... Mikä tämä on...!"

Mutta sitten hän mukamas tunsi miehet ja sanoi:

"Tuttuja miehiäpä nämä olivatkin... Minä ajattelin, että jos olisi sosialisteja..."

"Mitä sinulla on laukussa?" ärhentelivät tullimiehet ja alkoivat kiskoa laukkua Topiaksen selästä.

"Saapi kai sen katsella... tyhjän laukun", lupasi Topias ja auttoi laukkua selästään.

"Vai tyhjä... Pullollaanhan tämä on", arvelivat tullimiehet.

Mutta kun he avasivat laukun, löysivät he sieltä kuusenhakoja aika läjän.

"Kuka perkele minun laukkuuni on kuusenhakoja pannut?" oli Topias olevinaan.

"Oletpa lurjus mieheksi", arvelivat tullimiehet aikalailla noloina.

Mutta Topias tyhjensi laukkunsa kuusen haoista ja sitä tehdessään mainoi, että mikä kelvoton oli täyttänyt hänen laukkunsa...

Mutta kun tullimiehet poistuivat ja vähän häpeissään noituivat Topiaksen sukkeluutta, palasikin Topias näppärästi ruotsinpuoliselle rannalle, johon lumeen oli kätkenyt aika säkillisen minkä mitäkin tavaraa. Ne sulloi hän laukkuunsa ja läksi hiihtämään takaisin. Mutta nyt ei hän hiihtänyt tikoitettua tietä pitkin, vaan ohjasi suksensa Käkisaaren päitse ja nousi maihin Suomen puolelle vasta alempana kylää.

Monta kertaa yrittivät tullimiehet Topiaksen kimppuun, mutta aina huonolla menestyksellä. Useimmiten oli hänellä laukku tyhjänä, vaikka hän palasi Ruotsin puolelta, ja jos siinä jotakin oli, oli se semmoista tavaraa, jota ei iljennyt käsin koskea.

Mutta tietona oli, että Topias hommaili.

Topiaksen pirtti oli ihan tienposkessa, ja siinä kulkijat kävivät öisin ja päivillä. Siinä oli aina tervetullut, oli aika mikä hyvänsä. Ja hauskaa ja rentoa elämää sai pitää. Topiaksen eukko, hieromisestaan kuuluisa Matleena, oli oiva ja ketterä vaimo kulkijoille kahvia keittämään ja muutenkin makeita puheita pitämään. Sai siinä Känkä-Topiaksen pirtillä kaupungista palaava matkamies kahvin sekaan tipauttaa viinaa ja puol'kuppisen rauhassa tehdä ja nautita. Ei siitä talonväki nokkaantunut niinkuin monessa muussa kahvipaikassa tekivät.

Ja niin oli Topias eukkoineen tunnettu laajalti, ja kaikki kulkijat heitä kävivät tervehtimässä.

— Jossa peura pehtelee, siinä karva katkeaa — tuumaili Matleena, kun vieraat olivat menneet ja hän tyytyväisenä laski lanttejaan.

Keväällä kerran tuli ylimaasta kaksi miestä ja asettuivat yöksi Topiaksen pirtille. Koko yön juttelivat he Topiaksen kanssa, kuiskailivat ja tuumailivat. He olivat Topiakselle vanhoja tuttavvia ja aina kulkiessaan hänen mökkiinsä poikkesivat.

Heillä oli sellainen asia, että tarvitsivat Topiaksen avukseen. Kotiaan ylimaahan olivat he lähteneet kesäetuja noutamaan, mutta olivat osan ostoksistaan tehneet Ruotsin puolella, koska saivat sieltä paljoa helpommalla. Nyt oli kysymys kuinka saataisiin tullinalainen tavara yli.

"Paha nyt on saada", jutteli Topias. "Tullimiehiä on lisätty joka kylään, ja ne ovat virkkuja ja valppaita. Paha niitä on pettä, ne ovat tulleet niin varovaisiksi. Mutta koettaa täytyy."

Ja miehet kertoivat lisäksi, että oli heillä muun tavaran joukossa säkki, jossa oli kymmenen pulloa konjakkia, lääkkeeksi ylimaahan kyliin.

Niin kertoivat ja miehissä miettivät miten parhaiten menettelisivät.

"Pankaahan nyt levolle", sanoi aamupuoleen yötä Topias. "Mietitään tässä aamulla lisää."

Ja miehet laskeusivat levolle, Topiaksen kamariin, johon Matleena oli vieraille vuoteen valmistanut. — Ja luulivat, että nukkumaan se panee Topiasin.

Mutta Topias ei käyntykään levolle, vaan herätti Matleenan ja antoi hänelle muutamia määräyksiä.

Ulkona alkoi varhainen keväätaamu sarastaa, kun Topias haki kelkkansa halkovajasta. Oli kylmä aamu ja vuoskea lumi oli kovettunut kovaksi ja kestäväksi hangeksi.

— Kyllä nyt pitäisi passata, — höpisi Topias itselleen kävellessään, kelkkaansa vetäen, Yrjänälle päin.

Tultuaan likelle taloa jätti hän kelkkansa tienviereen ja hiipi tuvan akkunan alle kuulostelevaan. Siinä asuivat molemmat tullimiehet. Ei kuulunut minkäänlaista liikettä. Nukkuivat kai nyt. Illalla myöhään oli Topias nähnyt heidän hiihtävän joen rantaa pitkin... Varmuuden vuoksi Topias vielä käveli pihaan nähdäkseen, olivatko tullimiehillä sukset tavallisella paikalla, räystästä vasten olevilla tikapuilla... Siinä näkyivät olevan...

Ei ketään näkynyt eikä kuulunut liikkeellä. Syvimmissä unessaan nukkuivat kaikki, valppaat tullimiehetkin.

Silloin Topiasikin sai jalat alleen; kiivaasti palasi hän kelkkansa luo ja läksi, pientä juoksua kynnyttäen, suoraan poikki joen Piippuliiniin päin.

Rantatörmälle, sakean pajukon keskelle, olivat ylimaan miehet tavaransa kätkeneet ja neuvoneet Topiakselle paikan. Suoraan siihen Topias osasikin, potkaisi vähä lunta pois päältä ja nosti kelkkaansa kahvisäkin ja konjakit, jotka hänen mielestään olivat kaikkein tärkeimmät ja siis ensiksi yli saatavat. Enempää hän ei uskaltanut kelkkaansa panna, vaikka hyvä hankikeli oli, sillä hän pelkäsi, että jos tullimiehet jäljille pääsevät, ei hän ehdi raskaamman painon kanssa paeta.

Kovasti kopisi ja räakkyi hangen pinta, kun Topias kiivain askelin läksi Suomen puolelle takaisin. Aamukin valkenemistaan valkeni ja idän taivaalta jo pohotti vaaleankellertävä vinkka, joka päivän nousua ennusti. Mutta näppärästi oli Topiasikin joen yli kävellyt, niin että hiki lakin alta tippui, vaikka oli kalsea ja kylmä aamu. Saatuaan kelkkansa jyrkän rantatörmän päälle tähtäsi ja vainusteli hän ympärilleen...

Silloin hän näki pirttinsä savupiipusta nousevan paksun tervassavun... Se oli Matleenan antama merkki, ettei näkynyt tullimiehiä liikkeellä...

Riivatun vikkellästi ja kaikki voimansa pannen liikkeelle läksi Topias poikki pakkasen puremaa hankea kotimökkiä kohden ja pääsi onnellisesti pihalle juuri silloin kun päivän kirkas silmä kohosi vaaran takaa.

Portailla seisoi jo Matleena vastassa ja tarttui kovin kourin kahvisäkkiin ja vei ullakkoon. Topias riensi perässä konjakkisäkin kanssa...

Tyytyväisinä hengähtivät he. Hyvin oli taaskin onnistunut.

Hyvin varhainen oli vieläkin aamu. Ei vielä mistään kylän talosta näkynyt savuja nousevan eikä Yrjänälläkään, jossa tullimiehet asuivat, näkynyt mitään liikettä.

Matleena oli keittänyt väkevän aamukahvin Topiakselle tuliaisiksi ja Topias kävi juomaan. Ylimaan miehet nukkuivat vielä herran rauhassa kamarissa eivätkä uneksineetkaan, mitä Topias hommaili. Mutta he olivat illalla Topiakselle lausuneet, että jos Topias onnistuu saamaan tavaroita yli, on konjakkisäkki ensiksi tuotava ja määränneet, että Topiaksen tulee ottaa pullo ja tehdä hyvät puoletkupit...

Ja Topias teki niinkuin ylimaanystävät olivat käskeneet ja luvanneet. Hän avasi pullon ja kaatoi kahvinsa sekaan aika aamuryypyn, kaatoi tilkkasen Matleenallekin aamusydämeen...

Mutta kun Topias oli pari puolikupposta tehnyt, niin että vähän kahahti kulmiin, arveli hän Matleenalle:

"Pidä sinä silmäsi auki ja katsele koska alkaa liikettä näkyä Yrjänällä... minä lähdän ja noudan loputkin... nyt kun on näin peevelin hyvä hankiaamu..."

"Kyllä minä koetan", lupasi Matleena.

"Jos näet, että lähtevät suksilla liikkeelle, niin pane tervassauhu nousemaan... Siitä ymmärrän kääntyä takaisin..." neuvoi Topias vielä ja liikkui hyvät aamuryypyt otettuaan vikkellästi...

— Rohkea aina rokan syöpi, arka ei mitänä saa, — rohkaisi hän vielä luontoaan ja läksi kelkkoineen, pikku juoksuksi pannen. Ruotsin puolelle...

Sillä aikaa Matleena vahtaili Yrjänälle päin. Mutta ei näkynyt vielä mitään liikettä. Ei noussut vielä savua kuin jostakusta mökistä vaaran laidasta... Topias näkyi menevän melkein jo puoliväylässä, ja yllensä oli hän pannut toisen ylimalaisen turkin, joka oli niin pitkä, että liepeet laahustivat perässä.

— Eivät vaan tunne Topiakseksi, jos kiikaroivatkin, ajatteli Matleena, kun näki Topiaksen kuin mustan korpin mennä roivivan Ruotsin rannalle.

Joenuolisesta akkunasta sopi Matleena näkemään Piippuliinin pihalle asti ja semmoisilla silmillä kuin Matleenalla näkikin luultavasti yhtä hyvin kuin tullimiehet kiikarillaan. Matleena asettui akkunanpielehen vahtiin... Jo alkoivat kylälläkin heräillä ja aurinko kohoamistaan kohosi vaaran takaa kirkkaasti kimaltaen joen hangelle, että Matleenan silmiä häikäisi...

Mutta eipä näkynyt Yrjänällä liikettä... Pian sieltä Topias kahvisäkit kelkkaansa koppaa ja äkkiä on takaisin... ja silloin on hyvin kaikki... Jo näkyi Topias nousevan maihin ja katoavan pajupensaiden taakse, jossa kahvisäkit olivat kätettyinä...

Sillä välin ehti Matleenakin akkunanpielestä poistumaan ja käytti joutoaikaansa hyväkseen kaatamalla kahvia pannusta, istuutuen takan eteen sitä ryyppimään...

Mutta kun hän kahvin juotuaan taas meni akkunasta joelle katsomaan, havaitsi hän miehen hiihtävän Yrjänältä päin jälle... Matleenan tarkka silmä tunsu miehen heti Anderssoniksi, toiseksi tullimieheksi...

Nyt se piru oli liikkeellä! Ja Matleena ehti nähdä senkin, että Topias kuormineen laskeusi ruotsinpuoliselta rantatörmältä jälle...

Sukkelaan sytytti hän tervakset takkaan palamaan, niin että paksu, musta savu alkoi roihuta savupiipusta...

Matleena nousi pöydälle paremmin nähdäkseen jälle. Siellä tulla köpitti Topias kiivasta vauhtia kelkkaa perässä vetäen ja Andersson näytti hiihtävän häntä kohden... Matleenan sydäntä kouristi... Eikö se onneton näe, että tullimies hiihtää kohti...! Ei se näe, kun aamuaurinko kilottaa suoraan silmiin...! Voi kuitenkin...! Nyt käy hullusti! Ja eikö muista katsoa tänne, että paksu savu nousee savutorvesta... Hyvä isä...! Nyt on Topias jo puoliväylässä... ja tullimies on aivan lähellä jo... Nyt se tekee "peslaakin" ja sakotetaan Topiasta muun häpeän lisäksi... Ja Matleena oli halkeamaisillaan pelosta. Mutta Topias havaitsee Anderssonin, kun tämä on jo melko lähellä. Topias on jo tulossa sivu puoliväylän... Hän älyää vaaran ja tietää olevan mahdotonta hänen ehtiä kelkkoineen ja kahvisäkkeineen hiihtävää tullimestä pakoon... Silloin tekee hän epätoivoisen yrityksen, ja salamana lentävät hänen ajatuksensa...

Hän kumooa kelkastaan kahvisäkit ja pakenee Ruotsin puolelle täyttä ravia, kelkkaa perässään vetäen ja pitkän turkin liepeet sivulla hulmuten kuin siivet... Andersson ei nähtävästi tunne Topiasta, koska huutaa vain että: "Elä pakene, mies!"

Mutta Topias menee juoksujalkaa ja saapuu Ruotsin rannalle samalla hetkellä kun Andersson kahvisäkkien luo...

Riemusta sykähtää tullimiehenkin sydän! Jo kerrankin osui oikealla ajalla liikkeelle...! Jo kerrankin onni potkaisi... kaksi kahvisäkkiä!

— Tämä oli nyt parempaa kuin Lenti-viina, — hän iloitsee.

Mutta sitten seuraa yksinkertainen kysymys, miten hän kuljettaa peslaakiin ottamansa säkit Yrjänälle. Kantaa hän ei jaksa ja kelkkaa ei ole...

Hän puhaltaa pilliinsä, että jos Yrjänällä kuultaisiin... Puhaltaa pilliinsä ja huutaakin... Mutta koko maailma näyttää nukkuvan, ei ketään näy... Hänen kumppaninsa, Loponen, on hiihtänyt päinvastaiseen suuntaan "patruleeraamaan"... Loposesta ei siis ole toivoa apuun...

Hän päättää jättää säkit siihen jälle... ja näppärästi käydä Yrjänällä noutamassa kelkan, jolla säkit saapi suojaan...

Muuhän tässä ei auta...

Kaukana maantiellä näkyy joku talonpoika ajavan heinähäkkeineen niitylle... Hän viheltää, viittooo ja huutaa. Näkyy siellä jo ihmisiä liikkeellä, mutta ei ole kukaan kuulevinaankaan. Ja jos kuulevatkin, niin eivät ne tule...

Siihen jättää hän säkkinsä ja hiihtää mitä hengestä irti lähtee Yrjänälle päin...

Pensaan takana on Topias vahdissa, että mitä tuossa tapahtuu... Ja kun hän näkee ja kuulee, että Andersson viheltää ja huutaa, pelkää hän että joku tulee avuksi... Mutta kun hän näkee Anderssonin lähtevän hiihtämään Yrjänälle päin, tekee hän rohkean päätöksen...

Kun Andersson on kadonnut törmän taakse näkyvistä, vilahtaa Topias kuin kärppä pensaan suojasta ja juoksee kelkkoineen minkä sielu sietää väylälle kahvisäkkien luo. Tulisesti nakkaa hän säkit

kelkkaansa ja painuu takaisin Ruotsin puolelle niin että silmät tulta iskevät...

Ja kun Andersson Yrjänälle päästyään kiipeää tikapuille katsomaan, näkyvätkö säkit jäällä, näkee hän viimeiset vilahdukset Topiaksen pitkästä turkinhelmasta katoamassa Ruotsin puolelta metsikköön ja kelkassa mennä könöttävän äsken peslaakiin ottamansa kahvisäkit...

Synkästi kiroten laskeutuu hän tikapuilta alas pihalle.

Mutta Topias, saatuaan tavaransa varmaan suojaan ja jätettyään turkin yltään, lähti kävellä hilppaisemaan kotiaan. Hyvillään, suu hymyssä hän asteli, mutta ei mennytkään äskeistä jälkeä, vaan alempaa Käkisaaren yli...

Ja kun tuli seuraava yö, läksi hän ja nouti kahvisäkit piilopaikasta pois...

Ja aamun valjetessa läksivät ylimalaiset kotiaan...

Eikä ole kuulunut, että Andersson olisi epäonnistuneesta peslaakistaan kenellekään kertonut.

Mutta Käsä-Topias kuului itse siitä jutelleen kerran kun sattui vähän hiprakassa olemaan.

KIUSAUS

Petäjaniemen kruununtorppa oli pitäjän pisimmässä pohjukassa. Toista penikulmaa oli sinne lähimmästä naapurista ja kirkonkylästä vähää vaille kolme.

Vaikka torpan ympäristö oli laihaa kivikkokangasta, oli torpalla sentään hyvänlaisia jänkkä- ja jokivarsiniittyjä, niin että siitä keräämällä sai heiniä parille kolmelle lehmälle ja hevoselle. Mutta ei siitä vähillä vaivoilla ja köyhän miehen ollut helppoa saada elettävää taloa.

Petäjaniemen asukas Matti Repo olikin oikeastaan riistan vuoksi tähän torpan paikan valinnut. Sillä iso, kirkas ja saivovetinen Petäjäjärvi, jonka niemen nenässä torppa sijaitsi, oli kalarikas, ja ympäristön lyömättömät kivieliöt vilisivät metsänotusta monenlaista. Pyytöhenkistä metsänkävijää seutu miellytti ja Matti päätti asettua tänne, saadakseen oikein rauhassa pyynti-intoaan tyydyttää. Maanviljelys olikin hänen sivuelinkeinonsa eikä hän ollut vielä, vaikka vuosikymmenen jo oli torppaa asunut, tehnyt peltoa kuin pienen palasen pottumaaksi. Valitti maata ylen kiviseksi ja paikkaa hallanaraksi, ettei siihen kannattanut ruveta sen enempää puskemaan.

Rauhassa oli Matti saanutkin erämaassaan eellä. Ei näkynyt monta kulkijaa vuodessa. Mutta sitä mukaa kuin perhe kasvoi, väheni riista metsästä. Ennen kun syksyisin linnun ansoilta ja laukuilta palasi, oli monta kontillista lintuja joka kokemalla, mutta nyt viime vuosina vain jokunen vaivainen riekko ja koppelon poika. Oli Matti ensi vuonna saanut karhun ammutuksi, oli rautoihin käynyt kavala saukko ojan kurusta ja eräänä vuonna oli Jyppyrävaarasta löytänyt ahmanpesän, josta emän ja kolme pentua ampua napsautti kuin hyllyltä.

Niin oli ennen, miettii Matti syksyistä metsää pyssy olalla kävellessään ja linnun ansoja kokiessaan. Mutta nyt? Niin, nyt ei uskaltanut virittää loukkua kuin johonkuhun salaisimpaan kuusikkoon, ei panna ansoja hietaisille poluille. Ei tiennyt minä hetkenä sattuisi forstmestari kulkemaan... ja silloin kävisi huonosti. Semmoisen hullun lain laittavat! Vaan eivätpä kuulu sitä lakia noudattavan rantamaillakaan, koska aivan kirkon takanakin kuului ansoja olleen... Eihän jaksaa köyhä mies ostaa ampumatarpeita... loukun virittää ja ansan panee... niihin toivoo käyvän...

Matti tulee hietakankaalle, jossa sieviä, somia linnunpolkuja risteilee sinne tänne mäntyjen välissä. Siinä on hänellä monta loukkua polun päälle viritettynä ja kuusien juurilla ansoja... Onpa käynyt koppelo tuohon muutamaan loukkuun...

Matti ottaa tyytyväisenä saaliin loukun alta, virittää sen uudelleen... On tuohon toiseenkin käynyt riekko... Tämä se on hyvä lintumaa aina ollut, — arvelee Matti itseksensä. — Tästä vieläkin saapi... Kun eivät arvaisi tuolta rantamaalta tänne tulla pyssyineen... Vaan se on semmonen metsänkävijä tämä nykyinen forstmestari, nuori ja naimaton vielä, niin joutaa huuhkimaan pitkin metsiä milloin tahtoo... Kun nyt kierteleisi nämä maat, ettei osuisi minun pyydyksilleni... Vaan siitä ei tiedä mihin se kulkee... No kulkekoon... Mistäpä tietää kenen ansoja ja pyydyksiä nämät ovat...

Matti pistää saaliin laukkuunsa, panee suuren mällin poskeensa ja aikoo lähteä kotia päin. Kaikki

pyydykset on hän nyt kokenut, mutta niukka on saalis Matin mielestä. Kuusi riekkoa, kaksi koppeloja ja poikametso... siinä kaikki... Ja toista sataa ansaa oli Matilla pyydössä...

Matti nostaa laukun selkäänsä ja lähtee laaksoon päin loivenevaa myötälettä astumaan. Hän seuraa vanhaa tuttua polkua, joka kiertää laakson lettopaikkoja ja korkeimpia pounikoita. Mutta päästyään taas kuivemmalle maalle, hongikkokankaalle, jossa polku haaraantuu, toinen haara Petäjaniemeen päin, toinen Luikejoelle, hänen niitylleen, ei Matti käännykään kotia päin, vaan poikkeaa niittypolulleen...

Luikejoen kautta kulki ei tule paljoa pitempi matka kotia ja on tarviskin niittynsä kautta mennä nähdäkseen, kuinka siellä heinät...

Vaikka ei ole nyt Matilla mielessä heinät, muissa tuumissa hänen aatoksensa kulkevat. Pitkin syksyä ovat hirvet siellä Luikejoen ympäristöllä majoilleet, lehdoissa haavan kuorta jyrkien olivat monesti käyneet Matin niitylläkin, heinätaiden vieressä, sen oli Matti jäljistä nähnyt... Jos sattuisivat nytkin... niin saisi ne hätistellä pois latonsa luota... "värteeraamasta"...

Ei uskalla Matti itselleenkaan tunnustaa mitä hän oikeastaan miettii... Mutta joka syksy sitä oli tullut mietityksi ja tehdyksi... Pakana sentään, mikä saalis kuitenkin on tuommoinen täysikasvuinen hirvi näin syyslihassa! Se oli otusta se menneensyöksyllinen... kun tuli lihaa koko talveksi ja vielä sai paistit myydä kirkonkylässä... Matti jatkaa ajatuksiaan, kuinka on käynyt onnessa ennen... Mikäpä siinä nytkään olisi... Kukapa olisi näkemässä tai kuulemassa...

Syysilta alkaa jo hämärtää hiukan ja Matti astuu ripein askelin, mieli palavana ja ajatukset vilkkaina... — Kenellekään siinä ei tule vahinkoa, — miettii Matti. — Kyllä niitä eläviä täällä on ja myötäensä talvisin syövät ihmisten heiniä, jotka kruunu sitten saapi maksaa... Ja jos en minä ammu, niin on muita, jotka ampuvat, varakkaampiakin kuin minä... Eipähän ole saatu syyhyn Airiselän miestäkään, vaikka kuuluu mennä talvenakin tappaneen kuusi täyttä hirveä ja kaksi vasikkaa... Ja olisinhan noita saanut minäkin... mutta enpä häntä ole tahtonutkaan... Enkä minä nytkään, mutta jos sattuvat minun heinilleni niinkuin menneenä syksynäkin, niin... saa niitä vähän pelottaa... paukauttaa, että loittoutuvat vähän edemmäksi...

Kuta pitemmältä Matti miettii, sitä vilkkaampaan liikkeeseen käypi hänen verensä ja sitä nopeammasti hän astuu. Hän on jo ehtinyt Luikejoelle, jonka vartta noudattaen astuu niitylleen päin. Kuta lähemmäksi niittyyään hän saapuu, sitä varovammin hän koettaa kävellä, ettei ääntä syntyisi, kun jalka joskus kuivaan risuun sattuu tai laukku hipaisee puun oksiin.

Siinä kohden Luikejoen varrella, jossa Matin niitty on, on aukea paikka molemmin puolin jokea, mutta etempänä on korkeat kumpulat, niin että niitty on kuin kaukalossa, pitkien partaisten kuusten suojassa.

Päästyään hiljaa ja vaanimalla niityn laitaan pysähtyy Matti lупpoisen kuusen suojaan, josta on selvä nähdä koko niittyaukealle... Hän säpsähtää... Aivan hänen latonsa edessä seisoo kaksi kookasta hirveä...

Kuinka ne näyttävät komeilta tuossa, vaikkei niitä enää niin tarkkaan erotakaan, kun syyshämärä yhä pimenee! Nyt ne ovat parhaassa lihassaan, voimakkaimpina! Syrjäkämmen puhdasta ihraa paistien päällä! Siinä vallattavat ja sieraimillaan kuin ilmaa nuuskisivat! Eivät vainustele mitään. On tuulen henki vastaan...

Mutta jopa oli kumma, että tuohon sattui juuri nyt...!

Matti unohtaa kaiken muun ja sellainen kiihko syttyy hänen veressään, ettei seisomassa tahdo pysyä. Vikkelästi tempaa hän pyssynsä olan takaa, liikkuu hiljaa ja kääntää pyssynsä piipun sitä suurempaa hirveä kohden, jonka pää on Mattiin päin...

Samassa paukahtaa pyssy... hirvet hyppäävät metsää kohden, johon toinen vilahduksella katoaa, mutta toinen jää polvilleen keskelle niittyaukeaa, korahtelee siinä kerran kaksi ja rysähtää kyljelleen, koipiaan viskellen...

Matti näkee lymyapaikastaan, että jo osui, mutta hän ei liikahta vielä paikaltaan, katselee vain, silmät kiiluen, kuinka hirvi kuolonkamppauksessaan koipiaan viskoo ja reuhtoo ruumistaan sinne tänne...

Ei kuulu mitään ympäriltä. Ei ääntä, ei hiiskausta. Kaiku, joka on kertonut pyssynlaukauksen äänen ympäri suuria vaaroja ja laajoja metsiä, on tauonnut. Syyshämärä yhä lisääntyy ja taivaalta loistavat tähdet...

Silloin uskaltaa Matti liikkeelle ja lähestyy komeaa, suurta saalistaan... Hän hymähtää tyytyväisenä; semmoista hirveä ei hän koskaan ennen ole saanut.

Matti löysää laukun selästään, asettaa sen mättäälle ja pyssynsä sen päälle. Hän hakee kuivia puita

metsiköstä ladon takaa, sytyttää nuotion ja ryhtyy sen valossa nylkemään...

Matti on turvassa täällä, kaukana sydänmaan kiveleissä. Ei tänne kukaan arvaa tulla näin pimeänä iltana eikä Luikejoen kautta kulje kenenkään tie... Vaarallisemmassa paikassa oli toissa syksynä. Mutta hyvin kävi silloinkin, vaikka aivan likeltä meni kaksi miestä ohi...

Matti nylkee nuotion valossa ja miettii, että jo tuli lihanpuolta ensi talveksi. Hän paloittelee lihat miehen kannannaisiin paloihin, köyttää vuoden käärröön ja kantaa kaikki latonsa suojaan, ne sieltä vähin erin kotia noutaakseen. Sisälmykset paiskaa hän Luikejokeen, joka niitä lähtee kuljettamaan myötävirrälle, hän hävittää nuotion ja palamattomat kekäleet viskaa veteen. Ottaa matkaansa mitä jaksaa ja lähtee kotiaan päin kävelemään hyvää, kuivia maita vievää niittypolkuaan.

Matti on nylkemistoimissaan ollut tulisessa hopussa, tehnyt työtä, että paita on märkänä. Ja vasta kun hän on päässyt kotipolulle ja metsänpeittoon, rauhoittuu hän. Kaikki on käynyt erinomaisen hyvin ja onnellisesti... Turhaa pelkoa vain... Vähän kai on forstmestari öiseen aikaan täällä kulkemassa... ja jos olisikin, niin mistäpä tietäisi hänen työkseen...

Äskeinen pelonsekainen tunne katoaa ja Matista tuntuu nyt, ettei hän ole mitään vääryyttä tehnyt... vielä mitä...

— Vallitkaa kalat meressä, — muistelee hän. Jumalan luomia ne ovat hirvetkin ja ihmisten avuksi annettuja. Olipa noita yksi vähempi tai enempi. —

Ja Matti kävelee rentona miehenä kotimökilleen, palavissaan raskaan painon riippuessa selässä.

— Eläisihän tässä, kun saisi mielinmäärin metsästellä ja jos ei olisi tämä paikka niin hallanarka, — arvelee hän pihaan tullessaan.

Mutta seuraavana aamuna varhain lähtee hän Luikejoelle hirvenlihoja noutamaan eikä muista katsoakaan satiiniinsa sillä matkalla.

ANTTILAN VANHAN IISAKIN PARAKRAAHVI

Vaikkei Heinärannan kylässä ollut monta todellista juoppoa eikä siellä miesmuistiin ollut kuulunut sellaisia kauheita "viinan uhreja", joista nykyään jokaisen sanomalehden palstoilta sai lukea, oli kylässä sentään joka talossa tilkkanen viinaa kaapin loukossa, lukon takana. Eduskunnan päätös, että kieltolaki nyt heti tulee, herätti kuitenkin vanhemmissa viinamiehissä hyvin ymmärrettävää suuttumusta. Niissä miehissä ja kunnan ukoissa nimittäin, jotka rakastivat silloin tällöin, noin kerran tai pari vuodessa, samoin kuin Jukolan punanaamainen Timokin, ryyppätä hienoon humalaan ja rallattaa päivän tai kaksi, jolloinkulloin kolmekin. Hävytön oli semmoinen laki ukkojen mielestä. Mitä häiritsi se maailman rauhaa tai yleistä turvallisuutta, jos esimerkiksi Anttilassa, vanhan Iisakin, eläkemiehen, pihantakaisessa pirtissä toisinaan kylän viinamiehet hauskaasti haastelivat, norrikuppia tekivät ja joskus polkaksi panivat? Ja haastellessa ja laulellessa muistelivat muinaisia markkinamatkoja ja ryyppäämisiä pakkasöinä pitkillä, talottomilla taipaleilla?

Eipä olisi siitä pitänyt olla häiriötä kenellekään.

Kommeksen Matti, joka kuului jo hänkin vanhojen viinaveikkojen joukkoon, vaikkei vielä ollut iältään vanha, toi ensiksi sanoman Anttilan Iisakille siitä, mitä herrainpäivillä oli päätetty. Sillä Iisakki itse ei lukenut sanomalehtiä, vain kuuli muilta mitä maailmassa tapahtui. Oli Iisakki ennen aikaan, silloin kun kotona vielä sai viinaa keittää, ollut koko pitäjän paras viinankeittäjä, ja kauas oli hänen maineensa siitä kulkenut. Mutta kotipoltto oli kielletty ja Iisakki oli talonsakin myynyt vävyllleen, nykyiselle isännälle, Anttilan Villelle. Oli nyt vanhalla Iisakilla runsas eläke talosta ja eri rakennus pihan mäkikulmalla omituisena asuntona.

Oli Iisakki verkkoja korjaamassa, kun Kommeksen Matti tuli puheille ja kertoi mitä Helsingistä kuului.

"Jopa on päätöntä joukkoa siellä herrainpäivillä nyt", sanoi hän ensiksi Matille, sitten istumaan käski, — mihinkäs kiire, että saadaan tässä vähän jutella.

Ei ollut Matilla kiirettä, aivan tämän asian vuoksi oli tullutkin.

"Kuuluu siellä olevan eduskunnassa viinamiehiäkin joukossa, mutta yhtäkaikki tekevät semmoisia

päätöksiä", sanoi Matti, kun oli Iisakin antaman sikarin sytyttänyt.

"Niinpä tietenkin... ottavat ryyppyn kyllä, kun sattuu rinnan alusta olemaan kipeänä tai jos ampuu kipu vatsaan", arveli Iisakki.

"Ja kun ei koko tässä maassa saa kukaan pitää takanaankaan viinaa, jopa sitten muille antaa tai neuvottaa ulkomaalta..."

"Vaan jos sattuu somasti, niin pian aletaan itse viinaa polttaa niinkuin ennenkin. Eikä niistä kaikista vallesmanni saa tietää, kun yksissä tuumin hommaillaan... Jos tuosta lähden ja alan, niin vielä osaan..."

"Sehän se olisi! Vaan nythän ne ovat niin raittiusmielisiä kaikki ihmiset, että kyllä ne heti kantelisivat vallesmannille... Tämänkin talon isäntä... tuo vävysi Ville... kuului ilkkuneen, että jopa taisi meidän vaariltakin herrain kalaasit loppua, kun ei enää saa mistään viinoja", selitteli Matti.

Mutta Iisakki heräsi kuin unesta ja kivahti:

"Vai niin... katsotaanpa... En minä anna itseäni lasteella pitää niin kauan kuin lakia on maassa..."

"Onhan se ennen ottanut ryyppyn Villekin", muisteli Matti siihen.

"On ottanut, vaan nythän tuo on tullut semmoseksi, ettei tahdo minullekaan rauhaa antaa. Vaan milläpä pääsee... minulla on semmonen kauppakirja, ettei siitä pääse yli eikä ympäri... Ja se on sen miehen tekonen, ettei sitä korjaa paremmatkaan... Kauppakirjassa on selvästi, että minulle pitää vuosittain olla viisi kannua paloviinaa, joka on luonnossa maksettava..."

"Vai on semmonen kauppakirja...!" ihmetteli Matti ja suutaan massautteli ja sitten arveli: "Vai viisi kannua... ja tisleerattua vissiin?"

"Ei ole siitä erittäin mainittu, mutta siinä sanoo parakraahvissa, että hyvää viinaa pitää olla..."

"Siinä on sitten, kuulemma, kova parakraahvi..."

"Sinä kun olet lukumies, niin katsotaanpa, että näet... Sinulle näytän."

Iisakki haki avaimen pöytälaatikosta ja lähestyi punaiseksi maalattua loukkokaappia, joka oli hänen paras ja varmin säilytyspaikkansa. Siinä oli alakerrassa iso hylly viina-astiaa varten, siinä pikareita ja merkillinen tinapullo, jota ennen matkoillaan taskumattina piti. Yläkerran hylly oli hänen arkistoansa varten, ja siellä säilytti hän myös kauppakirjaansa.

Ja kun hän kaapin oven avasi, lemusi sieltä paloviinan haju, että Mattikin tunki sieraimissaan. Ja näki monta mustankiiltävää pulloa ja ison tammisen lekkerin...

Hän seurasi kiiluvain silmin ja vesissä suin Iisakin liikkeitä, että jos hyvinkin sattuisi äijällä olemaan noissa pulloissa... Ja hän näki, ettei vaarin käsi kopeloinutkaan ylähyllylle, vaan meni ensiksi alakertaan... Iisakki otti pullon ja kaksi pikaria ja sanoi Matille:

"Tulepa ja otetaan tässä sen kieltolain kuolemaksi..."

Se Mattia nauratti, ja kiittäen ja suutaan pyyhkien hän arveli:

"Aina sillä on tuolla vaarilla viinaa takana, ja niin hyvää sitten... Jos ei kenelläkään muulla ole viinatilkkaa, niin kyllä on tällä vaarilla..."

"No, sen varan minä olen pitänyt, että vaikka koska kuolisit, niin märkänä on kaapin loukko...!"

Iisakki kaatoi kumpaisenkin pikarin täyteen, ja Matti kiiluvain silmin katseli. Mutta kun olivat ryyppy ottaneet ja Matti tuhannen kiitosta sanonut, niin Iisakki uudelleen täytti pikarit ja sanoi:

"Otetaanpa sille tämä toinen kumppaniksi, niin katselepa sinäkin sitä minun parakraahviani, että mitä sinä siitä ajattelisit?"

Oli se Matille mieleen ja arvelematta kumosi hän toisenkin pikarin.

Otti Iisakki nyt arkistostansa monen käärön sisältä kauppakirjansa ja sanoi:

"Se pitäisi olla neljäs parakraahvi se, jossa viina on määrätty."

Matti, joka oli lukumies, alkoi katsella kauppakirjaa, mutta hänen ajatuksensa kulkivat ensin Iisakin viinavarastossa ja nähtyään, ettei Iisakki vielä pannut korkkia pullon suulle eikä asettanut pikareita paikalleen, tuli hän hyvillään. Sillä sehän oli selvä merkki, että Iisakki tarjoaisi lisää...

Matti luki:

"Tämän kauppakirjan kautta luovun ja poismyyn minä..."

"Luehan se neljäs parakraahvi... Siinä se on", hopitteli Iisakki.

"Elähän vielä... Missä se onkaan...? Tässä se on... Neljäs parakraahvi..."

"Luepa nyt se kaikki!" käski Iisakki.

Matti luki:

"Paitsi yllälueteltuja, tulee ostajan myyjälle koko hänen elinaikanaan antaa viisi kannua puhdasta ja hyvää paloviinaa, joka on luonnossa maksettava vuosittain sinä 1 päivänä Joulukuuta, eikä ole myyjä velvollinen ottamaan viinan hintaa rahassa taikka muussa tavarassa..."

"No, siinä sen nyt kuulet ja näet... ei rahassa eikä muussa tavarassa... Eikö ole selvä...?" sanoi Iisakki.

"No tämä on selvääkin selvempi... Laittakoon viinan mistä hyvänsä..."

"Juuri niin! Minä sanoinkin Nällunti-vainalle, joka kauppakirjaa oli tekemässä, että tee sinä semmonen, ettei vävyoika pääse yli eikä ympäri... ja hyvä siitä tulikin... On se jo monena vuonna niskotellut ja lyönyt lönkkyjään, ettei hän osta viinaa, vaan maksaa muuten. Vaan minä olen sanonut, että muistelepa sinä sitä neljättä parakraahvia... niin on täytynyt laittaa..."

"Mutta niin kuului nyt pappilassakin kehuneen, ettei osta hän enää vaarille märkääkään..."

"Vaan mitäs laki sanoo... hahaha?"

"Laki on aina elatusvanhusten ja palvelijain puolella... Kun kihlakuntaan haastaa, niin äkkiä tuomitaan, että luonnossa pitää maksaa", tiesi Matti, joka oli istunut lautamiehenäkin.

"Sen minäkin uskon."

Ja niin haastelivat ja kaatoi Iisakki vielä pikarit täyteen ja sanoi:

"Jos niin, että ei ala viinaa kuulumaan, kun ensi päivä joulukuuta on elettävissä, niin etköhän sinä ota tätä minun asiaani oikeudessa ajaaksesi?"

Lupasihan Matti sen toki mielelläänkin. Oli Matti ennenkin esiintynyt asianajajana ja verrattoman hyvin oli asioissaan toiminut.

Haastelivat vielä hetkisen. Antoi vaari vielä neljännen naukun Matille välipuheeksi siitä, että Matti ottaa asian ajaakseen, jos vävymies Ville alkaa viinanmaksun suhteen juonittelemaan. Mutta sitten Iisakki pani pulloonsa korkin ja pani pikaritkin kaappiin. Nyt kun ei ollut mikään vuosihupi, ei Iisakin ollut tapana pitempään maistella eikä muillekaan antaa. Näihin neljään ryyppyyn sai Mattikin tällä kertaa tyytyä, vaikka mieli teki lisää.

"Mutta kun tässä eletään joulukuun 1 päivään, niin silloin taas vähä maistellaan", lupasi Iisakki.

Matti kiitteli ja kehuskeli.

* * * * *

Mutta Anttilan isäntä, Ville, jutteli omalla puolellaan, pastorin kanssa juuri tuosta vanhan Iisakin parakraahvista ja sitä mieltä tuntui pastorikin olevan, ettei tarvitse Iisakille enää viinaa eläkkeeksi hommata.

Ja niin on nyt ympäri kylää huhu, että vanha Iisakki alkaa käräjöidä vävynsä kanssa kuuluisaksi tulleesta neljännestä parakraahvista. —

Kuinka käynee käräjillä?

VANHAN ISÄNNÄN PUHETTA

Talvitien vanhan isännän kamarissa käyn usein juttelemassa.

Tuonnoin oli Talvitiellä ollut joku meijerikokous, ja ukkokin istui vielä pirtissä, jossa kokousta oli pidetty. Kuulijat olivat poistuneet, ei muita kuin talonväki ollut saapuvilla. Hän oli vielä, Talvitien vanha Mikko, entisen ajan miehiä, joka omalla hommallaan oli varalliseksi päässyt. Nyt oleskeli hän eläkkeellä, ja hänen poikansa, joka oli uudenajan mies, oli isäntänä. Kiivaasti vastusteli ukko nykyisiä hommia ja varsinkin oli hän meijerihommalle ikuisen vihansa ottanut. Nyt oli hän väittelynhalussa, kun meijerikonsulentti oli taas "innostusta" käynyt lisäämässä.

"Ovat ne olevinaan viisaita miehiä ja hyötyvänsä luulevat tuolla meijerillä... parhaan rasvan syöttävät ulkomaalaisille ja ostavat sijaan haisevaa silavaa..."

"Vaari on taas vanhoja muistelemassa", sanoi hänen poikansa, toimekas ja virkku Talvitien Matti.

"Niin onkin. Sillä tässä talossa on eletty ja toimitettu ja säästetty ja joka päivä on sentään väelle liennyt voipalanen puuron silmäksi ja viilipytty sunnuntai-aamuisin", vastasi ukko kiverästi.

"Ne ovat niitä vanhoja hullutuksia", arveli Matti.

Mutta siitä äijä nokkaantui. "Vai hullutuksia! Nyt niitä hullutuksia on maailma täynnä. Runsaampi ja rasvaisempi oli ennen minun aikani tämänkin talon elämä. Oli olemista. Viljaa oli aina satakin tynnyriä aitan hinkalossa, oli lihaa, oli voita, oli kalaa kaikesta lajista, omalle väelle ja vieraillekin antaa..."

"Vaan saitteko silloin niin paljon rahaa voistanne! Nyt nousee meijeristä joka kuukausi lähemmäs kolmesataa markkaa", pani poika, isäntä Matti, väliin.

"Niin tekee, sen olen kyllä nähnyt", myönsi ukko. "Mutta mihinkä joutuvat nämä rahat? Pankkiin? Säästöpankkiin? Ei penniäkään säästöön jouda. Parhaat pellot, jotka ennen antoivat jyviä, raskaita kuin suoloja, kasvavat nyt timoteitä kuin kuivia keppejä — jauhot ovat ostossa. Väelle täytyy ostaa silavaa ja kryyniä ja lehmille kaikenlaisia 'kokkoja' ja voimavärkkiä ja yhtä kaikki on puuro pöydällä sokeana kuin Orajärven äijä, ja väki valittaa vatsaansa ja vasikat rapovat... Jauhoihin, kahviin, kryyniin ja lääkityksiin menevät ne meijerirahat... Mitäs siihen sanot?"

Hetken mietittyään vastasi Matti:

"Elon viljelys ei kannata täällä..."

"Kannata! En kehtaa kuulla! Millä sinä luulet, että minä ja äitivainajasi, kun kahdella tyhjällä kämmenellä aloimme, olisimme tästä talon tehneet, jos meillä olisi leipä aina ostossa ollut? Ja voita mekin möimme, parhaina vuosina kahdenkin tuhannen markan edestä... Ja kerrankin — silloin suurena nälkävuonna — oli minulla viljaa myydä toistasataa tynnyriä... Mutta sinun aitassasi tappelevat hiiret, että maantielle kuuluu..."

"Niitä jyvävarojaan se vaari aina kehuu", sanoi Matti siihen ja koetti lyödä leikiksi ukon puheet.

"Niin tekeekin."

"On siinä vähä kehumisen varaakin", sanoivat siihen rengitkin.

Ja ukko jatkoi:

"Toisenlaista se oli elämä muutenkin. Ei joudettu iltasin jouten olemaan. Rekiä, koreja, kelkkoja tehtiin, astioita uurrettiin... vaimot kehräsivät ja kutoivat... Nyt kylää kulkevat, ja jos kotona ovat, niin sanomalehden takana istuvat, etteivät kuulekaan, kun kysyy..."

"Lähdemme nyt tänne tupaan kahvia juomaan, että vaarikin tulee paremmalle tuulelle", sanoi Matti ja koetti houkutella ukkoa kahvin juontiin.

Mutta siihen tulivat äijävaarin syliin tahtomaan Matin kaksi poikaa, kymmenvuotiasta, niin ukko vielä porisi:

"Lapsensa ne vielä saattavat sairaiksi ja heikoiksi, kun aivan sitä kirottua kurnaalia antavat... Antaisivat lehmän nännistä suoraan lapsilleen oikeata maitoa, niin ei tarvitsisi joka päivä juosta apteekkiin rahaa viemään eikä joka näkemällä lääkärin neuvoja kysellä... Ruuan olen aina itse syönyt ja lapsilleni antanut ja vankkoja ja terveitä ovat, vaan näistä ei tule kun vaivaisia, sinisiä soikeroita, jotka vikisevät tautiaan öin päivin..."

Ja ukko otti molemmat pojat polvelleen ja sanoi:

"Lähdemme tästä äijävaarin kamariin, niin äijävaari antaa pikkupojille voileivät..."

Sanoi ja meni poikain kera äkeänä äijänä kamariinsa.

Mutta kun me Matin kanssa menimme tupaan ja emäntä sinne toi kahvia, niin Matti virkkoi:

"Alkaa vaari käydä vanhemmiten niin 'krantuksi'".

"Ehkäpä äijä sentään on monessa asiassa oikeassakin", sanoi siihen emäntä, joka tuntui pitävän vaarin puolta.

PUNANAAMAISEN RAHTIMIEHEN MIELIPIDE

Palasimme kaupungista, toistakymmentä rahtimiestä.

Maantien poskessa olevaan kahvipaikkaan oli poikettu hevosia syöttämään ja kahvia juomaan. Selviä miehiä olivat kaikki, vaikka kaupungista päin oltiin tulossa.

Isosta, korkearintaisesta ja leveäjalkaisesta kahvipannusta kaatoi emäntä kahvia lörpötteleville rahamiehille. Joku otti nisuakin ja "toppasi". Mutta ei näkynyt viinaa kenelläkään, koskapa ei puolikuppisia tehty.

Mutta Yliniemen Antti, joka oli jälkimmäisenä tullut sisälle, meni heti pöydän luo ja kahvia tahtoi. Ja kun oli kuppinsa saanut, niin povitaskustaan kaivoi litteän lasin, puolikuppisen teki ja puheli:

"On niin sisusta ollut kipeä monta päivää, että pitääpä koettaa tehdä tuossa puol'kuppia, niin eiköhän lakkaa maha mauruamasta."

Me muut tarkkasimme vesissä suin ja kiiluvin silmin Yliniemen Antin puolikuppisen tekoa.

"Kyllä se on niin hyvä sisustalle tuommoinen lämmin knorrikuppi, että sitä ei uskoisi", arveli muuan.

"Paljaaltaan se on vielä parempaa, kun olisi vielä joku noppa panna tiilmannia joukkoon", tiesi toinen.

"Ei sitä ole hyvän puol'kupin edelläkävijää sentään", tuumasi kolmas.

"Vaan liepeän puolikuppisenpa sinä teet... pane sinä enemmän kalua, että tulee hyvin väkevää... sitten se auttaa", neuvoi neljäs.

Ja kaikki seurasivat suurella nautinnolla Antin hommaa, kun hän lasistaan kuppiin kaatoi, sitä sekoitteli ja maiskautti suullaan. Sitten nosti kupin huulilleen ja kumosi yhtäikaa menemään... ja ryki ja röhisi päälle, että hyvää oli...

"Kyllä se on sentään viina niin moneen tarpeeseen hyvää... näin talven aikana varsinkin", alkoi muuan punanaamainen rahtimies puhua.

"Vaan poispa se nyt on kielletty viina kokonaan, sitä ei enää saa millään hinnalla koko Suomenmaassa. Saattaa käydä, ettei tee enää tulevana talvena näillä ajojin tuokaan Antti puolikuppisia. Pian kai se keisarissa päätetään."

"Vaan se vasta hullua on semmoinen laki", alkoi taas se punanaamainen rahtimies. "Kun kerran on viinalle totuttu, ja mitä täällä on muutakaan hauskaa tässä maailmassa, jos kerran vuodessa kansan mies ei saisi olla hausassa humalassa. Sitähän ne näkyvät kirjoittavan, että kuinka siitä koituu hyvinvointia koko maalle ja kuinka köyhyys ja kaikki muukin paha katoaa, kun viinaa ei enää viljellä. Ja varakkaiksi pääsevät köyhätkin..."

"Paljonhan sitä pannaan viinaan rahaa."

"Oikein. Tulee ilmankin toimeen..."

Mutta punanaamainen rahtimies jatkoi:

"Saattaa olla hyväkin ja kyllä minun puolestani saavat lopettaa. Mutta se saadaan nähdä, että työnteko kyllä sitten vähenee..."

"Ei, ei, päinvastoin..."

"No selväähän on, että kun tämmöisiä palkkoja maksetaan, niin mihin ne työmiehet rahansa panevat. Ja kun karttuu enemmältä, niin piruko se enää viitsisi sitten työtä tehdä... Vaan nyt se on sillä lailla järjestetty, että kun jätkä oikein juopi putipuhtaaksi joka pennin ja sitten humalastaan selkenee, niin sitten sille tulee kova työhalu ja sitten se kaivaa ojaakin kahdesta tavallisesta miehestä..."

Naurettiin miehissä sille punanaamaiselle rahtimiehelle.

Yliniemen Anttikin innostui, kantoi koko kahvikupillisen punanaamaiselle rahtimiehelle, tarjosi ja sanoi:

"Ryypyn väärsti sinä olet... eikö niin, miehet?"

Oli hyvinkin ryypyn väärsti.

"Ja miten ne herratkin toimeentulevat", jatkoi ryypyn saatuaan taas punanaamainen rahtimies. "Niitähän on herroja semmoisia, että joka päivä pitää olla monet ryypyt ja siihen oluet."

"Käy pian niin, että aletaan uudestaan kotona viinaa keittämään."

"Kyllä ne herrat keinon keksii..."

Mutta nyt sanoi eräs nuori mies, joka tähän asti oli äänetönnä akkunan luona laukustaan syönyt:

"Mutta sehän on Suomen kansan tahto, että viina tässä maassa lopetetaan..."

"Eipähän ole kysytty minunkaan mielipidettäni", vastasi se punanaamainen rahtimies.

"TÖSSELI"

(Urhean sotapäällikön Stösselin kaima)

Öystin Antin on tehnyt kuuluisaksi mieheksi hänen maatiaisrotuinen sonninsa "Tösseli", samoin kuin Bileamin ennen vanhaan teki tunnetuksi hänen puhuva aasinsa.

Sillä semmoista Tösseliä kuin Öystin Antilla oli ei sanottu olleen siihen aikaan koko Suomen maassa. Ja samoin kuin Bileamistakin tuli historiallinen henkilö puhuvan aasinsa vuoksi eikä omien hyvien töittensä takia, samoin nyt säilyy "läpi aikojen" Öystin Antinkin nimi kuuluisan sonninsa Tösselin vuoksi, eikä suinkaan Antin omista ansioista.

Jälkimaailmalle muistoksi minäkin tämän kerron, sillä voipihan olla, ettei vuosituhansien perästä kukaan enää muista Öystin Anttia eikä hänen Tösseliänsä.

Kylän kesken hän jo kyllä oli kuuluisa mies, Öystin Antti, ja hänet erotti ja tunsi kaikista muista kylän isännistä, kun hän oli paljoa juurevampi ja muhkeampi muita. Vastaantuleville paistoi jo kaukaa hänen leveän leveä naamansa, paistoi niinkuin usein elokuun iltoina nähdään kuun punaisena ja poutaa ennustavana paistavan ja kohoavan metsänrannasta. Ja samoin kuin kuun kulku on juhlallista, hidasta ja vakaata, samoin myös Öystin Antin... Hän oli kyllä tunnettu kotikylässä, omassa ja naapuripitäjässäkin eteväksi maanviljelijäksi ja verrattoman karjan omistajaksi, mutta suurempaa historiallista merkitystä ei hän kuitenkaan uskonut itsellään olevan. Sillä hänen nimensä ei vielä ollut koko Suomenmaassa niin tunnettu kuin hän itse olisi tahtonut.

Mutta se tuli tunnetuksi Kuopion näyttelyssä niin laajalti kuin tätä maata onkin.

Kun maanviljelysoppineet kulkivat Öystin Antin vieraanvaraisessa talossa, neuvoen ja opastellen, niin jokainen heistä mieltä Tösseliin, joka oli ihannemuotoinen maatiaissonni. Tösselillä oli kaikki ne erinomaiset merkit, joista puhdas maatiaisrotuinen tunnetaan. Niin korkealle kehittyntä sonnia eivät maata kiertävät maanviljelysoppineet sanoneet nähneensä. Se oli ihannesonni, sonnien sonni, jonka siitoskyky oli verraton ja mielenlaatu mainio ja siivo. Tösselistä oli tuleva kantaisä koko Perä-Pohjolan lehmärodulle, ei ainoastaan vilpittömän, vakavan naamansa takia, vaan juuri siitä syystä, että se ruumiinmuodoltaan täytti kaikki pienimmätkin vaatimukset, joita oppineet turhaan tunnustelivat muiden maamiesten karjoista.

Herrat kehoittivat Öystin Anttia, että "hoida sinä hyvästi Tösseliä..."

Se tulee herättämään suurta huomiota Kuopion näyttelyssä..."

Herrainpäivät ne alkoivatkin Tösselille, ja isäntä itse otti huolekseen sen hoitamisen. Ja Tösseli ajatteli hiljaisessa mielessään, mitä mahtaa tästä seurata, kun tällä lailla ruokitaan ja isäntä harjaa ja putsalee ja puhelee navetassa kahden kesken niinkuin parhaalle ystävälleen.

Ja kun herrat kävivät sivumenessään Öystillä — ja siinä talossa he aina kulkiessaan kävivät — niin navettaan ensiksi juoksivat katsomaan, kuinka Tösseli siellä...

Hyvinhän se jaksoi ja oli erinomaisen tyytyväinen osaansa...

"Se tulee tuottamaan kunniaa... ei ainoastaan omistajalleen, vaan koko Perä-Pohjolalle... saadaan nähdä", oli rovastikin sanonut kerran, kun kävi Tösseliä katsomassa.

Ja suuri oli Öystin Antin ilo ja usein hän uneksikin olevansa jo Kuopiossa Tösselinsä kanssa.

Tösseli oli jo Kuopioon vietäessä herättänyt "ansaittua huomiota". Paikkakunnan lehdet kertoivat lyhyessä uutisessa, että "kaupunkimme sivuutti tänään, matkalla Kuopion näyttelyyn, kuuluisan karjanomistajan Antti Öystin maatiaisrotuinen sonni Tösseli. Olimme asemalla tilaisuudessa näkemään tämän harvinaisen valkean ja siivonaamaisen sonnin, joka lihavuudellaan ja synnyntäisillä lahjoillaan täälläkin on herättänyt huomiota. Toivotamme jukuripäälle hauskaa matkaa ja kauniita palkinnoita."

Pääkaupungin lehdetkin ottivat uutisen palstoilleen ja muistaakseni kirjoitti eräs lehti erityisen artikkelin Tösselistä. Artikkeliksi oli lisäksi pääkirjoituksena.

Ja matkalla kävi kaikki hyvin, eikä Tösselikään muuta kuin lasketteli ilomarssia vain, kun Kuopion näyttelyyn isäntänsä kanssa asteli niinkuin vihille.

Tösselin maine oli jo ennen ehtinyt Kuopioon ja kaikki maanviljelijät, oppineet ja oppimattomat riensivät Tösseliä näkemään, tunnustelemaan ja sen syntyperää kysymään... Ja mielellään Antti selitteli ja naureskeli. Olisi ollut kaikki hyvin, mutta Antille oli ennen sanottu, että "Tösseli"-nimi ei ollut sopiva nimi, että olisi pitänyt muuttaa suomalaiseksi nimeksi... Mutta Antti ei siihen suostunut. Tösseli oli ollut kuuluisa mies ja kuuluisaksi oli hänenkin Tösselinsä tuleva...

"No olkoon sitten", arvelivat.

"Ja nimi kuin nimi", taas toiset.

"Niin minustakin", Anttikin tuumasi.

Kaikki oli siis pelkkää iloa näyttelyssä, hauskaa ja hupaista, onnellista aikaa.

Mutta kerran tuli noita kokkolalaisia, jotka eivät ymmärrä suomea kuin jonkun sanan. Hekin olivat kuulleet Tösselistä puhuttavan ja halusivat sen nähdä. Heidät opastettiin Tösselin pilttuuseen.

"Ä' de' herr Stössel?" kysyi muuan ja löi Anttia olkapäähän.

"Tösselikö?" kysyi Antti.

"Ja, är ni herr Stössel?"

"En minä ymmärrä!"

Ne naureskelivat vielä lisäksi, nuo kokkolalaiset; olivat kai tulossa Väinölänniemeltä, koska haisivat konjakilta.

"Mitä te meinaatte?" kysyi Antti.

Mutta joutui siihen tulkki ja sanoi, että "ne kysyvät, oletteko te herra Stösseli".

Mutta silloin Antti luuli, että ne tulivat tähän häntä pilkkaamaan, ja kirosi tulkille, että käskeä mennä kokkolalaisten helvettiin...

Ja tulkki käski.

* * * * *

Sitten oli taas hauskaa.

Mutta taas lopulla, kun palkinnotkin jo olivat jaetut ja Tösseli parhaan palkinnon saanut ja mitä lie

vielä muitakin kunniakirjoja ja astutuslappuja annettu, tapahtui ikävää...

Se puhuja, jonka erityisala oli puhua maataisrotuisista sonneista ja lehmistä, oli kai siinä näyttelyn lopulla maistellut vähin hänkin, niin että kun piti puhetta, tahtoi muisti välistä pettää. Ja puhuttuaan maataiskarjasta yleensä aikoi hän kohdistaa loppukiitoksensa siihen sonniin, joka niin loistavasti näyttää j.n.e. Hän tahtoi erityisesti kiittää Öystin Anttia ja siinä innoissaan ja hienossa hiprakassa hän sanoikin:

"Voimme olla kiitollisia herra Stösselille, jonka uljas valkoinen maataissonni..."

Silloin Antti poistui ja kiroili koko lopun päivää.

Mutta kuuluisaksi on hän Tösselinsä vuoksi tullut.

ERÄS AMERIKAN KIRJE

Hän oli jo kymmenen lapsen isä, Aapo Suikki, kun läksi Amerikkaan. Toissa syksynä meni.

Oli siinä miestä kysynyt, kun piti kymmenestä kynnestä semmoiselle joukolle leipä saada. Ei ollut itsellä maantuloa kuin vaivainen riihellinen, josta parhaina vuosina tuli kaksi tynnyriä ohria; hallavuosina ei saanut kuin lentäviä kaunoja. Olihan niissä vähäksi aikaa leipää, mutta arvata saapi, että kun koko eläminen on aivan jauhojen nojassa, niin olla niitä pitää semmoiselle joukolle. Ei ole sadan kilon säkki isokaan vieras, kun siitä leipoo, keittää vellit, puurot. Sillä ei ole köyhällä kansalla paljon muusta keittämisestä tolkkua. Syksyisin lamma, vaan paljonko siitäkään kullekin liikenee ja kuinka monena viikkona! Jauhot ne olivat pääasia.

Hän asui aivan valtatievarrella, suutarin ammattia harjoittaen. Matkamiehet pistäisivät sivu kulkiessaan hänen mökissään tupakan panemassa ja usein kahviakin kysivät...

Eikä käynyt yksikään kaupungista palaava matkamies Aapo Suikin mökissä niin, ettei Aapo melkein ensimmäiseksi kysynyt:

"No paljonko jauhot nyt maksoivat?"

"Siinä ne nyt ovat kolmessakymmenessä, joku sentään antaa niitä Liipaun jauhoja puoltamarkkaa helpommalla, mutta paljon karkeampia ne näkyvät olevan."

"Niin ne näkyvät olevan. On niitä meillekin pari säkkiä otettu tässä... No ei kuulunut helpponevatko?"

"Eipä sanottu halpenevan. Arvelivat kevätpuoleen vaan kohoavan..."

"Kovaapa kuuluu."

Siten sai Aapo aina tarkat tiedot jauhojen hinnasta. Ja kotikylässä oli säkin hinta säännöllisesti kahta markkaa kalliimpi, rahti teki erotuksen.

Ja sai siinä Aapo pikilankaa punoa ja naskalia käyttää, jos mieli leivässä pysyä. Mutta leipää heillä vain oli, ei ollut koskaan entinen säkki päässyt loppumaan, kun toisen Aapo nouti. Välistä täytyi ottaa velaksikin ja maksaa sitten kun ehti neulomalla saada.

Mutta vuosi vuodelta kasvoivat lapset; pienimmätkin jo naukuivat leipää, ja vanhemmilla piti olla pitkin päivää pala suussa kuin poroilla.

Alkoi puute hätyytellä Aapo Suikin perhettä, varsinkin kun jauhot toisinaan nousivat hulluun hintaan. Aapo teki päätöksensä, päätti lähteä Amerikkaan, josta hänelle sukulaiset olivat luvanneet tiketin lähettää.

"Ikävään sinä sinne kuolet", sanoivat hänelle ihmiset.

"Vaan eihän täällä elä, kun jauhotkin taas ovat kohonneet hinnassa."

Ja niin oli hänen Amerikkaan lähtönsä lykkäätynyt ja lykkäätynyt.

Mutta toissa syksynä jauhot taas kallistuivat. Iso-Joonas palasi kaupungista ja poikkesi Aapon pakinoille, siksi aikaa kun hänen hevosensa syödä rauskuttaisi vähän heiniä.

"No jauhot ne taas ovat kallistuneet", sanoi Aapo heti Joonalle.

"Niin ovat. Eihän niitä enää köyhempi kansa jaksa ostaa mitenkään. Vaan Amerikassa niitä kuuluu taas jauhoja olevan", lohdutteli Joonas.

Mikäs Joonalla oli hätänä. Varakas vanhapoika, hevosen omisti eikä tarvinnut huolehtia leipää muille kuin itselleen.

"Minulla menee sentään apejauhoja hevoselle", puolusteli Joonas.

"Vaan näin monta suuta kuin minulla", sanoi Aapo ja viittasi lapsiaan.

Niillä oli ollut koko syyskesän kummia vehkeitä ja leikkejä noilla lapsilla, selitettiin Joonalle. Ne ovat neuloneet pusseja rievuista ja täyttäneet ne sahanmuhilla. Ne ovat olevinaan jauhosäkkejä. Toiset ovat kauppiaana, toiset käyvät ostamassa. Korkealla on jauhojen hinta lasten leikkiessä ollut.

Ja siinä ne nytkin puuhasivat. Pikku-Ville oli kauppias, hänellä oli suuri varasto säkkejä karsinanpuolella pirttiä jakkaran alla, joka oli olevinaan makasiini. Siinä kävivät toiset ostamassa. Rahana olivat vasikan- ja lammasnahan palaset.

"Tuota ne ovat hommanneet kaiken syksyä, eikä se tuo hyvää tiedä", sanoivat sekä Aapo että Karoliina.

"Kyllä sitä niin sanotaan, että lapset ennustavat sotia ja kalliita aikoja", myönteli Joonaskin ja huvikseen meni Pikku-Villeltä kysymään, paljonko jauhot maksoivat.

"Neljäkymmentä markkaa ja raha varsin. Viikon päästä ei saa silläkään", ilmoitti Ville teerevänä Joonalle.

"Siinä sen nyt kuulee jauhojen hinnan", sanoi Karoliina.

* * * * *

Mutta Aapoon se oli vaikuttanut niin, että hän päätti sittenkin lähteä Amerikkaan. Siellä ei ollut iso asia ansaita jauhosäkin hintaa ja nyt kun oli tikettikin jo valmiina.

"Minä uskon, että ennen joulua voin parin säkin hinnan lähettää, jos vaan palkat semmoiset ovat kuin on kirjoitettu", lohdutteli hän vaimoan.

"Lähetäkää, isä, niitä Amerikan nisujauhoja Villelle jouluksi", evästeli isäänsä Ville.

Ja niin hän läksi. Ei jäänyt perheelle paljon elämistä, puoli säkkiä jauhoja, mutta hyvät ihmiset olivat luvanneet auttaa. Ei ole vielä kukaan nälkään kuollut, vaikka jauhot ovat olleet kalliimpiakin. Ja kyllä semmoisen taitavan suutarin perheestä huolta pidetään, etteivät puutetta kärsi.

Ja lähtiessään lupasi, että hän heti kun saa sen verran kokoon ainakin yhden säkin hinnan lähettää.

Kahden kuukauden perästä hän jo kirjoitti. Työssä kertoi olevansa, ja hyvä oli palkka. Ensi kirjeessä lähettää rahaa!

Eikä kauan viipynytään ennenkuin Karoliina sai tiedon postikonttorista, että tulla itse noutamaan, että siellä oli rahakirje Amerikasta. Nopeasti puki Karoliina pyhävaatteisiinsa ja läksi, kovin hyvillään. Kaikki olivat jauhot, lopussa muukin syöminen. Jo tuli siunattuun aikaan tämä kirje.

Mutta kun hän ei itse osannut lukea kirjettä, pyysi hän postifröökynä lukemaan.

"Tässä on sata markkaa. Tässä on kaksikymmentä dollaria", selitti postifröökynä. Mutta sen tiesi Karoliinakin, oli siksi nähnyt jo "taaloja" ja tiesi, että taala vastasi viittä markkaa.

Suu tyytyväisessä hymyssä kuunteli Karoliina, kun postifröökynä kirjeestä luki:

"... ja saan mainita, että voin hyvin. Ja sano sinä siellä kaikille, että ei ole tässä maassa jauhojen puutetta eikä kuule koskaan kenenkään toiseltaan kysyvän, paljonko jauhot maksavat, sillä niitä on täällä kaikilla eikä täällä leipä lopu. Ja lapsille laita jouluksi nisua ja rahaa lähetän lisää. Ei tarvitse enää tiedustella kaikilta kulkijoilta, paljonko jauhot maksavat, niitä saapi vaikka suurkiitoksella..."

Karoliinan mielestä oli kirje aivan erinomainen. Niin selvästi ei kukaan ollut osannut kuvata Amerikan hyvyttä kuin Aapo. Eivät puhuneet sanaakaan muut jauhojen hinnasta, vaan osasipa Aapo. Viisas mies

se on sentään aina ollutkin! — sanoi Karoliina postifriikynälle.

Ja niin liikutettu oli Karoliina kirjeestään, että kaikille vastaantulijoillekin siitä kertoi, ja joka osasi kirjoitusta lukea, niin antoi lukea...

Iso-Joonaskin, kaupunkiin mennessään, kävi varta vasten Aapon kirjettä lukemassa, kun oli kuullut siitä puhuttavan.

— Jopahan meni semmonen mies sinnekin, joka osasi oikeasta asiasta kerrankaan kirjoittaa, — ihmetteli hän.

Mitähän sinä ensi kirjeessäsi vaimollesi kirjoittaisit, ystäväni?

FRANS TUIRAN JOULUKERTOMUS

Hän oli nyt kunnan esimies, Frans Tuira. Itse hän piti sitä erinomaisena asiana ja olikin ylpistynyt näinä viime aikoina aivan kouraantuntuvasti. Ja vaikka häntä eivät muut pitäneet erinomaisen kyvykkäänä miehenä, uskoi hän kuitenkin itse nero olevansa...

Hänen suurin kunniahimonsa oli kuitenkin päästä tunnetuksi ulompanakin kotonurkkia ja paljon hän ponnisteli ja yritteli, tämä Frans Tuira.

Yleisistä asioista oli hän koettanut sanomalehtiinkin kirjoitella, mutta kumma kyllä hänen kyhäyksiään ei toimitus hyväksynyt, ja jos lehteen joku painettiin, oli se muuteltu ja oikoiltu, lauseet laitettu ja kokonaisia kappaleita jätetty pois.

Häntä harmitti se. Mutta oli kuitenkin ikuinen onni, ettei kukaan pitäjäläinen tiennyt kuinka hävittömästi toimitus oli hänen suurella vaivalla kyhättyjä tuotteitaan repelöinyt. Ne uskoivat tietenkin kaikki, että hänen kyhäelmänsä olivat sellaisina lähteneet hänen pirteästä kynästään.

Ja hänen kunniahimonsa ja uskonsa siitä, että hänessä todellakin oli jotakin aivan erinomaista kykyä, kasvoivat päivä päivältä.

Enimmin saivat ne vauhtia, kun hän aivan aavistamatta sai kirjeen erään joululehden toimitukselta, joka kohteliaimmin kysyi, eikö hänkin, Frans Tuira, "antaisi arvokasta apuaan" tunnetuksi tulleeseen joululehteen. Se saisi olla sievä, koruton kertomus, mieluummin kansan elämästä.

Hän hämmästyi ja innostui, nousi ajatuksissaan pilviin asti ja kertoi vaimolleen iloisesta uutisesta.

"Sinä näet nyt, että minun nimeni on tunnettu muuallakin kuin täällä", riemuitsi hän.

"No sinä olet yhtä leuhka, vaikka vanhenetkin", vastasi hänelle vaino välinpitämättömästi.

Ja Frans Tuira alkoi miettiä aihetta joulukertomukseensa. Täytyi olla hopussa, sillä ei ollut aikaa enää kuin joku viikko, jolloin kertomus piti lähettää.

Mistä hän saisi sopivan aiheen? Mistä kertoisi? Jonkun uskovaisen joulunvieton? Syntisen parannuksenteon?... Ei saakelissa! Semmoiset jutut kuuluivat papeille eivätkä kaunokirjailijalle...

Vaan olihan sitä vara valita. Oli vain. Jouluviinoista esimerkiksi? Mutta niistäkinhän oli niin monen monta kertaa kyhätty sekä kertomuksia että runoja, ettei ollut enää mitään lisäämistä. Ja sitäpaitsi se näyttäisi lainatulta...

Täytyi keksiä aivan uutta ja alkuperäistä...

Hän istui tuntikausia kamarissaan, kynä kädessä, käsi otsalla mietiskellen. Monta kertaa oli hän aloittanutkin, kirjoittanut väliin koko sivun, mutta kun siitä ei näyttänyt tulevan mitään, alkoi hän miettiä uutta aihetta.

Mutta ei ollutkaan niin helppoa keksiä kertomusta. Jos hän joskus uskoi löytäneensä hyvän jutun, muistikin hän samalla, että ei se ollutkaan uusi, vaan että hän oli sen ennen jostakin joululehdestä lukenut...

Häntä alkoi hermostuttaa. Oli jo viikko kulunut eikä hän ollut saanut mitään valmista. Ainakin

kaksikymmentä oli hänellä alulla, mikä sivun, mikä puolen sivun pituinen. Hän käänteli papereita ja noitui itsekseen. "Iikan joulu", "Jouluaattona", "Vanhan joulu", "Jouluna", "Joulusunnuntaina", "Iloinen joulu", "Joulukuusen kynttilä"... luki hän aloittamiansa kertomuksia.

Ei, ei noista saanut yhdestäkään juttua... Keksisi edes jonkun pitkän valeenkaan!... Ja miksei sitä keksisi, kun saisi rauhassa olla... mutta eiköhän tulekin taas tuo naapurin Matti häiritsemään... tulee tietenkään... Pentele kuitenkin! Eikä ole enää kuin viikko aikaa, jolloin kertomus pitäisi lähettää...

Hänelle on tullut tavaton hätä ja kiire, öölläkin hän valvoo ja miettii. Hän on päivisin vimmoissaan koko talonväelle, ja jokaista vierasta, joka käy talossa, kohtelee hän tylästi... Vihdoin eräänä yönä hän uskoi keksineensä hyvän kertomuksen. Yösydännä nousi hän ylös ja alkoi kirjoittaa. Hänellä oli selvänä loppuun asti kertomus, ja se tuntui mainiolta...

Aamulla oli hänellä kertomus melkein puolivälissä... hän ehtisi saada hyvissä ajoin valmiiksi ja lähettämään sen määrätyllä ajalla. Kun hän ryhtyi alkupuolta puhtaaksi kirjoittamaan, muisti hän yhtäkkiä, että hän oli jostakin lukenut tai kuullut samanlaisen kertomuksen. Hän muisteli ja muisteli, kävi levottomaksi...

Illalla luki hän kertomuksen alkupuolen vaimolleen, kuullakseen hänen mielipidettään...

Vaimo kuunteli, yski väliin ja naurahti...

"Tuohan on samanlainen kertomus, jonka Otto menneenä jouluna luki kansakoululta saadusta joululehdestä; nimetkin ovat samat: Aapo ja Liisa", sanoi vaimo.

Silloin Frans Tuira vimmastui, suuttui vaimolleen ja tiuskaisi:

"Sinä et, hiisi vie, saisi semmoistakaan."

"Jos minä kirjoittaa osaisin, niin paremman tekisinkin", ilveili vaimo.

Frans Tuiralle tulee yhä suurempi hätä. Hän on kuin suuressa tuskassa ja näkee pahoja unia. Ja aika kuluu... aika kuluu. Kolmen päivän perästä pitäisi kertomus jo saada postiin...

Mitä hittoa hän tekisi? Jos olisi mennä pappilaan, maisteria puhuttelemaan, ja kysyä häneltä. Mutta sekin olisi niin alentavaa, ja jos kyläläiset saisivat tietää, niin sitten siitä vasta elämä nousisi... Mitä tehdä? Mitä hemmettiä tehdä? Hän kävelee kuin kuuman pellin päällä ja sikari röyhyää hänen hampaissaan kuin veturin savutorvi, hän tiputtelee tuhkaa kirjoituspöydälleen, ja tulisia kipunoita lentelee sikarista pitkin lattiaa ja huonekaluja...

"Sytytät vielä palamaan koko talon tuon joulukertomuksesi kanssa", sanoo hänelle emäntä.

"Mene pöksääsi... eläkä päästä ketään tänne... Minä tahdon olla rauhassa... Kuuletko sen, lehmä", viskaa hän vimmallalla emännälle, joka mennessään nauraa hykertää.

— Että minulla pitää vielä lisäksi olla noin saakelin tyhmä ja käsittämätön vaimo, — huokaa hän.

Mistä hiidestä ne keksivät aiheita muut noihin joulukertomuksiinsa... mistä hiidestä? Ja aina uusia, uusia joka vuosi? Sekin Kauppi-Heikki ja keitä ne kaikki lienevät!

Vaan vaivaa niillä lienee ja tuskaa... saavat, saakeli vieköön, hekin miettiä ja ponnistella... se on vissi...

Mutta äkkiä juolahtaa hänen mieleensä onnellinen ajatus... Sen hän tekee... muuttaa vain nimet ja muutenkin vähin...

Hänellä on kirjakaappinsa alihyllyllä useita joululehtiä. Yksi on jo hyvin vanha ja siinä on erinomainen kertomus joulusta... Hän jäljentää sen. Siinä ei ole kirjoittajan nimeäkään eikä sen sisältöä enää kukaan muista.... Sen hän jäljentää ja panee vain alle oman nimensä: *Frans Tuira*.

Hirmuisella kiireellä hän penkoo kirjahyllyään ja löytää hakemansa joululehden... Tässä se on... "Jouluaattona" on sen nimenä, mutta hän muuttaa sen kuulumaan "Jouluaaton tapauksia" ja lisää vielä alle: "Todellinen kertomus".

Siitä tulee mainio kerrassaan. Sitä ei kukaan muista eikä hoksaa, että se on ennen painettu, kun siinä on erilainen nimi ja muutenkin muovaeltu...

— Voi kuitenkin, kun hoksasin, kun hoksasin... kun hoksasin... sin... sin, — iloitsee hän ja rutistelee entiset joulukertomustensa alut yhdeksi palloksi ja viskaa uuniin.

Ja nyt hän istuu tuolilleen ja ottaa puhtaana, hohtavan valkoisen paperiarkin eteensä...

— Jopahan... jopahan hoksasin, — hän yhä iloitsee, asettaa joululehden syrjemmäs ja tarttuu kynään...

Mutta kiireessään ja ajatuksissaan kirjoittaa hän arkin vasemmanpuoliseen yläreunaan: "Jäljennös".

Mutta hän huomaa samalla erehdyksensä ja viskaa vihan vimmalla paperiarkin luotaan...

— Saatana, kun tässä on kiire, että väkistenkin tulee väärin, — noituu hän synkästi ja ottaa uuden arkin.

Samassa tulee naapurin Matti sisälle.

— Mitä sinä täällä noidut, — naurahtaa Matti ja tulee tervehtimään.

"Niin tuota... minulla on tässä kiire... yks' selityksen antaminen kuvernööriin..." sanoo hän tiukasti Matille.

"Minä vaan aion kysyä... mikä paperiarkki sinulla on täällä lattiallakin... että tuleeko sinne aidaksenhakkoon lähtöä..." 'Jäljennös' lukee Matti paperista ja laskee sen pöydälle.

"En minä jouda ennenkun ylihuomenna", vastaa hän Matille ja katsoo kokonaan toisaalle.

Matti poistuu ja hän alkaa tavattoman kiireesti kirjoittaa. Muuttelee ja sommittelee. Siitä tulee hyvä. Hän iloitsee, syyttää sikaria vähä väliä ja käskee piian, joka tulee häntä syömään kutsumaan, mennä helvettiin. Hän ehtii saada kertomuksen kirjoitetuksi ja isoilla, lihavilla kirjaimilla lisää alle nimensä...

Se on siis valmis postiin pantavaksi.

* * * * *

Joulu lähenee. Hän on lukenut sanomalehdestä, että sekin joululehti, johon hänen kertomuksensa piti tulla, oli ilmestynyt kirjakauppaan...

Hän tilaa sen. Mutta siinä ei ole hänen kertomustansa. Muita vain on. Mutta häntä suututtaa niin, ettei hän viitsi niitäkään lukea...

Mihin on hänen kertomuksensa joutunut? Lurjukset panneet vissiin paperikoriin!

Mutta hän kirjoittaa äkäsen kirjeen toimitukselle ja vaatii takasin käsikirjoitustaan... takaisin ja paikalla...

Mutta ei Frans Tuira saanut takaisin joulukertomustaan ja tuskin enää saakaan.

Eikä ole kuulunut eikä näkynyt, että Frans Tuira olisi joulukertomuksia sitten jälestäpäinkään julkaissut.

MÖKISTÄ MÖKKIIN

Elokuun ilta alkaa hämärtää. On leikkuaika. Pelloilla töröttävät kuhilaat täysine, kypsine tähkäpäineen, ja missä vielä on leikkaamatta, siinäkin on vilja kypsyyntä.

Illan kuluksi lähden tästä huvikseni katselemaan mitä Palovaaran mökkiläisille kuuluu ja näkyy. Siinä on kotikylän takana pitkä kallioinen harjanne, Palovaara, jonka kyljessä on mökkejä, isompaa, pienempää, parempaa, huonompaa. Niissä elelevät kylän torpparit ja mäkitupalaiset, ja kullakin on oma peltotilkku mökkinsä ympärillä.

Kulunut kesä on ollut lämmin ja hyvä, vilja on tuleentunut aivan valmiiksi ja erinomainen viljavuosi on tiedossa. Halla ei ole kertaakaan yrittänyt eikä siitä ole pelkoa tänäkään iltana. Lauha on hiljainen taivas, vaikka kirkas vinkka sieltä vielä vilkkuu. Etelästä päin käypi tuulihenki, ja pehmeässä pilvessä on taivaan kansi. Jo saavat nyt kaikki tuleentunutta, kypsää viljaa! Ei tarvitse kenenkään tehdä sirppihallaa!

Niin Jumala siunaa tänne polo Pohjolaankin välisti viljavuoden, niin muistaa meitäkin Kaikkivaltias Herra.

Vaisusti hämärtyy ilta, hitaasti kasvaa yönverho taivaan kannelle. Länneltä vielä, suurten vaarain yli, pohottaa kalpenevaa valoa sieltä, johon päivä on laskenut. Välkkyä vielä leveän joen pintakin, päilyy kauniisti niistä paikoin, joihin mailleen menevä valo sopii vaarain välistä hohtamaan. Mutta pohjoisen taivasta vasten, jossa kirkas vinkka vielä erottaa yönverhon taivaanrannasta, kohoaa kirkon uljas torni ja risti kuin jättiläissormi.

Nousen kotipihasta ja kävelen piennarta pitkin naapurin riihen sivutse Palovaaraan päin. Mieli on hyvä ja sydän rauhallinen. Tulevan talven leipä on tiedossa, tuossa on kuhilailla: raitis eloisa elämä.

Siinä on aivan peltojen takana Olkkos-Kaisan pirtti peltoineen. Ei olekaan Kaisalla muuta karvajalkaa kuin kissa, ei lehmää, ei lammasta niinkuin monella muulla mökkiläisellä. Kaisan elämä on nyt hyvää ja huoletonta, vaikka on kai ollut hänelläkin murheen päiviä. Kuuluu olleen nuorena kylän kauneimpia tyttöjä, mutta sitten kävi hänellekin niinkuin on käynyt monelle ennen häntä: hän synnytti aviottoman lapsen, vankan pojan ja jonkun vuoden kuluttua vielä toisenkin. Yksin oli Kaisa silloin maailmassa. Vanhemmat olivat kuolleet, mutta jättäneet Kaisalle perinnöksi tämän pirtin ja vähä rahaa...

Kaisan pojat ovat nyt täysiä miehiä kumpikin ja hyviä miehiä ovatkin. Huhutaan, että he ovat tukkitöissä niin paljon ansainneet, jotta aikovat talon ostaa.

Käyn poikia ja Kaisaa tervehtimään. Pojat ovat juuri saapuneet Herralasta työstä, — ovat olleet pellon leikkuussa. Kaisa on sytyttänyt tulen piisiin. Hermannin, vanhempi pojista, paikkaa kinnastaan, ja nuorempi Uno lukee sanomalehteä. Kaisa toimittelee toimiaan.

"On sillä Kaisalla kaksi pulskaa poikaa!"

Kaisa on ylpeä pojistaan. Ne pojat eivät halveksi äitiään, vaikeivät kumpikaan isästään mitään tiedä. Hymähtää Kaisa aina silloin kun hänen poikiaan kehutaan, hymähtää ja sanoo:

"Laitoinpahan vanhan päivän turvan itselleni. Ikävään minä yksin kuolisinkin."

Ja kehahtelee Kaisa joskus, että ovat ne hänen poikansa vähä parempia: kilvan heitä työhön kysyvät talolliset, ja puulaakeissa aina otetaan päällysmiehiksi. Ilmoittaa jolloinkin, että on niillä pojilla säästöjäkin, vaikka hyvissä vaatteissa käyvät ja hyvin syövät.

"Herrainpäivät ne ovat Kaisalla, kun tuommoset pojat ovat."

"Ei ole Jumalan kiitos leipä loppunut, ei ole tarvinnut ajatella, että mitä huomenna pataan pannaan... aina on ollut..."

Mutta yksi salaisuus on Kaisalla, josta kukaan ei ole selvää saanut, vaikka on arveltu sinne tänne. Ei tiedetä, kutka ovat poikain isät vai onko sama isä kummallakin. Ja siitä on paljon Kaisaa puhuteltu, mutta eipäs sano Kaisa.

"Saanen pitää sen omana tietonani", arvelee hän.

Olkkos-Kaisan naapurina on Vesannon Mikko.

Mikko on merkillisimpiä miehiä tämän maan päällä. Minun mielestäni hän on filosofi, viisas mies, joka on oikein ajatellut elämänsä. Mitäpä pyrkimään ylemmäs kuin siivet kantavat! Oma pieni mökkinsä on Mikollakin ja kaksi peltotilkkuja kiviraunioiden välissä pirtin vieressä. Jo on Mikkokin, näemmä, peltonsa leikannut ja verrattoman sieviin kuhilaihien lyhteet asettanut. Kotonaan näkyy olevan, keittämähommissa, koska pata on piisissä ja iloinen tuli nuoleskelee sen mustia kylkiä.

Kumma mies hän on. Töissä hän ei kulje, ei kesäisin ei talvisin, mutta siinä vain hengissä pysyy, peltojensa keskellä lämpöisessä pienen pienessä mökissään.

Mikon mökki onkin kaikkein pienin Palovaaran rinteellä. Hyvän vuoden saapi Mikkokin. Isot ovat tähkät, ja valmiiksi on Mikonkin pelto joutunut.

"No mitä Mikolle nyt kuuluu?"

Istun siihen piisin loisteeseen jakkaralle ja panen tupakaksi.

"Mitäpä sitä kuuluu. Hyvä tulee vuosi. Leipä tulee valkoista kuin juusto", arvelee hän.

"Noista kahdesta pienestä peltotilkusta saapi Mikko koko vuodeksi leipää."

"Tänä vuonna tulee nyt hyvinkin riittävästi", kehahtaa hän.

Mikko olisi miesten parhaimpia työssä, mutta ei lähde hän päiväläiseksi. Eikä raskasta päivää ole hän

koskaan elänyt.

Miten sitten elää?

Talvisin hän tekee koreja ja kelkkoja juuri sen verran, että saapi karjanantia. Mutta jolloinkin voipi hän elää kuukausimääriä paljaalla leivällä. Perunankylvöä on hänellä sen verran, että joka sunnuntai saapi päivälliseksi perunakeiton, johon hänellä ei ole mitään muuta "höystöä" kuin suoloja, joita saapi porvarilta vuodeksi palkkana siitä, että syksyisin panee porvarin pytinkiin toiskertaiset akkunat.

Entä mistä lanta pellolle?

Omat ulostuksensa kokoaa Mikko tarkkaan ja käyttää tarkkaan. Lisäksi saapi hän talosta, Mäkelästä, viisi kuormaa tallilantaa vuosittain siitä, että kesäsin laittaa emännälle vispilöitä mitä talossa kuluu. Sellainen lantamäärä riittääkin Mikon peltoon, koskapa aina on vankka olki ja täysi terä.

Onnellinen mies hän on minusta, filosofi, joka on osannut elämänsä sovittaa niin, ettei ole kenestäkään riippuvainen. Ei ketään hänen tarvitse kumartaa eikä rukoilla. Ei mihinkään ole pakko lähteä, jos ei itsellä ole halua. Ja kun hän antaa kaikille ihmisille siivon rauhan, ei ole kenellekään pennin velkaa eikä huolehdi muiden ihmisten elämästä, ei hänellä ole yhtään vihamiestä. On malttanut elää vanhana nuoren miehenä, niin ettei ole perheestäkään ristiä.

"Mitä Mikko nyt keittää?"

"Vasikan kävin tappamassa, Mäkelässä, niin emäntä antoi pään ja jalat... Keitänpähän lihapottuja huomiseksi valmiiksi."

Mutta eipä taida olla nyt Mikolla tupakan viljaa, koska ei näy piippua hampaissa, jossa se, kun tupakkaa on viljalti, höyryä lakkaamatta. Silmii Mikko vesissä suin minun piippuani... silmii kukkaroakin...

"Paneepa Mikkokin tästä piippuunsa!"

Mielihyvällä, huulet hyvántahtoisessa irvistyksessä, täyttää Mikko ison visakoppansa ja päretikun sytyttäen ottaa tulen tupakkaan.

On voinutkin olla tupakatta taas useita viikkoja. Mutta Mikko ei tarpeitaan valita, ei huuda huolistaan, vaan kärsii ja vartoo... Ja siinä se onkin hänen elämänsä suuri viisaus, että voi nauttia ja olla nauttimattakin, voipi viettää talvisin viikkomääriä niin vähillä eväillä, että se olisi kunniaksi kelle nälkätaiteilijalle tahansa, ja taas kun pääsee ruuan kimppuun, niin syöpi kahdesta, jopa kolmestakin miehestä... Mutta ennen nälkää näkee, ennen kuristaa suolivyötään kuin lähtee päiväksi vieraan tööhön...

Hän ei tunne muuta maailmaa kuin tämän, tässä Palovaaran rinteellä. Ei ole koskaan kotokylästä mihinkään liikkunut eikä hänen mielensä nuorenaakaan ole palanut maailman markkinoille. Tuossa on syntynyt aivan lähellä, tässä pyörinyt ja maailman viisautta katsellut koko ikänsä. Ja selvillä on hänellä jo sekin, että tässä kohtaa kuolemakin... tähän omaan pirttiinsä kuolee... syysyönä, ja aamulla siitä löytää joku naapuri.

Ja niin se sitten on päättynyt hänen elämänsä...

"Joo, joo. Polvi menee, toinen tulee. Hohhoh... Aikansa kukin kylvää ja niittää; ei aikaakaan, niin murenee mullaksi, josta on otettukin..."

Mikon pirtiltä viepi kapea polku lähteelle, josta kaikki Palovaaran mökkiläiset vettä noutavat, mutta polku jatkuu lähteen vieritse Mikon naapuriin Jussin lesken pirtille. Leski elää nyt kuin kuningatar rentoa ja rikasta elämää. Ennen Jussin eläessä ja lasten ollessa pieniä oli hätä aina ja puute jokapäiväinen...

Mutta kaikki lapset ovat nyt täysiä ja jokikinen on Amerikassa. Ja sieltä äitinsä tänne hoitavat, rahaa lähettävät ja muutakin hyvää. Nyt leski monenlaisia limppuja leipoo ja voissa lihankin paistaa. Ennen ei ollut kaukaloon panemista, eikä päin pöytään kääntymistä. Ennen lesken täytyi vähissä voimin töissä kulkea ja ottaa marka sieltä, toisen täältä. Nyt ei muuta kuin herrastelee, istuu polvi polvella, sikaria polttelee ja passauttaa naapurien eukoilla itseään.

Kun ehdin Jussin lesken pirtin luo, töksähtää siinä vastaan Sarvelan vanha muori, joka on menossa Mikon pirtille.

Koko päivän kertoo muori olleensa leikkuussa Herralassa. Huomenna on aie omat peltotilkkunsa leikata, vaan väsymys, uupumus ja raukeus, vanhuus alkaa voittaa. On nyt menossa Vesannon Mikon

puheille, että jos saisi Mikon huomiseksi auttamaan, Mikko kun on omat peltonsa jo leikannut.

"Eikö tämä Jussin leskikin joutaisi leikkaamaan?" kysäisen muorilta.

"Mitä vielä", arvelee muori. "Se on niin ylipistynyt, ettei rikkaa ristiin pane... nyt vastakin on ostanut uuden kattolampun... syö ja mässää vaan, ja konstikos on elää, kun vähä väliä Amerikasta tulee rahaa... On sillä hyvät lapset... Monella on siellä lapsia, mutta eivät muuta lähetä kuin tyhjiä kirjeitä... ohoo... pitää lähteä... Liekö siellä Mikko pirtillään?"

"Kotona oli ja keittämähommissa."

Muori lähtee astumaan lähteelle vievää polkua ja minä sivuutan Jussin lesken pirtin. Akkunan läpi näen, että siellä on vieraita, Mäkelän nuori emäntä ja Herralan Kaisa. Teetä näkyy leski vierailleen toimittelevan... näkyy olevan vehnäsiäkin.

Jussin leskellä ei ole muuta maanviljelystä kuin pikku perunamaa pirtin päässä. Sekin on roskan vallassa, ettei yhtään ainoaa kaalta ole näkyvissä.

Mutta Laitalan Aukusti, jonka mökki on siinä Jussin lesken pirtin lähellä, on kelpo pienviljelijä. Kiviseen vaaran kylkeen on Aukusti puskenut peltoa monta laajaa tilkkua; vuoden leivän saapi itselleen ja perheelleen. Mutta Aukusti onkin ainoa täällä mäen laidassa, jolla on lehmät ja hevonen. On kolme lehmää ja hevonen ja neljä lammasta. Tupa on hauska, ja navetan on vasta viime syksynä laittanut. Laitalan pihan läpi viepi polku.

Kun tulen pihalle, tervehdän emäntää, joka on lypsämään menossa. Etelänpuolisen pirtin akkunan alle on Aukusti laittanut puutarhankin, jota ei ole kenelläkään muulla. Siihen on Aukusti istuttanut pihlajia ja koivuja, on penkkeihin kylvänyt nauriita ja porkkanoita, ja laidimmaisessa penkissä kasvaa suurilehtisenä rabarberi.

"Aukusti se sen kanssa hommaa ja lapset", selittää emäntä, kun katselen somaa pienoispuutarhaa.

Siinä on kolme vanhinta lasta äidin matkassa.

Vanhin tyttö, Sofia Elmiina, selittää:

"Tämä iso pihlaja, johon enimmäin marjoja tulee, on minun. Tuo pienempi tuossa on Fannin ja tuo kaikkein pienin Unon..."

"Entäs koivut?"

"Ne on isän kaikki, ja raparperi on äidin."

Aukusti ei ole nyt itse kotona. On vielä sillä matkalla, kun lähti tukkilauttaa alas viemään.

"Hyvä taitaa tulla vuosi teillekin?"

"Kauniilta näyttävät kuhilaat, mutta vielä on leikkaamattakin tuo Hakatarha", selittää vaimo.

"Niin, ja Naurispellossakin on vielä yksi nurkka leikkaamatta. Se on jätetty siihen tuleentumaan", tietää Sofia Elmiina.

Emäntä käskee sisälle, kun sattuu olemaan juuri valmista kahviakin. Sillä välin kun hän lypsää, puhelen minä lasten kanssa pirtissä. Siistiä, ahkeraa ja toimeliasta väkeä asuu tässä. Kaikesta sen näkee. Lapset minulle näyttävät mitä isä milloinkin on ostanut ja kotia tuonut ja mikä on minkin oma. Kirjallisuuttakin Aukusti harrastaa. Kahdenlaiset sanomalehdet hänelle tulevat. Ne on ripustettu naulaan molemmin puolin pirtin peräakkunaa. Siinä siistinä riippuvat, äidin mustaa silkkihuiivia ja isän sunnuntailakkia lähellä. Mutta seinäkellon vieressä on Lönnrotin, Snellmanin, Runebergin ja Topeliuksen ryhmäkuva.

Toisella seinällä on Sofia Elmiinan kuva, jonka hän on saanut pappilasta.

"Sitä kaikki kiittävät kauniiksi. Se on Lotta Svärd miehensä kanssa... isä tekee siihen tulevana talvena raamit ja leikkauttaa lasin kraatarissa", selittää Sofia Elmiina.

"Mutta kamarissa on isällä iso kuva", sanoo siihen väliin Fannikin.

"Niin, mutta isä ei anna sitä panna seinälle ennenkun kamariin pannaan tapeetit", tietää siihen Sofia Elmiina.

Tulee emäntäkin navetasta ja käy keskusteluun.

Kuluukin tunti puhellessani Laitalassa. Hyvä elämä heillä on, onnellisia ihmisiä ovat. Vireitä ja työtätekeviä. Paljaat kämmenet ovat heillä kummallakin olleet, niin Aukustilla kuin vaimollaankin, kun naimisiin menivät. Nyt on hyvä mökki, siinä peltoa, lehmät, hevoset, lampaat. Eikä kuulu olevan pennin velkaa kellekään.

Kun astun pihalle, on kuu noussut. Suurena, punaisena ja täyteläisenä nousee Palovaaran kuusten takaa. Mutta leuto on ilma ja lämpöisessä pilvessä taivaan kansi...

Laitalan pihalla jo huomaa, että toimelias on siinä talossa isäntä. Eivät veny neuvot ja kapineet huiskin haiskin kujien takana, vaan järjestyksessä ovat. Halkopinokin, joka on navettaladon päätyä vasten, on niin suora ja sileä kuin seinä.

Kuutamon valaisemaa polkua pitkin, joka Laitalan navetan päitse viepi Vierelän Juuson pirtille, lähden kulkemaan.

Suuri erotus on Laitalan ja Vierelän mökeillä. Laitala on siistin näköinen punattuine seinineen ja valkoisine akkunapielineen, somine puutarhoinen ja pienine ulkokuoneineen. Vierelän pirtin ympärillä ei näy monta peltotilkkaa, ja nekin ovat viheliäisessä tilassa. Pirtin akkunat ovat lahot ja ruudut rikki. Porstuan ovi on rempallaan ja halkivikainen. Ei näy halkopinoa missään. Ei ole ulkokuonettakaan minkäänlaista. Pirtin porrasten edessä on risuläjä, tylsä kalsu vieressä. Vierelässä on iso lapsilauma, repaleisia, pahankurisia poikia, joista on naapureille vaivaa.

Kuinka ollee näin?

Vierelän Juusoa on aina mainittu kuuluisaksi tukkimieheksi niin tukkimetsässä kuin tukkijoellakin. Ja poissa hän onkin kotoa melkein aina. Mutta hätä ja puute ahdistelee perhettä, jonka tuostakin täytyy turvautua ihmisten apuun.

Ja kuitenkin olen usein kuullut sanottavan, että Juuso on kiva mies saamaan rahaa ja että hänelle, tottuneelle tukkimiehelle, aina maksetaan parempi palkka kuin muille.

Pirttiin tultuani vastaa kitkerä haju sieraimiin. Takassa palaa ynisten ja huonosti tuoreita risuja, jotka vain heikosti valaisevat. Köyhä on pirtti sisältäkin; kaikki neuvot mitä on, ovat likaiset ja rikkinäiset. Uuni on niin koloja ja syvennyksiä täynnä, että luulisi sen olleen ampumamaalina, lattia siivoton.

Penkillä istuu oudonnäköinen nuori mies, ja pimeästä loukosta kuuluu emännän itkua. Nuorimmat lapset ovat nukkuneet sänkyyn, jossa puolialastomina viruvat poikin ja pitkin päin.

Kun emäntä näkee tuloni, alkaa hän itkun seasta selittää:

"Nyt se teki viimeisen kumman, kun kuulutaan kiinni pannun..."

"Kuka on kiinni pantu?"

"Juuso tietenkä. Oli tapellut ja mellastanut ja eikö lie tehnyt miesmurhaa, vaikkei tämä vieras sano..."

"Ei ole muuta kuin vinttasi naamaan muuatta poliisia ja siitä veivät putkaan", alkoi oudon näköinen nuori mies selitellä.

"Kukapa sen tietää..." vaikeroi emäntä.

"Minähän sen tiedän, joka olen paikalla ollut", selitti edelleen mies. "Kun ryypättiin siinä kadulla, niin tulivat siinä poliisit hätyyttelemään, ja tämä Juuso sattui olemaan vähä hiprakassa, niin roivasi naamaan. Siinä ottivat kiinni ja lähtivät viemään putkaan... Juuso huusi minulle, että 'käypä siellä mökillä sanomassa, että kyllä minä täältä tulen, että olla huoletonna vaan'..."

Kun ei emäntä siihen mitään virkkanut, sanoi mies lohdutellakseen:

"Pääsee se siitä sakolla..."

"Olisi edes rahaa lähettänyt, kun ei viikkokausiin ole lähettänyt..." tuumaili vaimo, joka sentään nyt alkoi tyyntyä.

"Olisi kai lähettänyt, vaan mitenkäsiin siinä ehti, kun poliisit molemmista käsistä taluttivat..."

Ei tehnyt mieli istua siinä pahanhajuisessa pirtissä. Pois läksin.

Puutetta oli heidän, Vierelän väen, elämä aina ollut. Silloin kun hyvin saatiin rahaa, niin söivät ja joivat ja mässäivät. Vaimon sanotaan olevan vielä hullumman tuhlarin kuin Juuson. Joi kahvia väkevää kuin tervaa, mutta ei vain liennyt lapsille maitoon...

Mutta koskapa vielä näkyy Sarvelan vanhusten pienestä pirtistä iloinen ja kirkas takkavalkea, niin käväisenpä tervehtimässä vanhuksiakin...

Vanhoja vanhuksia he ovatkin.

Kahdeksannella kymmenellä ovat kumpikin, mutta terveitä ja työhön kykeneviä molemmin. Tässä pienessä pirtissä ovat koko elinaikansa eläneet ja olleet. Tässä ovat lapsensa kasvattaneet, jotka nyt ovat maailmalla kaikki.

Heilläkin on peltoa niin paljon, että vuoden leivän saavat, ja muuten ansaitsevat kumpikin. Ukko verkkoja kutoo, muori kehrää, kuppaa ja hieroo. Sarvelan muurin sauna on maailman parhaimpia, ja siellä on joka lauantai-ilta hammassarkyä potevia vaimoja ja miehiä muurin kupattavina...

Ja apu sieltä tulee aina, ja lantit saa muori vaivoistaan. Niin elävät. Ei hätäpäivää ole ollut, ja kun viimeinen penni on mennyt, tulee taas uusia. Ei ole heidän tarvinnut kunnan apuun vielä turvautua, ja siitä ovat he hyvillä mielin.

Me juttelemme ukon kanssa hyvästä vuodentulosta, kun muorikin samassa palaa Vesannon Mikon mökistä.

"No, lupasiko Mikko tulla pellonleikkukseen?"

"Täytyi luvata. Minä uhkailin, etten ota hänen pottujaan kellariini, jos ei tule", selitti muori touhussa.

"Ha, ha, ha", nauroi vaari "Vai jo uhkasit..."

"On se olevinaan nyt tuokin Jussin leski... Ei muista entisiä aikoja, kun hyvin usein tuli meiltä leipää lainaamaan... on niin nyt ylpistynyt... Aivan emäntäin kanssa nyt seurustelee kuin mikäkin proustinna... Nytkin oli vieraana Mäkelän nuori emäntä ja Herralan Kaisa... Teetä niille tarjosi ja vehnästä, vaan ei liennyt minulle, vaikka sisällä kävin..."

"Vai ei antanut!" kummaili vaarikin.

"Ei. Mutta muistetaanpas se, kun tulee tahtomaan kuppaamaan", uhkasi muori.

Mutta sitten hän äkkiä kääntyi piisiin päin, jossa kiehui perunapata, että höyry pirttiin puski.

"Potut ovat kypsät... Syömään pitää joutua ja makaamaan. Huomenaamalla pitää olla ennen kukon laulua pellolla..."

Jätän hyvästi herttaisille, iloisille vanhuksille ja lähden kävelemään kylää kohden...

Ja kun olen jo levolla, mietiskelen yhtä ja toista tuolta mökkiläisten elämästä... Kuu kumottaa huoneeseen ja kietoo mielen haaveiluihin ja unelmiin. Ja kysymyksiin ja ongelmoihin.

Mikä oli täällä kunkin kohtalon määrääjä ja oliko omassa vallassa saavuttaa elämän onni...

Yksinäisen miehen elämä on kuin uunin raossa torkkuvan torakan, sanoo Kivi. Mutta sittenkin minä nukun levollisemmin, kun tiedän, etteivät ole minun lapseni pahan maailman potkittavina.

Mitä sinä ajattelet, ystäväni?

SOVINTOA HIEROMASSA

Mäenpään Heikki ja Oikotien Mooses, talokkaita kumpikin ja naapureita, olivat jo olleet pitkän aikaa "yysyrjäiset" toisilleen. Mistä lienee karjanäyttelyn aikana syntynyt kinastus, ja siitä asti olivat mulkoilleet toisilleen kuin karhut. Eivät hyvää huomenta toisilleen toivottaneet, vaikka naapureita olivat. Kumpikin ajatteli mielessään, että jos anteeksi tulee pyytämään, niin minä kyllä annan, vaan ensiksi minä en lähde... tulkoon hän tänne.

Mutta tapahtui, että Mäenpään Heikki sairastui ja makasi vuoteessa.

Tuli silloin Männyn Tuomas, uskovainen ja rauhaa rakastava mies, Oikotien Mooseksen puheille, nuhteli ja sanoi:

"Nyt Mäenpään Heikki makaa sairaana ja voi käydä, ettei hän siitä vuoteesta enää nousekaan... lähde nyt, Mooses, Heikin luo, ano anteeksi ja tehkää sovinto, niin Herrakin taivaassa antaa teille molemmille anteeksi kinastelunne ja pahan sydämenne..."

"Tulkoon Heikki ensin tänne minun puheilleni!... Kyllä minä anteeksi annan heti... olisin jo aikaa antanut, jos olisi pyytänyt", arveli Mooses Männyn Tuomaan puheeseen.

Mutta Tuomas ei helpottanut, vaan ottaen raamatusta esimerkkejä ja sydämeen käyvillä vertauksilla puhuen lähimmäisen rakkaudesta kehoitti Moosesta lähtemään naapuriin.

Ja Mooses vihdoin lähti Tuomaan seurassa.

Saapuivat niin Mäenpään ja menivät isännän kamariin, jossa Heikki makaili vuoteessa.

"Tässä nyt tulee Mooses sinun tykösi, Heikki, ja pyytää anteeksi paha sydäntään", sanoi Tuomas heti kun he saapuivat huoneeseen.

Heikkikin näytti virkistävän, sillä hän kohosi istumaan ja ojensi kätensä Moosekselle sanoen:

"Terve tulemaan, naapuri. Kaikki on sovittu minun puolestani."

"Niin minunkin puolesta, rakas naapuri", vastasi Mooses.

Mutta kumpikin katseli toistaan epäillen.

"Jo minä tästä alankin virkistyä. Tänään olen jo paljoa riskimpi kuin eilen", sanoi Heikki sitten.

Mutta Tuomas, lempeä ja uskonnollinen mies, sanoi itkuja puserrellen:

"Enkelitkin taivaassa iloitsevat, kun näkevät pyhään asuntoonsa, miten rakkaus täällä vallitsee naapurien kesken — Herralle kiitos."

"Joutavaa se on ollutkin meidän kinastelumme", arveli Heikki.

"Joutavaa vainen. Mutta paha on ihmissydän", sanoi Mooses.

"Ja joutavan asian vuoksi kinastelumme alkoikin", taas Heikki jatkoi.

"No niin joutavan, että eipä sitä uskoisi", myönteli Mooses.

"Siellähän se alkoi karjanäyttelyssä."

"Siellä se..."

"Kun palkintotuomareiksi meidät valittiin, niin siitä tinka sai alkunsa. Minä ja agronomi olimme yhtä mieltä, mutta tämä Mooses pani vastaan, ja kun ei voittanut, niin siitä nokkaantui", muisteli Heikki.

"Eihän se niin ollut. Eri asiahan se oli, josta meille tinka syntyi", oikaisi Mooses.

Mutta kumpikin puhui naurussa suin ja niinkuin kristilliset ja hyvät naapurit ainakin. Männyn Tuomaskin hymyssä suin kuunteli, kuinka naapurit nyt sovinnossa haastelivat.

"Minä tahdoin, että Ollilan 'Tähti' palkittaisiin, ja sitä tahtoi agronomikin, mutta tämä Heikki pani vastaan. Me emme antaneet tälle Heikille valtaa, vaan me palkitsimme Ollilan 'Tähden'. Siitä tämä minulle suuttui", muisteli nyt vuorostaan Mooses.

"Joutavapa oli asia", arveli Tuomas väliin.

Mutta Mäenpään Heikki oli eri mieltä ja kivahti:

"Mooses valehtelee. Asia ei ole ensinkään niin."

"Kuinka sitten?" kivahti Mooseskin,

"Kuulittehan sen jo äsken. Sinä sen ensin riidan ja kinastelun rakensit", taas Heikkikin kiivaasti vastasi.

"Sinussa alku oli silloinkin... niinkuin ennenkin. Elä väitäkään!"

"Soo, soo, miehet... naapurit", koetti Tuomas naapurien nousevaa turmelusta asettaa.

"Saan minä tässä puhua... tämä on minun huoneeni", tiuskui Heikki eikä näyttänyt sairaalta enää vähääkään.

"Mokomakin sairas... Mitä minua tänne kutsuukaan..."

"En minä sinua ole käskenyt..."

"No, no, so, so... hyvät miehet... rakkaat naapurit... Mitä sanovat enkelit taivaassa..." koetti Tuomas väliin, mutta naapurit eivät enää kuulleet Tuomasta, vaan jatkoivat sanakiistaa.

"Luulit kuolevasi... niin tuntosi heräsi. En minä sinulta ole anteeksi pyytänyt", pani taas Mooses vastaan.

"Enkä minä sinulta. Mitäs tulit!"

"Pääsen minä täältä..."

"Mennä saatkin... aina väität..."

"Sinähän se väität, kun et vikojasi tunne."

"Sinä se et tunne..."

"Vaan saipahan Ollilan 'Tähti' palkinnon... ja se sinua vieläkin kaivelee", puhui Mooses oven raosta mennessään.

Semmoista oli Heikin ja Mooseksen sovinnonteko. Mitä lienevät enkelit taivaassa siitä ajatelleet.

LAURA PARKA

Torikan Laura oli koko pitäjän kaunein ja iloisin tyttö.

Hän oli nuorin lapsista ja hemmotellen kasvatettu verrattuna vanhempiin siskoihin, joihin vanhempain kuri oli ankarana ulottunut.

Laura varttui silloin naiseksi, kun uusi aika "sivistyksineen" ja mieltä ylentävine illanviettoineen pyrki lyömättömiin erämaihin. Kaunis ja vikkela tyttö herättää aina huomiota, ja kun Laura lisäksi oli lahjakas ja hyväpäinen, kehittyi hän nopeasti.

Kun vanhemmat siskot hänet näkivät silloin kun hän koreana neitona palasi kansanopistosta, oli heidän hämmästyksensä suuri. Työtä ja vaivaa oli heidän elämänsä ollut nuorenaikin, jopa sitten kun olivat naimisiin joutuneet. Ei ollut heillä aikaa iltakausia juoksennella kylällä ja joutavaa toimitella. Eivät saaneet he pukeutua niinkuin itse olisivat tahtoneet, vaan heidän täytyi tyytyä siihen, jonka äiti määräsi.

"Nyt on eri aika ja eri pyrkimykset ja riennot kuin silloin kun te olitte nuoria. Silloinhan ei edes ollut kansakoulua täälläkään olemassa", puolusteli Laura tekojaan.

"Pyrkimykset ja riennot!" matki Lauran vanhin sisko. "Mitä pyrkimyksiä ja mitä rientoja? Nälkä siinä vain monen saavuttaa, jos eivät muuta ala tehdä kuin iltakaudet laulaa lojuta ja senkin seitsemässä harjoituksessa olla."

"Sinä et vähääkään ymmärrä nykyaikaa. Ei suinkaan ihminen ole luotu ainoastaan sitä varten, että iän kaiken työtä tekemään. Totta kai hänellä täytyy olla jotakin hengenravintoakin", selitti Laura toimessaan.

Mutta vanhin sisko tiuskasi:

"Olisin minä isän ja äidin sijassa, niin loukkoon istuttaisin kehräämään enkä antaisi iltakausia raittia laukata. Siinä olisi sinullekin hengenravintoa."

"Sinä olet tyhmä, sisko parka!" sanoi Laura pilkallisesti sisarelleen.

"Mitä he ajattellevatkin, isä ja äiti, kun eivät parempaa ja kovempaa kuria sinulle pidä!" porisi sisko siihen närkästyneenä.

Mutta Laura rakasti seuraa ja oli aina ensimmäisenä nuorison joukossa.

Kuta enemmän hän varttui, sitä enemmän sai hän ihailijoita.

Kaukaa muista pitäjistäkin kulki kosijoita häntä näkemässä. Oli kelpo talonmiehiä joukossa, kunnollisia työntekijöitä. Mutta Lauran mielestä he eivät olleet kylliksi sivistyneitä tai heissä oli joku muu vika. Rukkasia saivat pitempimatkaiset samoin kuin kotikylänkin nuoret miehet.

Sellaista hauskaa piti Laura parisen vuotta.

Mutta kosijoiden tulva alkoi vähetä, ja vihdoinkin ei enää kukaan uskaltanut hänen puoleensa naimatarjouksella ilmoittautua. Se alkoi Lauraa harmittaa. Olihan hän vielä yhtä kaunis kuin ennenkin? Olihan laajalti tunnettua, että hän vanhempainsa jälkeen saisi periä koko talon lyömättä, liikuttamatta!

Hän kyllästyi nuorison rientoihin, ja "aatteet", joita hän kansanopistosta tultuaan oli aikonut toteuttaa, olivat jääneet pelkäksi aikomiseksi. Yhtä kaunis, yhtä iloinen ja elämänhaluinen hän vieläkin oli, mutta hän ei enää jaksanut nauttia siitä, josta muut nuoret. Ja sen vuoksi hänen käyttökseenä ilmausi jotakin kankeaa ja kylmää, jota toiset arvelivat ylpeyden merkiksi, loitontuen yhä edemmäksi hänestä.

Ylpeyttä se oikeastaan olikin ja kateutta sekaisin. Sillä sitä mukaa kuin hän vanheni, kasvoivat ja kaunistuivat nuoremmat. Hän tunsikin kateutta mielessään, kun jolloinkulloinkin sattui iltamiin ja näki jonkun nuoren tytön parissa kolmessa vuodessa kasvaneen soreaksi immeksi, josta nuoret miehet näyttivät paljon pitävän.

Ja silloin hän aina mietti ja ajatteli, että jo oli hänkin nuoruuden hulluimman ajan elänyt... jo saisi nyt mennä naimisiin ja aloittaa elää todellista elämää.

* * * * *

Mutta eräänä keväänä, juuri silloin kun valtaväylä loi jääpeitettään, tuli Torikkaan vanhin sisko vieraisille.

Lauran nähdessään sanoi hän:

"Mikä sinut on laihduttanut... jopa sinä oletkin laihtunut... Ja eikö sinulle kukaan kelpaa, kun kuulut hyvillä miehille rukkasia jaelleen..."

"Ole nyt!... Minä jäänkin vanhaksipiiksi", koetti Laura selittää.

Mutta sisar oli kylmä järki-ihminen, joka ei ottanut uskoakseen Lauran puheita.

"No mihin sinä nyt olet ehtinyt niillä 'riennioillasi ja aatteillasi'? Sinunhan piti saada hirveän paljon aikaa, kun kansanopistosta palasit!"

Sisaren ääni oli kylmä ja katse jäinen.

"Niin... ei ole helppo sivistää nuorisoa, joka..."

"Niin kuuluu. Hullummaksi on tämänkin kylän nuoriso vaan tullut sitten entisen... Nythän kuuluu nuori väki yökaudet mellastavan ja riihitanssia pitävän... ja onpa siitä jälkiä näkynytkin..."

Ja sisaren terävä katse upposi Lauran silmään kuin hiottu veitsi.

"Minkäpä minä heille mahdan", sanoi Laura, mutta käänsi pois katseensa.

"Aioithan sivistää ympäristöäsi..."

Ja sisar meni sen sanottuaan pois, jättäen Lauran yksikseen.

Pelko ja tuska valtasi Lauran. Hän kävi kuin kuumeeseen ja tunsikin kauhean häpeän painavan hartioillaan. Oliko sisar huomannut?

Hänen katseensa oli ollut jäinen ja kylmä, ja halveksien oli hän puhunut nuorisosta ja nuorison riennioista!

Mutta Laura tiesi tilansa ja ymmärsi, että kohta koko maailma saisi sen tietää! Ehkä olivatkin jo huhut liikkeellä...

Sisaren tulo tänne juuri nyt? Se oli jo sinne asti, toiseen pitäjääseen kuulunut...!

Laura silmäsi kuvastimeen ja pelästyi omaa kalpeuttaan...

— Häpeä! Häpeä! — sanoi hän kuin hourien.... ja tulee tietoon, kuka on isä... kulkeva tukkilainen...!

Torikan Laura, joka aikoi muille opettaa sivistystä ja tietoja jaella...

Isän, äidin, koko suvun häpeä... Nyt vasta hänelle oikein selvisi tilansa ja hän tunsu tuskien vihlovan sydämessään kuin viikatteella...

Elääkö vielä ja kantaa häpeää ja pilkkaa koko elinaikansa...!

Ei ikinä!

Pois maailmasta, jossa ei enää mitään toivoa ole!

Hän sieppasi kuin mielipuoli huivin hartioilleen ja juoksi rantaan...

Mitä hän aikoikaan?

Hän tuijottaa virtavaan väylään, joka on noussut aivan törmän tasalle ja jossa suuret jäälautat vauhdilla kiiruhtavat myötävirrälle, iskien välisti törmän kamaraan syviä koloja ja keskempänä väylää ja niemien nokissa kiiveten toistensa olkapäille. Pyörteissä vesi virtaa monen sylen syvyydeltä. Venevalkamassa loiskii vesi törmän päälle, vaahtoa vieritellen.

Laura tuijottaa veteen, silmää kerran pihaan päin ja salamana kulkee hänen mielessään hänen häpeätaakkansa... Hänestä tuntuu niinkuin koko kylän väki osoittelisi häntä sormellaan... hän on kuulevinaan ilkkumista ja naurua rannalta...

Hän heittää huivin hartioiltaan... sulkee molemmat silmänsä ja puristaa huulensa tiiviisti yhteen... ja paiskautuu pää edellä virtavimpaan paikkaan...

Talossa on sattunut olemaan kyläläisiä. Joku huomaa Lauran hyppäävän väylään... Kaikki rientävät rantaan...

Vene työnnetään vesille; keksien ja sauvoimien avulla on aikomus uskaltautua jäiden sekaan.

"Ei siinä kestä vene, ja virta painaa selkään", huutavat toiset.

Kolme nuorta miestä työntää veneen vesille ja hyppää siihen. Mutta heti kun se irtaantuu rannasta, rynnistää jääteli sen kylkeen ja puristaa toista jääteliä vasten ruupuksi kuin pärekorin. Miehet pääsevät hädin tuskin jäätelin päälle, johon rannalta heitetään vahva köysi. Mutta lujalla pitää ennenkun väkivoimalla saavat jääteliä sen verran rantaantumaan, että miehet pääsevät törmälle.

Silloin huutaa joku, että jo paljon alempana, keskiväylässä, näkyy kuin ihmisen käsi kahden jäätelin välissä.

"Se on auttamattomissa... Sitä ei ihmisvoimalla enää pelasteta", sanoo sisar, joka on pysynyt levollisena ja kylmänä koko ajan.

Ja siinä seisovat tyhmistyneinä ja neuvottomina katsellen, miten virta töitään tekee, miten jäälautat vauhdilla kulkevat... ja tuntevat, että he ovat voimattomia...

Eikä puhu kukaan mitään.

Silloin viimein, kun pihasta kuuluu äidin katkera valitus ja kun vanhan isän silmät käyvät kyyneliin, kohoaa kovan sisarenkin povi ja hän virkkaa:

"Laura parka!"

Eikä saata sisar enää puhua vanhemmilleen siitä, että ne Lauran "aatteet" hänelle semmoisen lopun tuottivat.

RAITIKOSKEN ANTTI

Ylimaahan suurten järvien kirikkaat vedet kuljettaa Raitijoki ison väylän valtasuoneen. Järvestä järveen kulkee joki, kokoilee voimia vähän kustakin ja levenee ja syvenee joka järven läpi kuljettuaan. Erämaan synkkien korpien ja kivelöiden läpi virrattuaan se puskee vesirikkaana, jyrkkänä ja mutkikkaana

Raitikoskeen. Se on vaarallinen ja juonikas koski, jossa lauttojen lasku on täpärää ja hengenvaarallista ja jossa moni lautta on kiveen kolahtanut ja yksin puin hajonnut. Ei ole sille koskelle tottumattoman panemista eikä ole monta koko pitäjässä, joka sen oikein osaisi laskea.

Miesmuistin ajan on koskenkorvassa jo asunut tottunut ja uskalias laskumies Raitikosken Antti. Hänen mökkinsä on vähän loitompana toisista, jotka ovat yhdessä rivissä pitkin kosken rantaa. Mökin seinät ovat tuhkaharmaat ja savupiipun pää vinossa koskeen päin.

Siinä kuuluu Antti syntyneenkin ja nuorena jo isävainajansa kanssa oppineen taitavaksi ja rohkeaksi laskumieheksi. Nykyinen polvi ei enää muistanut Antin nuoruutta. Tuommainen kirkassilmäinen, laiha ja kuivettunut äijä oli hän ollut jo kolmisenkymmentä vuotta. Aina yhtä sukkela ja rohkea, aina neuvokas silloin, kun koski tulvan vallassa valkoisena vaahtona myllersi ja nyrkkiä pui miehille, jotka lauttoinensa koskenniskassa vuoroansa vartoivat. Korkeimman tulvan ollessa ja kesäkuivilla oli koski vaarallisin, mutta ei ollut sitä aikaa, ettei Antti uskaltanut perämelaan käydä.

Mutta oli jolloinkin sattunut, että Antti ei perämieheksi kyennytkään, kun kihti kolotti jalkoja ja käsiä. Silloin turvaantuivat lauttamiehet toisten mökkien miehiin. Joku heistäkin uskalsi lähteä silloin kun kosken voima oli vähimmillään ja laskureikä sopivassa vedessä. Mutta melkein joka kerta sattui joku pienempi tai suurempi vaurio. Milloin katkoi vitsoja, milloin hajoitti koski pari pohjaa yksin puin ja milloin repi koko telin hajalleen.

Ei Antille milloinkaan vahinkoa sattunut, ei silloinkaan, kun koski oli pahalla vedellä. Häneen olikin opittu luottamaan niin ettei arimmillakaan pelko mieleen tullut, kun Antti perämiehenä seiso.

"Vaan siinä se on minunkin hautani sentään," kuultiin Antin sanovan.

Kuluneena keväänä oli tulva korkea, ja Raitikoski oli vimmittuna. Ylimaan järvien jäät olivat lähteneet ja jäiden perässä tulivat tukit.

Jäänlähdön aikana ja tulvan noustessa teki Antti joka päivä havaintojaan koskessa. Välisti unehtui siihen kosken rannalle vanhalle tutulle kivelleen istumaan tuntikausiksi. Mitä siinä lie miettinyt vanha koskenlaskija?

Miettikö sitä, että rupesi vanhuus hänessä tuntumaan, jo oli jätävän käsivarren voima heikonnut ja joustava varsi kangistunut. Vai sitäkö, että koski oli vielä nuori ja voimakas, sen kivet salaisia ja vaanivia ja veden voima uupumaton...

Mutta vielä oli mieli rohkea ja vielä oli selvillä kosken kivet ja juonteen perät, vielä muisti joka äkkimutkan ja kiivaan käänteen...

Mitä miettineekään vanha Antti, kun siinä kivellään istuu. Samalla kivellä, jossa aina joka kevät virran juoksua tarkasteli ja joka oli kuivan aikana kuivalla maalla, mutta jonka kuvetta pitkin tulvavesi vihaista vauhtia kiiti ohi...

Ei kuule Antti tyttärensä huutoa pihalta...

Ensimmäiset lautat ovat jo järveltä saapuneet ja koskenniskaan kiinni otetut. Lauttamiehet ovat tulleet Antin puheille.

Jo viimein äkkää Anttikin lauttamiehet ja kuulee huudot. Vedessä kaahloen hän tulee kivelteään miesten luo.

"Milläs mielellä nyt Raitikoski on?" tiedustelevat miehet.

"Äkeänä on ja tulva nousee... on noussut kolme tuumaa taas parissa tunnissa... pahimmillaan on..."

Niin on Antin aina ollut tapana sanoa. Siihen on totuttu eikä se sentään merkitse sitä, ettei koskea voi laskea.

"Vaan reikään taidetaan yrittää", arvelevat lauttamiehet.

Mutta mieltäväisempi on nyt Antti kuin koskaan ennen. Ei lupaa lähteä, mutta ei jyrkkään kielläkään.

"Tavaton tulva nyt onkin", selittää hän miehille, kun ovat pirttiin kaikkiin tulleet ja kahvin keittoon alettu. "En minä muista tämmöistä tulvaa pitkään aikaan... Jos kolmekin tuumaa olisi matalampi, niin..."

"Onko koskaan tullut lasketuksi tällä vedellä?" kysyy muuan Antilta.

"Eipä tähän aikaan. Vaan muistan minä yhden keväimen... kyllä siitä nyt on viidettäkymmentä vuotta aikaa... Isävainajakin silloin vielä oli elossa... Silloin oli vielä vähän korkeampi tulva kuin nyt... Mutta

isävainaja huusi minulle, kun korvasta löysättiin, että katso silmillä eläkä rei'illä, ja niin me hurautimme alle, vaikka rannalla seisijat sanoivat, että jo oli siinä viimeinen matka... Mutta minäkin olin silloin nuori..."

Ja kuta enemmän Antti puhuu, sitä enemmän tuntuu niinkuin hän ei oikein luottaisi enää itseensä. Mutta kun on kahvit juotu, sanoo hän miehille:

"Jos huomenna koettaisimme... taikka puolenyön aikana, jolloin kosken voimat ovat vähimmillään ja virta nukuksissa..."

Ja Antti lähtee taas kivelleen katsomaan.

Miehet jäävät siihen hetkeksi juttelemaan.

"Kukahhan tästä sitten alle pääsee, kun tuo Antti kuolee", arvelee muuan.

"Ei sen enää tarvitsisi lähteä", selittää tytär. "Vanhuus sitä jo vaivaa, ja välisti jo höpisee itsekseen..."

"Vaan kun eivät muut uskalla eivätkä osaa..."

"Sepä se on..."

"Siinä voipi sentään tuossa Raitikoskessa Antin hauta olla", arvelee taas muuan vanha mies.

"Kukapa sen tiennee."

Ja miehet väsyneinä kallistuvat mikä penkille, mikä lattialle ja vaipuvat unen helmaan...

Silloin kuuluu naapurimökeistä kova huuto ja hälinä...

"Antti putosi koskeen... kiveltään putosi pää edellä!" huutavat vaimot; miehiä rientää rantaan, avopäin ja neuvottomina...

Ei näy jälkeäkään Antista.

"Tuossa seisoi kivellä... minä tässä kujalla katselin... niin oli kuin olisi joku takaapäin tyrkännyt, että kupsahti silmälleen", selittää naapurimökin vaimo.

Keksit ja köydet olalla rientävät miehet kosken alle, mutta ei nouse Antti aalloista, ei luun surmaa näy.

"Eikö ääntäkään päästänyt?"

"Mikäpä kuulee, kun koski pauhaa ja ulvoo..."

"Omansa on Raitikoski ottanut eikä takaisin anna", sanoo vanha vaimo, joka on yks'ikäinen Antin kanssa.

Ja kun on hetken itkenyt, niin selittää miehille.

"Usein minulle sanoi, että siinä on hänen hautansa... että haltiat ovat häntä suojelleet ja aina lautan päällä olleet, ettei kiviin koskaan ole kolahtanut... Mutta palkinnokseen ovat hänet itsensä tahtoneet... haudan aikoja valmistaneet... ja nyt ottivat, nyt veivät omansa..."

Siinä seisovat voimattomina kaikin, vakava ilme miesten silmissä ja vaimot itkeä uikuttaen...

Ja Raitikoskessa hyppelivät hyrskyt kuin iloissaan, vaahto nauraen pursuaa ja kiehuu ja pauhu ulvoo... kuin odottaisi vielä jonkun omakseen.

UUSI OIKEUS

Vanha herrastuomari ei ollut kahteen vuoteen käynyt käräjäpaikalla. Kun vanha tuomari kuoli, jäi hänkin pois...

Mutta häneen oli, häneenkin, samoin kuin muihinkin vanhoihin lautamiehiin, mennyt käräjähänki. Kaksi vuotta oli hän taistellut haluaan vastaan, mutta sitten ei enää jaksanut. Täytyi lähteä sinne

emäkirkolle, käräjäpaikalle. Ja vaikka hänellä ei ollut mitään asiallista asiaa, selitteli hän puolustukseksi, että hän tahtoi puhutella lääkäriä, jonka oli kerrottu käräjäaikana kirkolle tulevan.

"Taitaa vielä käräjähenkilö vaikuttaa", sanottiin hänelle.

Eikä hänen käynyt kieltäminen, että se tehoi häneenkin, kun hän kuuli käräjistä puhuttavan. Nuoremmat lautamiehet juoksivat hänen luonaan neuvoja kysymässä monenlaisista lakiasioista.

Silloin hän aina tuli lakituulelle ja selitti laajalti lain henkeä, unhottaen, että hän ei enää ollut haastemies.

Mutta kun sitten nuoremmilta lautamiehiltä kuuli miten nykyään oikeutta istuttiin, hämmästytti hän suuresti. Ja silloin hän ei enää voinut haluansa hallita, vaan varustautui matkaan yksin tein toisten käräjämiesten kanssa.

Käräjiä istuttiin vielä samassa paikassa, jossa ennenkin, mutta entiseen verraten olivat ne näinä vuosina olleet peräti lyhyet. Kun ne ennenaikaan kestivät neljä, jopa viisikin viikkoa, ehdittiin ne nyt suorittaa viikossa. Ja se se juuri vanha herrastuomaria, Mooses Kivirovaa, kummastutti.

"Ei siellä taida enää olla entisiä meininkejä ollenkaan, kun vanha tuomari ja vanha vallesmanni ovat kuolleet", arveli hän jo matkalla.

Mutta kun hän asiainjakopäivänä ajoi käräjätalon pihaan, riemastui mieli niinkuin ennenkin. Tuttuja miehiä pyörähteli siinä pihalla, sikarit hampaissa roihuten niinkuin ennenkin. Hevosia oli piha täynnä, ja pitäjäläisten puolelta kuului puhelua ja naurua.

Vanhat tuttavat tulivat kättelemään, iskipä jokunen silmääkin, että olisi sitä vähä täällä povitaskussa...

Ja päästyään sisälle ja saatuaan sikarin palamaan, antautui hän puheisiin.

"Onko sitä herrastuomarilla täällä omaa asiaa, vai onko todistajaksi haastettu?" kysyivät.

Ei ollut omaa asiaa eikä ollut kukaan haastanut todistajaksikaan, vaikka hän sitä sydämessään oli toivonut.

"On niitä tietenkin asioita", hän kuitenkin vastasi.

Siinä oli vanha lautamies toinenkin, Kalliomäen Juhani, joka tuli kättelemään ja hyvillään näytti olevan vanhan herrastuomarin kohdattuaan.

Ja sillävälillä kun Juhani kävi tekemässä tilaa kahvipöydän luona ja kahvia tilaamassa, ehti Mooses siinä silmätä ympärilleen... Tuttujakin naamoja siellä näkyi vilahtelevan joukossa, mutta eivät tuttavat Mooseksen mielestä kohdelleet häntä riittävällä arvonannolla eivätkä kylliksi nöyrällä kunnioituksella. Se teki kipeää hänen sydämelleen, ja ylpeä mieli pahastui...

Siinä kulki porstuan ja juttukamarin väliä nuoria herroja, kovat, korkeat kaulukset kaulan ympärillä kuin kiviaita kasvattipuun suojana...

"Keitä ne nuo ovat?"

Siinä oli uusi vallesmanni, ja nuo toiset olivat varatuomareita... asianajoa varten tänne tulleet... siihen Kiuvas-Kauha juttuun... mutta ottivat ne ajaakseen kenen juttuja tahansa... äsken siitä kävivät ilmoittamassa...

"Vai niin", arveli Mooses ja kummastellen katseli noita hoikkia herroja, joiden kaula oli niin kovin puristuksissa.

Jo tuli Kalliomäen Juhani ja vaati Moosesta kahville.

Ja kun Mooses oli penkkiin päässyt ja Juhani istui hänen vieressään, sanoi hän:

"Eivät saaneet varatuomarit vanhan herrassöötingin aikana käydä asioita punomassa... eri oli silloin komento ja hoito..."

"Eri oli", vakuutti Juhanikin.

"Minkälainen on tuomari?"

"Ei ole tämäkään kuin varatuomari, sijaisena vai minä lienee määrättyinä... Pojan huiskale näkyy olevan..."

"Onpa teillä sitten oikeus!... Entäpä lautamiehet?"

"Nuoria ne ovat nekin... ja lakia tuntemattomia, ei ole kelpo miehen näköistä yhtään..."

"Hm. Hm."

Ja kun olivat kahvin juoneet ja siihen oli kokoontunut heidän, kahden vanhan miehen ympärille kansaa kaikennäköistä, puheli Mooses:

"Kyllä se oli vanhan tuomarin aikana tämä käräjäaika hauska lautamiehillekin... Onko tämä tuomari muuten mitään näin käräjain alkaessa..."

"No ei suuta ole avannut yhdeltäkään lautamieheltä..."

"Minä arvaan. Mutta vanhan tuomarin aikana oli toista... Näin käräjain alkaessa kun lautamiehet olivat käsketyt oikeuteen ja ensimmäinen tehtävä oli toimitettu, niin kaikki jäivät paikalleen ja kahvivehkeet tuotiin pöydälle... Siinä oli vallesmannit, räätärit joukossa. Ja vanhimmille lautamiehille ja minulle tietenkin sanoi herrassöötinki:

"Tuossa on rommipullo näitä ikämiehiä varten... pankapa siitä kahvin sekaan..."

"Niin oli", vakuutti Kalliomäen Juhani.

Ja Mooses jatkoi muistojaan:

"Eikä silloin ollut tämmöinen tulinen hätä asiain käsittelyssä niinkuin kuuluu nyt olevan... Jutut saatiin melkein aina käsitellyksi puolille päivin ja sitten jälkeen puolenpäivän 'kalaseerattiin'... Väliin oli tuomarin tykönä herrainkalaasit, väliin muualla... Vanhimmat lautamiehistä ja räätäri saivat usein olla joukossa ja suu märkänä ja pää täynnä erottiin..."

"Niin oli", vakuutti taas Kalliomäen Juhani.

"Ja vallesmannissa olivat herrain kalaasit usein ja lautamiehille päivälliset..."

"Vallesmanni, joka oli semmoinen hyvä, ruokalystinen mies", sanoi Juhani väliin.

"Ja käräjain loputtua taas samat juhlat..."

"Niin oli..."

Mutta silloin juuri remahti pirtin ovi sepposen selälleen ja lautamiehet rynnistivät kahvipöydän luo...

"Tehkää sijaa lautamiehille", huusi kahvin kauppias.

Muut siirtyivät, mutta eivät liikkuneet Mooses eikä Juhani. Istua könöttivät vain ja Mooses tarkasteli lautamiehiä.

Kyllä olivat viheliäisen näköisiä miehiä lautamiehiksi! Ei partaa yhdelläkään, ei uusia kangasvaatteita eikä tervanuskeita pieksuja niinkuin ennen! Ei yhdelläkään komeaa punaista puseroa, jonka lautamiehet ennen käräjain ajaksi hankkivat! Hoikkia patinijalkasia pojan huiskaleita! Ei näyttäneet yhdelläkään olevan uusia pieksuja ja kenessäkään sitä ryhtiä, josta lautamiehet ennen tunnettiin...

Ei ollut tästä oikeudesta!

"Mikä se tämä toinen vanha mies on?" kysyi muuan lautamiehistä.

Semmoinen kysymys, varsinkin kun se tehtiin välinpitämättömällä äänellä, loukkasi syvästi Moosesta.

Pitäisipä hänet tuntea, hänet, joka neljäkymmentä vuotta oli lautamiehen penkissä istunut! Mistä oli tuo lautamiehen reuhake, joka ei häntä tuntenut!

"Pitäisipä minut tuntea", arveli vihdoin Mooses, kun eivät muutkaan vastanneet.

"En minä vaan tuonnäköistä ukkoa muista", virkkoi vain se reuhakkeen näköinen lautamies ja haukkasi nisua sen mitä suu aukeni eikä näyttäneet hänen kunnioituksensa sen enempää Moosesta kohtaan nousevan.

Sitä piti jo Kalliomäen Juhankin suoranaisten kunnianloukkauksena Moosesta kohtaan. Hän sanoi:

"Ei sitä sillä lailla vanhaa herrastuomaria kohdella..."

"Vai herrastuomari", puhui suu täynnä se reuhake lautamies. "En minä semmoisista tuomareista ole kuullut puhuttavan."

Ja nauraa hohotti siihen, katsellen Moosesta niinkuin tämä olisi hänen vertaisensa.

"Oletpa liian varhain päässyt kehdestasi", sanoi Mooses loukkaantuneena ja nousi lähteäkseen. Muuan lautamiehistä huusi:

"Mikä se tuo vanha harmi on, joka on niin olevinaan tässä?"

Mutta Mooses ja Juhani pyrkivät väkijoukon läpi porstuaan, Mooses syvästi pahastuneena.

"Ei ole tästä uudesta oikeudesta", sanoi hän, ja hänen ilonsa oli kadonnut.

Oli aikonut käydä tuomarinkin puheilla, mutta kun kuuli, ettei tämä ollut entisen tuomarिन veroinen, päätti olla käymättä.

"Ja mitenkä siellä asiatkin tutkittaneen, kun tuommoset ovat lautamiehet ja tuomarina nuori viisikko..."

"Eivät kuulukaan kukaan tyytyvän päätökseen. Valittaa aikovat."

Ja Mooses ja Juhani kävelivät Kalliomäelle päin, johon Juhani oli Mooseksen kutsunut vieraisille, kävelivät vierekkäin hidasta vanhanmiehen käyntiä ja keskustellen siitä, ettei ollut tästä uudesta oikeudesta siihen vanhaan verraten...

KUN SAVINAISTA VANGITTIIN

Suuret rosvot ja ryövärit herättävät aina "ansaittua huomiota". On ihmisiä, jotka suorastaan asettuvat puolustamaan roistoja. Mitä suurempi rikos, sitä suurempi sankari.

Savinaisen juttua oli seurattu jännittyneesti, ja varsinkin hänen kiinniottohommansa herätti suurta mielenkiintoa. Muut asiat saivat jäädä, politiikastakaan ei välitetty niinä viikkoina mitään.

Poromiehet, jotka kaiken talvea paimentelevat karjojaan metsien kivelioissa, ovat innokkaita sanomalehtien lukijoita, vaikka se tuntuu kummalta. Kun sattuvat yksinäisten metsätalojen läheisyyteen, niin pyrkivät taloon yöksi kuulemaan, olisiko joku kulkija sattunut kirkolta päin tulemaan ja tuomaan lehtiä.

Pitkiä penikulmia laaja oli sekin laidun, jolla Simo Suikilla olivat poronsa, sekä omat että pitäjäläisten. Monen miehen ja kymmenien koirien täytyi olla niitä vartioimassa, etteivät päässeet hajaantumaa ympäri metsiä tai karkaamaan paliskunnan rajojen ulkopuolelle. Usein täytyi jäädä talviyöksi nuotiolle, vaikka päivä oli oltu kovassa hiihdossa. Eivätkä saaneet kaikki nukkuakaan, sillä yhden piti aina olla vartioimassa "porotokkaa", joka oli saatu asettumaan jäkäläiselle männikkösaajolle suon laitaan. Saattoi tapahtua, että ulvahti susi edempänä, ja silloin nopsajalkaiset ja tarkkakuulokset porot karkasivat pystyyn ja alkoivat vilistää metsiin, taikka lähestyi porotokkaa vaaniva, viekas ja verenhimoinen ahma, lähestyi vaanien ja hiipien iskeäkseen julmat torahampaansa nukkuvan poron niskasuoniin.

Minulle olivat sekä Simo Suikki, että hänen miehensä vanhoja tuttavina. Kun olin kuullut, että Suikki poroineen nyt oleskeli Moinavaaran tienoilla ja kun minun oli sen kautta mentävä yksinäiseen taloon toisen pitäjän rajalle, päätin poiketa Moinavaaran kautta ja viedä poromiehillekin lukemista.

Puolillaan olikin laukkuni sanomalehtiä, kun läksin hiihtämään. Oli jäädekeli, ja suksi luisti kuin rasvassa. Iltapuoleen nousi kuu, ja minun oli helppo noudattaa poromiesten avointa latua.

Nuotion ympärillä oli luettu Savinaisen juttua "Helsingin Sanomista", jotka Pitkä Valleri oli tilannut. Muissa lehdissä ei ollut niin täydellistä kertomusta rosvon kiinniotosta.

Valleri, jonka elämä oli ollut hyvin kirjavaa, oli kaiken aikaa ollut Savinaisen puolella. Siitä oli ollut hyvin usein tinkaa ja toraakin, kun lehtiä luettiin.

"Saivatpahan vihdoin sen roiston kiinni", sanottiin Vallerille.

Vallerista oli olemassa kertomus, että hänet oli kerran tappelusta ja pahasta elämästä pantu kiinni ja

lähdetty viemään linnaan. Mutta kun tulivat linnan portille, teki Valleri tenän, ryöstäysi irti poliisien käsistä, läksi juosta livistämään ja sillä tiellä on. Toista poliisia oli iskenyt nyrkillä naamaan ja toista potkaissut sydämen alle. Oli Vallerista muitakin juttuja liikkeellä, ja sen vuoksi hän oli poromieheksi ruvennutkin, jotta saattoi vältellä rantamaita. Ja sen tiesivät kaikki, että Valleri oli julman vankka ja sydämetön mies, joka ei paljoa toista säästänyt...

Tuossa hän nyt istui mietteissään, kun kuuli, kuinka Savinaiselle oli käynyt. Toiset miehet halusivat härnätä häntä, ja mikä arveli tuota mikä tätä.

Jo muuttui Vallerin muoto. Mustat silmät säkenöivät, leveä rinta kohoili kiivaammasti ja sieraimet tutisivat.

"Eivät olisi saaneet kiinni, jos hereillään oli, mutta helppohan siihen oli rynnistää, kun toinen väyksissään nukkuu", sanoi hän vihdoon ja lisäsi sitten:

"Olisin minä Savinaisena jonkun miehen nitistänyt!"

Sen johdosta syntyi kiivas väittely, kun toiset olivat kiinniottajien puolella ja Valleri yksin puhui ja tinkasi Savinaisen puolesta.

"Lyödään veikkaa", ehdotti Valleri lopuksi. "Minä alan Savinaiseksi, ja jos saatte kiinni ennen kuin viikon päästä, olen minä tapannut."

Asiasta alettiin tuumailla; olisihan siinä vähän vaihtelevaisuutta näin jouten oltaessa. Tehtiin semmoinen määrä, ettei saanut Valleri mennä muihin pitäjiin eikä omaankaan pitäjään muualle kuin takalistoille; ei rantamailla saisi käydäkään. Molemmiin puolin suostuttiin ehtoihin, ja veikaksi pantiin kymmenen litraa viinaa, joka piti hävinneen heti toimittaa kaupungista.

Niin sovittiin. Ja oli määrä sellainen, että vasta seuraavana aamuna saadaan lähteä Vallerin jälkiä hiihtämään; Valleri lähtisi nyt heti. Sopihan se.

Valmis oli Valleri taivaltamaan, otti laukkunsa selkäänsä, suksensa suki jalkoihinsa.

"Isompi mies sinä olet kuin se Savinainen ja paljon vankempi", sanoivat toiset.

"Olinpa mikä olin, vaan muistakaakin, ettette lähde liikkeelle ennenkun aamun valjetessa", varoitteli vielä Valleri ja potkaisi myötälettä alle, metsään kadoten.

Siinä alkoivat miehet keskenänsä tuumailla ja pitää neuvoa, miten Vallerin kiinniottohommassa olisi paras menetellä, sillä sen tiesivät kaikki, että helppoa se ei ollut penikulmia laajassa kivieliössä, jossa oli jos jonkinlaisia piilopaikkoja, louhikkovaaroilla ja lyömättömissä, pimeissä korvissa. Ja oli selvää ja kaikille tiedossa, että kun Valleri vain oli valveilla ja selvänä, ei häntä tässä tapauksessa ollut lähestyminen. Vaikka läpi hän toisen miehen ampuisi tai suopunkiin heittäisi ja hirttäisi. Oli siitä Vallerista sellaista ennenkin kuulunut.

Ja tässä oli tosi kysymyksessä ja kymmenen litraa viinaa.

Mutta oli poromiesten joukossa pienoinen mustaverinen ja kulmikasposkinen lappalainen, Olliksi sanottu, joka esitteli, ettei ollut toivoakaan saada Valleria käsiinsä, ellei keksittäisi jotakin viekasta keinoa...

"Vaan mikä koukku keksittäisiin?" tiedustelivat muut Ollilta.

"Hevososen raadolle karhu tulee", arveli Olli. "Jos saisimme hankituksi litran viinaa, niin pian olisi Valleri köysissä."

Ja Ollin arvelu oli, ettei Valleri pitkältikään metsiä hiihtelisi, ennenkun johonkin asuntoon poikkeaisi. Ja kun hän oli tavallista tuttavampi Kero-Erkin kanssa, jonka mökki oli suuren KeroVaaran takana, oli hyvin uskottavaa, että Valleri lopulta koituisi Erkin mökille. Mutta koska oli tiettyä, että sekä Erkki että Valleri olivat persoja viinalle, niin nyt olisi toimitettava viinaa Erkin mökille. Mutta sen pitäisi käydä niin, etteivät saisi vihiä, kuka viinan on toimittanut; muutoin saattaisi Valleri ruveta epäilemään eikä ryyppäisikään.

"No, se nyt kyllä joltakin tuntuu. Vaan mikä sen tietää, poikkeako Valleri juuri Kero-Erkin mökille?"

"Helppo se on tietää, on se siksi toljake mieheksi, Valleri", uskoi Olli.

Niin arveltiin. Seikasta toiseen siirryttiin ja joka miestä huvitti tämä Savinaisen kiinniottaminen. Oli

siinä vaihtelevaisuutta ja mukavaa mielenjännitystäkin, sillä siksi paljon oli Savinaisen asiasta juteltu.

Päätettiin, että annetaan Ollin huoleksi viinan hankkiminen Kero-Erkin mökille. Toisten oli vain hiihdettävä ympäristön kiveleitä eikä ensinkään lähenneltävä Kerovaaraa, jossa Erkin mökki oli. Mutta yhden miehistä oli aina oltava lähempänä Kerovaaraa, aukealla jänkällä, että kuulisi, kun Olli vaaran laelta huutaa: "Onko huomenna pakkanen?"

Sen huudon kuultuaan oli aukealla jänkällä seisovan miehen pian vuorostaan huudettava kaikille ilmansuunnille: "Onko huomenna pakkanen?"

Se olisi sovittu merkki, että "Savinainen" oli Kero-Erkin mökillä ja että kaikkien tuli lähestyä ja piirittää pirtti ja rynnistää miehissä sisälle ja vangita "Savinainen".

Olli läksi heti viinan hakuun, mihin lie hiihdellyt rantamaille. Toiset jäivät vielä nuotiolle aamun vinkkaa vartomaan.

Kahtena seuraavana päivänä hiihdettiin ympäristöllä ja koetettiin suksien ladusta saada isketyksi, mihin päin Valleri oli hiihtänyt. Mutta kun metsät olivat täynnä latuja ja Valleri luultavasti oli vanhoja latuja hiihdellyt, ei saatu mitään selvää.

Kolmantena yönä tuli kova lumimyrsky, jolloin porotkin siirtyivät lähemmäksi Kerovaaraa. Kaikki entiset jäljet peitti lumi, niin että nyt oli helppo tuntea vereket jäljet. Tehtiin laajoja kierroksia ja käytiin uudistaloissa tiedoilla, oliko Olliakaan näkynyt. Ei ollut näkynyt Olliakaan, ja Savinainen oli kuin kuuhun noussut. Ei jälkeäkään ilmennyt. Yhä laajemmalla hiihdeltiin, käytiin toisen pitäjän rajalla, mutta Savinaista ei ollut kukaan nähnyt. Hietaniemen uudistalossa arveli isäntä, kun kuuli, mitkä hommat poromiehillä oli:

"Kyllä meni Savinainen, ja jos kohtaattekin Vallerin, niin ette te saa häntä köysiin... Ampuu teidät vielä... ymmärtääkö se leikkiä, semmonen hurja..."

Mutta jo viidennen päivän iltana kuului Kerovaaralta huuto, huuto kimakka ja vihlova, joka tunnettiin Ollin ääneksi:

"Onko huomenna pakkanen?"

Ja Simo Suikki, joka silloin oli Kerovaaran alla vahtimiehenä, huusi vuorostaan kaikille ilmoille:

"Onko huomenna pakkanen?"

Silloin alkoivat miehet hiihtää Kero-Erkin mökkiä kohden.

Melkein yksin aikoihin saavuttiin mökin ympärille ja kuultiin Ollilta, että Valleri ja Erkki olivat kaiken päivää ryypiskelleet. Olli oli pannut Pihka-Evan viemään viinan Erkille ja käskenyt sanoa, että Niemeläinen, jonka poroja Erkki hoiti, oli viinan lähettänyt. Oli Ollin onnistunut nähdä, kun Vallerikin saapui Erkin mökille, nälissään ja väsyksissään.

"Kun se syömättömään ruumiiseen nyt on väkevää viinaa maistellut, niin kyllä pian nukkuu... ja silloin se on Savinainen putkassa", arveli Olli ja nauraa virnisteli keksinnölleen.

Oli pilkkosen pimeä, sillä oli kuun pohja. Olli kävi kuuloilla, hiihteli mökin ympärillä ja palatessaan tiesi kertoa, ettei pirtistä kuulunut minkäänlaista ääntä, mutta portaan ovi oli teljetty sisältäpäin. Aivan varmaa oli, että molemmat olivat nukkuneet.

Silloin tehtiin miehissä rohkea päätös. Päätettiin rynnistää ovea vasten, särkeä se ja tulen nopeudella rientää pirttiin ja vangita Savinainen ennenkun ehtii unenpöpperöstä selviämään. Niin tehtiin.

Kymmenen miestä ryntää ovea vasten, joka halkeaa keskeltä ja paukahtaa selälleen porstuan lattialle. Miehet pusaltavat sisälle oven täydeltä... joku liikahtaa ja kiroaa... ja yhtäkkiä on pimeä pirtti yhtenä mylläkkänä, sillä Savinainen tekee vastarintaa...

Mutta niin vihaksi, ja kai kunniallekin, kävi Vallerille Savinaisen osan näyttelemineen, ettei enää lähtenytkaan poromiesten matkaan, vaan pikaisi menemään suksillaan toisesta kujasta, kun poromiehet yhdessä läksivät toisesta.

"Taittiin päästä siitä Savinaisesta enemmän aikaa", naureskeli Olli.

"Ei haittaa, jos menikin, — ei hänestä juuri ole poromieheksikään", sanoi Simo Suikki.

"Mutta kukas viinat nyt toimittaa?"

"Kyllä minä laitan, sillä olen hyvilläni, että pääsin erilleni koko Vallerista", lupaili Simo Suikki.

Ja hän pitikin sanansa.

Mutta Valleria ei ole sittemmin kuulunut Simo Suikin poromiesten joukossa, eikä kuulu kukaan tietävän, mihin on joutunut.

KIHLOISSA

Viho viimein oli hänkin, Juho Koivisto, mennyt kihloihin.

Vuosikausia sitä jo olikin odotettu. Hänen ystäväpiirinsä nimittäin oli odottanut.

Sillä Juho Koivisto ei ollut mikään tavallinen nuorimies. Lukuunottamatta sitä, että hänellä oli hyväpalkkainen opettajantoimi kirkonkylän kansakoulussa, tiedettiin että hän muutenkin oli varakas. Ison talon perijä kuului olleen etelämpää lääniä. Kun hän lisäksi vielä oli komea ja hyväntapainen mies, olisi hänellä ollut morsiamia tarjolla useampiakin.

Mutta eipä näyttänyt Juho Koivisto kehenkään naistuttavaansa rakastuvan, vaikka kylällä puhuttiin väliin yhtä, väliin toista hänelle.

Arolan Jenniä kuitenkin kaikista enimmin. Oli tultu huomaamaan, että Juho, kun yhteen seuraan satuttiin, tarkasteli Jenniä enemmän kuin muita. Ja kun heidät nähtiin jokunen kerta yhdessä kylällä kävelemässä, puhuttiin heidän kihlauksestaan jo varmana asiana.

Mutta valmista siitä vain ei näyttänyt sittenkään tulevan.

"No, joko saapi onnitella?" kysyttiin.

"Ei vielä, ei vielä!"

Ja sitä Juho naureskeli sanoessaan omituisesti.

Jäätyään yksin kamariinsa Juho usein mietiskeli, minkävuoksi kaikilla tuttavilla oli semmoinen homma hänen naimisestaan. Siksi kai, ettei kukaan tiennyt hänen sydämensä asioita. Ei ollut hän vielä tavannut yhtään ainoaa tyttöä, jolle olisi voinut antaa sydämensä ja rakkautensa. Mikä oli Arolan Jennikin? Tyhjä sielu komeassa kuossa...

Ei. Hänen valittunsa tuli olla sielukas ja lämmin, sydämellinen, hienotunteinen ja soma...

Kerran hän oli sellaisen tytön nähnyt...

Hän muisti usein sitä kuvaa ja usein siitä uneksi. Ja kun hänen yksinäinen opettajaelämänsä alkoi tuntua kovin kuivalta, päätti hän hakea semmoisen, josta oli uneksinut.

Mutta kului vuosi, eikä hän vielääkään ollut löytänyt valittuansa.

"Sinähän vanhenet, jos et nyt rupea toden teolla naimahommiin", sanoi hänelle hänen toverinsa Kurikka, naapurikylän opettaja.

"En minä toisten lopuista huoli", vastasi Juho siihen.

Toveri Kurikka hämmästyí. Sellaista vastausta ei Juho koskaan ennen ollut antanut, kun hänen naimisestaan tuli puhe.

"Mitä sillä tarkoitat?" sai hän kuitenkin Juholta kysytyksi.

"Tietysti tarkoitan mitä sanoinkin", vastasi Juho.

"Tarkoitatko, että Jennikin olisi ennen ollut kihloissa...?" uteli toinen.

"Kyllä sen sinä tiedät yhtä hyvin kuin minäkin", sanoi Juho siihen, ja äänessä tuntui vähän kiukkua, helinää semmoista, jota ei ennen ollut hänen äänessään kuultu.

"Mistä minä tietäisin...?"

"Etkö liene sinäkin samoin kuin moni muukin hänen huuliaan suudellut..."

Toinen jäi sanomattomaksi ja katseli hölmistyneenä Juhoa.

"Oletpa sinä omituinen mies... olet todellakin", arveli hän sitten Juholle.

"Kuinka niin?"

"Senvuoksi, että jos aiot semmoista morsianta hakea, joka ei... jota ei... taikka joka on..."

"Sano pois vaan...!" kehoitti Juho, ja hänen kasvonsa olivat käyneet hirveän totisiksi.

"Sinä vaadit naiselta liian paljon... Oletko sinä itse sitten niin viaton, ettet koskaan ole naista suudellut... sanopa se..."

"Se ei kuulu tähän..."

"Sinähän olet kuin suutuksissa... Ja mitä Jenniin tulee, niin tuskin parempaa elämäkumppania voi toivoakaan..."

"Mistä sinä sen tiedät?"

"Suutuksissasi sinä näyt olevan! Emme puhu enää koko asiasta..."

"Se on minunkin mielestäni parasta..."

Ja ystävykset erosivat: Kurikka siinä uskossa, että Juho Koivisto oli hyvin omituinen mies, melkein leuhka; Juho taas puolestaan uskoi olevansa oikeassa.

* * * * *

Mutta kun Juho syksyllä palasi kotipuolestaan kesälomalta, kimalteli hänen sormessaan paksu kihlasormus. Hän oli löytänyt tyttänsä, mutta kukaan ei tiennyt, mistä ja kuka hän oli.

Opettaja Kurikka läksi varta vasten Juhoa onnittelemaan.

"Kuuluu kovasti koskeneen Arolan Jenniin se sinun kihlautumisesi", sanoi hän Juholle ensiksi.

Juho näytti olevan herttaisen hyvällä ja iloisella tuulella. Paksut rypytkin silmäin välissä nenävarren yläpäässä olivat tasaantuneet ja käyneet vähemmän jyrkiksi. Ennen raskas ja vaaniva katse oli käynyt kirkkaammaksi ja avonaisemmaksi, ja muutenkin oli miehessä muutos tapahtunut.

"Ole joutavoimatta", vastasi hän vain iloisesti toverilleen ja käski istumaan.

"Sinä olet todella nyt niinkuin sulhasmies ainakin... sinä omituinen vanhapoika... En minä enää uskonut sinun löytävän sellaista... Jokos nyt tapasit omasi?"

"Jo viho viimein..."

"Miksi sitten pidät hänen nimeään salassa?"

"Joudattepa vielä vartomaan..."

Ja Juho nauroi leikkisänä.

"Se on taas sinun päähänpistojasi... Sano nyt edes vähäkään! Onko hän sieltä sinun kotipitäjästäsi?"

"Enpä sano... Varro jouluun, niin saat kuulla ja nähdä..."

"Näytä edes sitä sormusta!"

"En näytä sitäkään..."

"Härkäpäinen olet... Kun et sinä kuitenkin... jos sinä olisit osannut aavistaakaan, kuinka äärettömästi Jenni sinua rakastaa... Minä vain pahoin pelkään, että hänet huono perii..."

Juho oli hetken ääneti, virkkoi sitten:

"Voit olla oikeassa, mutta minä en voi asiaa auttaa!"

Juho Koivistossa oli todella suuri ulkonainenkin muutos tapahtunut. Hän pukeusi nyt huolellisemmin, ajoi partansa joka viikko ja näytti iloisemmalta kuin ennen. Koko kylä koetti saada selville hänen

morsiamensa nimeä, mutta kukaan ei onnistunut. Se kuitenkin saatiin tietää, että Juhon kotipitäjäläisiä hän ei ollut.

Talven tullen, ensi kelillä, pistäysi taas Kurikka, naapurikylän opettaja, Juhoa tervehtimään. Hän ei ollut koko syyslukukaudella käynyt Juhon luona. Vaikka he olivat hyviä ystäviä, kinastelivat he melkein aina yhteen tultuaan, mutta sopivat taas pois vanhat vihat...

Merkkillistä kyllä ei Kurikka ottanut ollenkaan puheeksi Juhon kihloissa oloa eikä sanallakaan kysynyt koko asiasta mitään. Juhoa hyvin kummastutti se, kun Kurikka aina ennen oli ollut niin tavattoman utelias...

"Pian on joulukuukäsissä", sanoi Juho.

"Aivan tuossa paikassa. Aiotko matkustaa kotipuoleesi?" kysäisi nyt vihdoinkin Kurikka.

"Kyllä... ja taidan palata naineena miehenä", ilmoitteli Juho, ja hetken kuluttua hän lisäsi:

"Kun et nyt tällä kerralla ole ollut ensinkään utelias, niin kiitokseksi ja palkinnoksi siitä saat tietää morsiameni nimen..."

"Oletpa sinä nyt jalomielinen tällä kertaa", kiitti Kurikka. "No, saisipa kuulla?"

"Hanna Henkonen..."

Kurikka säpsähti nimen kuultuaan, mutta tyyntyi pian.

"Onko hän X:n pitäjistä kotoisin?" kysyi hän.

"Kyllä hän syntyisin on sieltä. Miten niin? Tunnetko hänet?"

Juhon äänessä helskähti entistä epäluuloa ja katse kävi vaanivaksi.

"En minä tunne, mutta olen kuullut hänestä puhuttavan", vastasi Kurikka, mutta kävi yhä kalpeammaksi.

"Mitä olet kuullut?" tikasi Juho nopeasti.

"Sitä en sano minä", vastasi Kurikka päättävästi.

He istuivat hetken ääneti. Kurikka nousi lähteäkseen, eikä Juhokaan näyttänyt tahtovan estää.

"Sanonpa vielä kerran, että Jennistä olisit saanut kelpo vaimon eikä olisi tarvinnut sitä varten kulkea maita mantereita", virkkoi hän hyvästi Juholle jättäessään.

Juhon vaaniva katse upposi Kurikan silmiin kuin salama, mutta vastausta ei hän äänettömälle kysymykselleen saanut.

Mutta kun Juho oli jäänyt yksin, valtasi hänet hirveä tuska, jota ei osannut selittää. Mitä tiesi Kurikka hänen morsiamestaan? Ja kuinka oli tullut kuulleeeksi hänestä puhuttavan, vaikka Hanna oli kotoisin eri pitäjistä kuin Kurikka?

Ja mitä oli Hannasta puhuttu?

Juhon kuohuksiin joutunut mieli kuvitteli vaikka mitä. Ja hän tuli nyt ajatelleeksi sitäkin, ettei hän Hannan entisyydestä ollut keneltäkään kysynyt eikä kukaan ollut mitään puhunut. Ei pahaa ainakaan. Mutta ei mitään hyvääkään...

Olisiko hän sitten pettynyt? Hän, joka koko elämänsä oli koettanut naisia tutkia ja arvostella; hän, joka uskoi ensimmäisestä naisen silmäyksestä tietävänsä luonteen, päänliikunnosta, käynnistä ja siitä tavasta, jolla naiset miehiä kohtelivat, tuntevansa naisen kuin viisi sormeansa...? Voisiko olla mahdollista, että hän oli voinut pettyä Hannan suhteen?

Hannassa oli hän luullut löytäneensä naisen, jonka sulo oli koskematonta ja jonka huulien punaa ei kukaan ollut vaalentanut... Kuka tietää? Maa on täynnä petollisuutta ja pahuutta, eikä elämä ollut muuta kuin oppimista ja kärsimystä...

Kyllä hän kerran muisteli Hannan silmissä nähneensä riettaan ilmeen — juuri silloin kun hän ensi kerran veti Hannan syliinsä ja suuteli... Mutta se ilme oli kadonnut samassa kun tulikin eikä hän silloin siihen mitään merkitystä pannutkaan. Mutta nyt hän muistikin sen sitä selvemmin... muisteli monta muuta seikkaa, joita ei silloin, ensi huumauksessaan, ottanut huomionsa...

Hän kävi muistoissaan niin levottomaksi, ettei saanut unta koko yönä. Hänen täytyi päästä varmuuteen! Hänen täytyi saada tietoonsa Hannan entisyys!

Kuka tietää, kuinka musta se on?

Hän mietiskeli monta päivää, kulki kuin houreissa eikä päästänyt ketään puheilleen.

Vihdoin hän keksi keinon, joka oli selvin ja yksinkertaisin ja semmoinen, etteivät siitä muut ihmiset saaneet tietää...

Hän kirjoitti Hannan syntymäpäitjän pastorille ja pyysi saada Hannan papinkirjan...

Levottomana, kauheita luulotellen, hän vartoi vastausta kirjeeseensä.

Vihdoin tuli, joululupakin oli juuri ovella.

Hän aukaisi kirjeen ja otti siitä Hannan mainekirjan. Silloin sattuivat hänen silmänsä suoraan sanoihin:

... synnyttänyt aviottoman lapsen Elli Marian, joka... kuollut...

Muuta hän ei nähnyt. Hän tunsu tuskan vihlaisevan sydäntään ja päätä painavan kuin jättiläiskiven... ja vaipui pyörtyneenä lattialle.

Mutta joulun jälkeen ei Juho Koivisto enää saapunutkaan kirkonkylän kansakoululle. Siellä on nyt opettajana Arolan Jenni.

TILAUSAIKANA eli KANSAMME HYVINVOINTIA

Ennen kirkkoon menoa joulun edellisellä viikolla istui meitä kylän miehiä lukkarin arkipirtti aivan täynnä. Oli pitempimatkaisiakin. Oli vaimoväkeäkin joukossa.

Siinä yhtä ja toista puheltiin. Kuulumisia kyseltiin ja talven kulusta pääteltiin.

Jopa kääntyi puhe siihen, että nyt se alkaa olla sanomalehtien tilausaika jo käsissä.

"Mikä lehti se nyt olisi paras tilata?" kysäisi Talvitien Matti, joka takaliston kylästä tullen tahtoi kuulla kirkonkyläläistenkin mielipidettä.

"Niitä on montakin hyvää lehteä", sanoi siihen Yliniemen isäntä.

"Onpa tietenkin, vaan ero niillä sentään on", alkoi Keskitalon emäntä selittää. "Meillekin mennä vuonna tuli 'Vesa', vaan nyt kun on tullut 'Kansan Ääni', niin eri tavalla on tullut paperia... paljo on vankempi pinkka nyt jo..."

"Mutta minä kun olen vanha mies, niin tarvitsisi olla selvää painoa, että näkisi... Siinäkin 'Kansan Äänessä' on paino niin epäselvää, että tavaamiseksi menee luku minunlaisella lukijalla, jolla on huono silmän juoksu", arveli siihen Talvitien Matti.

Vauhtilan Nissi nousi penkiltä, kävi varistamassa tuhkan sikaaristaan takkaan ja sanoi:

"Paljon on jo olemassa sanomalehtiä, mutta harvat niistä kansan parasta katsovat ja kansan hyväksi tekevät. Mutta tilatkaa, miehet, 'Voima'. Siinä on lehti, joka puhuu kuin kansan omasta suusta. Sen näkee jo heti, kun tilausilmoituksen lukee... Kansamme hyvinvointia siinä ensiksi luvataan..."

"Kansamme hyvinvointia ne lupaavat muutkin", huomautti Talvitien Matti siihen. "Vaen minä en tule hullua viisaammaksi siitä enkä ymmärrä, mitä ne sillä kansamme hyvinvoinnilla tarkottavat..."

Siihen ei heti vastannut kukaan.

Vihdoin sanoi kättilö, joka myöskin oli kirkkomiesten joukossa:

"Tietysti tarkotetaan hyvinvoinnilla sitä, että kansa pysyisi terveenä ja reippaana ja etteivät kulkutaudit pääsisi levenemään."

"Vaen mistäpä ne sinne, jossa lehti lyödään, tietävät mikä tauti mitäkin tilaajaa vaivaa", epäili taas Talvitien Matti.

Siihen tiesi Rousun emäntä sanoa:

"Ei tarvitse muuta kuin kirjoittaa sinne, että se ja se tauti on täällä liikkunut..."

Mutta Jurttulan juureva ja lihava isäntä, joka tähän asti ei ollut mitään puhunut, nousi ja sanoi:

"Hyvinvoinnilla tietenkin tarkoitetaan, että jokainen Suomen kansalainen olisi täydessä lihassa... liitinki lujalla... vatsa täynnä... se se hyvinvointia on..."

Mutta ei uskonut Talvitien Matti sitäkään, arveli:

"Kukapa köyhä mies sitä jaksaa ruveta itseään lihottamaan ja vatsaansa kasvattamaan... ja jos sitä tarkoittavat tilausilmoituksissaan, niin... niin kysynpä mikä sanomalehti lähettää tilaajilleen munia ja makkaroita..."

"Sinä olet tyhmä, Matti", sanoi Matille Jurttulan isäntä.

"Saatampa ollakin. Vaan jos minä tietäisin, mitä lehteä lukien pääsisi paisumaan ja saisi liitinkinsä lujalle, niin sen lehden minä ensiksi tilaisin..."

"Niin minäkin..."

"Joo, sen minäkin, josta ruuanapuakin olisi..."

Ja käännettiin nyt Jurttulan pullean isännän puoleen kysymyksellä, mitä lehteä hän tilaa.

Mutta näkyi jo jonkun suupielissä vähän pilkkaa, ja jokunen jo ääneensäkin nauraa virnisteli, niin Jurttula suuttui ja siinä niille laihimmille kivahti:

"Syökää ensin itsenne isännän näköisiksi ja kokoisiksi ja puhukaa sitten hyvinvoinnista..."

"Samat sanat sanon minäkin", arveli siihen Talvitien Matti.

Muilla ei ollut puhumista senkään vertaa.

Mutta kun Matti kirkonajan jälkeen kävi pappilassa ja sillä aikaa kun rovasti selaili kirkonkirjoja katseli Helsingin lehteä ja siitä luki tilausilmoituksen, niin eikös ollut siinäkin, että kansamme hyvinvoinnista luvattiin huolta pitää. Teki Matin mieli kysyä rovastiltakin, minkä lehden tilaisi, mutta sitten ajatteli, että olkoon...

Ja mennessään takalistolleen päätti hän tunnossaan, että Jurttulan isännän puhe sittenkin oli oikea, — että mitäs se hyvinvointi muuta olisi kuin sitä, että on mies täydessä lihassa... liitinki lujalla... vatsa täynnä...

Eikä Matti seuraavaksi vuodeksi tilannut yhtään lehteä.

(1895)

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAALAIKUVIA 2: KOKOELMA NOVELLEJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project

Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if

you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or

limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.